

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΣΕΡΓΙΑΔΟΥ δ. φ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΕΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ Π. Κ. Ε. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ Β΄.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΣΕΡΓΙΑΔΟΥ ΚΑΙ ΣΑΝΤΑ

549 — Πέραν - Τεχές — 549

ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

~~~~~
1908

Πᾶν ἀντίτυπον δέον νὰ φέρῃ τὴν ἰδιόχειρον ὑπο-
γραφήν τοῦ ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Δ. Ε. Σεργιάδου
καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ἐκδοτῶν. *Θεσσαλίας*

معارف نظارت جلیله سنک ۲۲ نومروی و فی ۱۰ مارت سنه ۱۳۲۴ تاریخلو
رخصتنامه سوله طبع اولنشد.

.....
'Εκ τοῦ Ἐμπορικοῦ Τυπογραφείου Ἀριστοβούλου καὶ Ἀναστασιάδου
Κωνσταντινούπολις, Γαλατᾶ, Περμπτοπάζαρον, ὁδὸς Τεσσαμέ, 3.
.....

ΤΩΙ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩΙ

ΑΓΙΩΙ ΒΙΖΥΗΣ

ΚΥΡΙΩΙ ΚΥΡΙΩΙ

ΑΝΘΙΜΩΙ ΣΑΡΙΔΗΙ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ ΑΠΕΙΡΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

© ΕΚΔΟΤΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΟΥ

Ἀναδιφῶν τὰ χειρόγραφα τοῦ πρότινων ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του καὶ ὑπὲρ τῆς διαπαιδαγωγῆσεως τῆς μαθητιώσης νεολαίας τὸν βίον τερματίσαντος πολυκλαύστου ἀδελφοῦ μου **Γεωργίου**, εὗρον μεταξὺ αὐτῶν καὶ χειρόγραφον Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τὸ ὁποῖον διαρρυθμίσας κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ ἤδη πρόγραμμα τῆς Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, προέβην εἰς τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ πρὸς χρῆσιν τῆς τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἀγαπηθείσης νεολαίας τῶν δημοτικῶν καὶ ἀστικῶν σχολῶν, πεπεισμένος, ὅτι θέλει τύχη τῆς αὐτῆς παρὰ τοῖς ἐλλογίμοις κυρίοις διδασκάλοις ἐκτιμῆσεως, ἧς τινος ἔτυχον καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ἔργα, πρὸς οὓς καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐκφράζω θερμὰς εὐχαριστίας.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 1^ῃ Ἰουλίου 1908.

Ὁ Ἐκδότης

Ξ. ΣΕΡΓΙΑΔΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΧΡΟΝΟΙ ΜΥΘΙΚΟΙ

Χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους Ἑλλάς ὠνομάζετο μίᾳ μικρᾷ χώρᾳ τῆς Θεσσαλίας, ἣ ὅποια εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἐνιπέως καὶ Ἄσσωποῦ. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐβασίλευσε καὶ ὁ Πηλεὺς, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀχιλλέως· βραδύτερον ὅμως Ἑλλάς ὠνομάσθη καὶ ὅλη ἡ πρὸς νότον αὐτῆς χώρα, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ φθάνει μέχρι τῆς νοτίου παραλίας, ὅπου εὐρίσκονται τὰ ἀκρωτήρια Ταίναρον καὶ Μαλέας, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὠνομάσθησαν Ἑλληνας.

Ἡ Ἑλλάς διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: Τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς Νήσους, αἱ ὅποια εὐρίσκονται περὶ αὐτῶν. Περιβρέχεται δὲ ἐκ τριῶν μερῶν ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου Πελάγους, ὑπὸ τῶν ὁ

σχηματίζονται πρὸς μὲν τὴν Ἀνατολικὴν παραλίαν οἱ κόλποι *Παγασητικός*, *Μαλιακός*, *Σαρωνικός* καὶ *Ἀργολικός*, εἰς τὴν νότιον ὁ *Λακωνικός* καὶ ὁ *Μεσσηνιακός*, εἰς δὲ τὴν δυτικὴν ὁ *Κυπαρισσιακός*, ὁ *Κορινθιακός* καὶ ὁ *Ἀμβρακικός*.

Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι χώρα ὄρεινᾶ, πλὴν τῆς Θεσσαλίας, ἔνθα εὐρίσκεται μεγάλη πεδιάς διαρρομένη ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ. Καὶ εἰς μὲν τὴν Στερεάν, πρὸς τὰ βόρεια αὐτῆς μέρη, ὑψοῦται ἡ *Πίνδος*, ἥτις διακλαδιζομένη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, δίδει εἰς τὰς ὄρεινὰς αὐτῆς κορυφὰς διάφορα ὀνόματα· καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν διευθυνομένη σχηματίζει τὰ *Καμβούρια* καὶ τὸν *Ὀλυμπον*, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς κατοικία τῶν θεῶν· νοτιώτερον σχηματίζει τὴν *Ὀσσαν* παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου καὶ ἔτι νοτιώτερον τὸ *Πήμιον*, τὸ ὅποιον περιβάλλει τὸν Παγασητικὸν κόλπον· διευθυνομένη δὲ εἰς τὸ κέντρον πρὸς τὰ νοτιοανατολικά μὲν σχηματίζει τὴν σειρὰν τῆς *Ὀρθρουοῦ*, ἥτις καταλήγει εἰς τὸ *Ποσειδῖον* ἀκρωτήριο, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου· πρὸς νότον δὲ σχηματίζει τὸν *Τυμφρηστόν*, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰσοῦται ἡ *Οἶτη*, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται καὶ ἡ στενὴ πάροδος τῶν *Θερμοιυλῶν*. Μεταξὺ τῶν ὄρεων *Ὀρθρουοῦ* καὶ *Οἴτης* ὑπάρχει ἡ μικρὰ πεδιάς τοῦ *Σπιρχειοῦ*, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ *Τυμφρηστό* χύνεται εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον. Πρὸς νότον τῆς *Οἴτης* ἀρχίζει ἡ σειρὰ τοῦ *Παργασσοῦ*, πρὸς νότον τοῦ ὁποῦ εὐρίσκετο καὶ τὸ περιώνυμον μαντεῖον τῶν *Δελφῶν*. Οὗτος ἔχων ὑψηλότερας κορυφὰς τὸν *Ἐλικῶνα*, τὸν *Κιθαιρῶνα*, τὸν *Πάρνηθα*, τὴν *Περτέλλην* καὶ τὸν *Ἰμηττόν*, ἀπολήγει εἰς τὸ *Σόνριον* ἀκρωτήριο, παρὰ τὸ ὅποιον εὐρίσκεται καὶ τὸ μεταλλοφόρον ὄρος

Λαύριον. Μετὰ τοῦ Ὑμφρηστοῦ ἐνεῦται τὸ *Παραιτωλικὸν* καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ, παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ἴονιου πελάγους, τὰ *Ἀκαρνανικά*, τὰ ὁποῖα ἀπολήγουσιν εἰς τὸ *Ἀχτιον* ἀκρωτήριο, πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἐκ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῆς Πίνδου πηγάζει καὶ ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ *Ἀχελῷος*, ὅστις διαρρέων στενὴν κοιλάδα, μεταξὺ τῶν ὄρεων Πανατωλικῶν καὶ Ἀκαρνανικῶν, χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου εἶναι συνέχεια τῆς Στερεᾶς. Ταῦτα, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παραχαῖκὰ ὄρη*, ἀρχόμενά ἀπὸ τῆς βορειοτάτης παραλίας αὐτῆς, ἐνθα εὐρίσκεται τὸ *Ρίον* ἀκρωτήριο, διευθύνονται πρὸς νότον καὶ σχηματίζουν τρεῖς σειράς· καὶ ἡ μὲν πρὸς τὸ κέντρον διευθυρομένη σχηματίζει τὸν *Ὠκεανον*, τὸν *Ἐρύμανθον* καὶ πρὸς νότον αὐτῶν, εἰς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου, τὸ *Μαίναλον*. Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ *Μαίναλου* πηγάζει καὶ ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου, ὁ *Ἀλφειός*, ὅστις ρέων κατ' ἀρχὰς πρὸς νότον, στρέφεται ἀκολουθῶς πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ καὶ ποτίζων τὴν ὁμώνυμον αὐτοῦ κοιλάδα χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Πελοποννήσου διευθυρομένην σειράν σχηματίζουν ἡ *Κελλήνη*, πρὸς νότον τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ *Στυμφαλίς* λίμνη, τὸ *Ἀρτιμισιον*, τὸ *Παρθέριον* καὶ ὁ *Πάρνων*, ὅστις καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριο *Μαλέας*· τὴν δὲ πρὸς τὰ ἐξιστερά σειράν ἀποτελοῦσι τὰ ὄρη *Λύκαιον*, *Ἰθώμη*, ἧτις ὑπέβρε τὸ θέατρον τῶν Μεσσηνιακῶν πολέμων καὶ τὸ *Ταύγειον*, τὸ ὁποῖον ἀπολήγει εἰς τὸ *Ταίγαρον* ἀκρωτήριο. Τὴν μεταξὺ τοῦ Ταυγέτου καὶ τοῦ Πάρνωνος χώραν διαρρέει ὁ

Ευρώτας ποταμῆς, ὅτις πηγάζων ἐκ τοῦ Μαινάλου χύνεται εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον.

(1) Καταγωγή καὶ ὄνομα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος εἶναι σκοτεινὴ καὶ ἄγνωστος· διὰ τοῦτο πολλοὶ μῦθοι ἐγεννήθησαν περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξάξη τις ἱστορικὴν τινα ἀλήθειαν. Καὶ ὁμοίως οἱ σοφοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀφοῦ ἐξήτασαν ἀκριβῶς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ συνέκριναν αὐτὴν πρὸς ἄλλας, αἱ ὁποῖαι ὠμιλοῦντο εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, ἀφοῦ ἐμελέτησαν ἀκριβῶς τὰ πινάκρια καὶ τείχη καὶ ἀνάκτορα, ὅσα εὑρέθησαν δι' ἀνασκαφῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Μ. Ἀσίᾳ, ἔφθασαν εἰς τὸ ἀσφαλές συμπέρασμα, ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος προῆλθον ἐκ τῆς Ἀσίας κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὅτι ἀνῆκον ὅλοι εἰς τὴν Καυκάσιαν φυλὴν καὶ κατήγοντο ἐξ ἐκείνου τοῦ κλάδου αὐτῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου κατὰγονται οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Εὐρωπαϊκοὶ λαοί.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους πολλαὶ φυλαὶ κατῴκησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' αἱ κυριώτεροι αὐτῶν ἦσαν οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες. Καὶ οἱ μὲν Πελασγοί, ἀφοῦ ἐκυβρῆυσαν πολλὰ μέρη τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων, περιωρίσθησαν ἐπὶ τέλος εἰς τὴν Ἀρχαδίαν καὶ τὴν Ἠπειρον, ἐκ τῆς ὁποίας κατόπιν μετηνάστευσαν εἰς ἄλλα μέρη. Οἱ δὲ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐξηπλώθησαν πολλὰ ἔτη μετὰ τοὺς Πελασγοὺς εἰς τὸ πλεῖστον μέρος

καὶ ἐπειρῶν καὶ ἰσχυρῶς ἦσαν πρὸς τὸν ἑρισσότερον

ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατοίκους, ἔδωκαν τὸ ὄνομά των εἰς ὅλην τὴν χώραν. Διηροῦντο δὲ οἱ ἐπικρατήσαντες οὗτοι Ἕλληνες εἰς τέσσαρας φυλάς : τοὺς *Διοίτες*, *Ἴωνας*, *Δωριεῖς* καὶ *Ἀχαιοὺς*.

(2) Ἀρχαιότατος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀπετέλουν μὲν ἓν ἔθνος κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, ὅχι ὅμως καὶ ἓν κράτος ὑπὸ τοὺς ἰδίους νόμους καὶ τὸ ἴδιον πολιτεῦμα. Ἐκάστη πόλις ἦτο αὐτόνομος· καὶ ἂν ἐγένετο αὕτη ὀλίγον ἰσχυρά, ἐπεβάλλετο εἰς τὰς μικροτέρας διὰ τῆς βίας. Τὸ αὐτὸ δὲ σύστημα ἐπεκράτει καὶ καθ' ὅλους τοὺς μετέπειτα χρόνους. Τὰ δὲ ἦθη τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων κατοίκων ἦσαν ἄγρια καὶ βέρβαρα· δὲν εἶχον ὠρισμένας κατοικίας καὶ ἔζων ἀπὸ ληστείας καὶ πειρατείας. Ὅταν ὅμως ἤρχισαν νὰ ἐπικοινωνῶσι μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐθνῶν τῆς Ἀσίας, οἷον τῶν Φοινίκων, τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἄλλων, ἐξημερώθησαν βραχυδὸν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων καὶ ἔφθασαν εἰς μεγάλην ἀκμὴν πολιτισμοῦ. Ἐκ τούτου ἐπλάσθη ὁ μῦθος, ὅτι τὴν ἐξημέρωσιν, τὸν πολιτισμὸν, τὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐδίδαξαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ξένοι ἀποικοί, οἵτινες ἦλθον ἐκ τῆς Ἀσίας, οἷον ὁ *Κάκρωψ* ἰλθὼν ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ *Δαναὸς* ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος, ὁ *Κάδμος* ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ὁ *Πέλοψ* ἐκ Φρυγίας εἰς τὴν χώραν, ἥτις ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη *Πελοπόννησος*.

(3) + Θρησκεία.

Οἱ ἄρχαιοι Ἕλληνες ἐπίστευον, ὅτι ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, οἱ ποταμοί, τὰ δάση κτλ., ὄλαι αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι, τὰ πάθη, ἡ γεωργία, ὁ θάνατος κ.ἄ. ἀντεπροσώπευον ἕκαστον ἓνα θεὸν ἢ μίαν θεάν ὑπὸ μορφήν ἀνθρώπου. Οἱ θεοὶ οὗτοι εἶχον ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας καὶ τὰ ἀνθ.ώπινα πάθη, μέτῃ διαφορὰν ὅτι ἐνομιζόντο ἀθάνατοι καὶ ἰσχυρότεροι τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐκυβέρνην τὸν κόσμον. Οἱ μεγαλειότεροι τούτων, οἱ ὁποῖοι ἐπίστεύετο, ὅτι κατόικουν εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου ἐν Θεσσαλίᾳ (Ὀλύμπιοι θεοί), ἦσαν δώδεκα: ὁ Ζεὺς, ὁ μεγαλειότερος πάντων, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὁ πατήρ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁ Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης, ὁ Ἀπόλλων, ὅστις διηύθυνε τὸ ἔργον τοῦ ἡλίου καὶ ἐνεψύχωνε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα μετὰ τῶν ἐννέα Μουσῶν (Κλειοῦς, Εὐτέρπης, Θάλειας, Μελπομένης, Τερψιχόρης, Ἐρατοῦς, Πολυμνίας, Οὐρανίας καὶ Καλλιόπης), ὁ Πλούτων, θεὸς τοῦ Ἄδου, ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου, ὁ Ἥφαιστος, θεὸς τοῦ πυρός καὶ τῶν τεχνῶν, ἡ Ἥρα, ἡ σύζυγος καὶ ἀδελφή τοῦ Διός, θεὰ τοῦ ἀέρος, ἡ Ἀθηναῖα ἢ Παλλὰς, θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, ἡ Ἀρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου, ἡ Ἀφροδίτη μετὰ τῶν τριῶν χαρίτων, θεὰ τῆς ὠραιότητος, ἡ Δήμητρα, θεὰ τῆς γεωργίας καὶ ἡ Ἐστία, θεὰ τοῦ οἰκιακοῦ βίου. Πλὴν τούτων ἦσαν καὶ δευτερεύοντες θεοί, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτεροι ἦσαν: ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν καὶ προστάτης τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων, ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ οἴνου, ὁ Πάρις, οἱ Φαῦνοι, οἱ Σάτυροι, αἱ Ναϊάδες καὶ Δρυάδες, νύμφαι τῶν ποταμῶν καὶ τῶν δασῶν,

αὶ *Νηρηίδες* καὶ οἱ *Τρίτωνες*, εἰ ὅποιοι ἀπετέλουν ἐν τῇ θαλάσῃ τὴν συνοδείαν τῆς βασιλισσῆς αὐτῶν *Ἀμφιτρίτης*, ὁ *Αἰολός*, θεὸς τῶν ἀνέμων, αὶ *Μοῖραι* κ. ἄ.

Οἱ Ἕλληνας ἐνέμιζον, ὅτι οἱ θεοὶ οὗτοι ἀνεμιγνύοντο πάντοτε εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τοῦτο προσεπάθουν νὰ ἐξιλεώωσι καὶ νὰ ἐπικαλῶνται αὐτοὺς βοηθοὺς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των μὲ σπονδὰς καὶ δεήσεις. Ἐθυσίαζον λοιπὸν εἰς αὐτοὺς ταύρους, αἴγας καὶ πρόβατα, ἔκαιον τὰ ἐντόσθια αὐτῶν ἐπὶ ἐσχάρας καὶ ἔχυον ἐπ' αὐτῶν γάλα ἢ οἶνον, ὥστε ἡ κνίσσα αὐτῶν ἀνερχομένη εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ εὐχαριστῇ αὐτούς.

Οἱ Ἕλληνας ἐπίστευον προσέτι καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἐπίστευον, ὅτι ὅλαι αἱ ψυχαὶ μετεφέροντο ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὸν ἄδην, ἐκρίνοντο ἐνώπιον τῶν δικαστῶν Μίνως, Αἰακοῦ καὶ Ραδαμάνθους, οἱ ὅποιοι τὰς μὲν ψυχὰς τῶν καλῶν ἔστελλον εἰς τὰ Ἥλύτια πεδία, τῶν δὲ κακῶν παρέδιδον εἰς τὰς Ἑρρινύας, αἱ ὅποια ἐτιμῶρουν αὐτὰς φρικτῶς.

147

Μαντεῖα — Οἰωνοσκόποι.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσωσι τὰ διάφορα φαινόμενα τῆς φύσεως, ἦσαν πολὺ δεισιδαίμονες καὶ ἀπέδιδον ταῦτα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν θεῶν περὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων. Μία ὄθεν βροντὴ ἢ ἀστραπή, ἢ ἐκλειψὶς τοῦ ἡλίου καὶ σελήνης, ἢ σεισμός, ἰθεωρεῖτο ὡς σημεῖον αἰσίου ἢ ἀπαίσιου. Προσέτι δὲ ἡ πτήσις τῶν ὀρνέων, τὰ ὄνειρα, ἢ κατάστασις τῶν ἐντοσθίων τῶν θυσιαζομένων ζῴων καὶ ἄλλα παρόμοια ἐξηγοῦντο ὑπὸ

τῶν μάντεων ἢ οἰωνοσκόπων ὡς καλὰ ἢ ἀπαίσια προμηνύματα δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἡρώτων δι' αὐτῶν τὴν θέλησιν τῶν θεῶν. Εἰς πᾶσαν δὲ αὐτῶν ἐπιχειρήσιν οἱ ἀρχαῖοι προσέφερον θυσίας, διὰ γὰρ μάθωσι παρὰ τῶν ἱερέων ἢ οἰωνοσκόπων ὅποια θὰ ἀπιθῆ ἢ ἐπιχειρήσιν των. Μεγάλην δὲ ὑπόληψιν εἶχον εἰς τὰ *μαρτεῖα*, ὅπου ὁ Ζεὺς ἢ ὁ Ἀπόλλων ἐφηνέρονον διὰ τῶν ἱερέων τὴν θέλησιν αὐτῶν καὶ προεμήνυον τὰ μέλλοντα. Τὰ περιφημότερα τούτων ἦσαν τὸ τῆς *Δωδώνης* ἐν Ἡπείρῳ, τὸ τοῦ *Τρυφῶντιου Διὸς* ἐν Βοιωτίᾳ καὶ τὸ ἐν *Δελφοῖς* τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ τελευταῖον μάλιστα τοσαύτην φήμην εἶχεν, ὥστε καὶ ἄλλα ἔθνη ἤρχοντο καὶ ἐχρηστηριάζοντο, προσφέροντες πολυτιμώτατα δῶρα καὶ ἀναθήματα.

Ἀμφικτυονία.

× Εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος ἀνάγεται καὶ ἡ ἔδρυσις τῶν *Ἀμφικτυονίων*. Ἦσαν δὲ ταῦτα συνέδρια, εἰς τὰ ὅποια ἐλάμβανον μέρος ὅλοι αἱ αὐτόνομοι πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ὁπερίων σκοπὸς ἦτο ἡ διατήρησις τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρήνης πρὸς ἀλλήλους, ἡ προστασία τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ ναοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ Ἀμφικτυονία, ἡ τέλεισις θρησκευτικῶν πανηγύρεων καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἡ κυριώτερα ἀμφικτυονία ἦτο ἡ συνερχομένη τὸ μὲν ἴαρ ἐν Δελφοῖς, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ δὲ φθινόπωρον ἐν Θερμοπύλαις, ἐν τῷ ναῷ τῆς Δήμητρος. Ἐκάστη τῶν πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπέστελλεν εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο ἀνὰ δύο ἀντιπροσώπους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἰς ὠνομάζετο *Ἱερομνήμων*, ὁ δ' ἕτερος *Πυλαγόρας*. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους τὸ συνέδριον τοῦτο ἔλαβε μεγίστην ἀκμὴν καὶ δύναμιν.

Ἡρώες καὶ ἡμίθεοι.

Πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πρώτων κατοίκων ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ τολμηροὶ ἄνδρες ἐδοξάσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐτιμῆθησαν ὡς θεοί, διότι ἔκαμαν μεγάλα καὶ ἐπικίνδυνα κατορθώματα, ἢ διὰ τὰ καταπολεμήσωσι τὴν πειρατείαν καὶ τὴν ληστείαν, ἢ διὰ τὰ φονεύσωσιν ἄγρια θηρία, τὰ ὅποια ἔκαμνον μεγάλας καταστροφάς, ἢ τὰ ἐπιχειρήσωσιν ἐκστρατείας. Τοὺς τοιοῦτους ὠνόμασαν ἥρωα: ἢ ἡμίθεοι. Ἐκ τούτων κυριώτεροι ἦσαν :

Μίνως ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης, ὅστις πρῶτος κατεσκεύασε πλοία, διὰ τῶν ὁποίων ἔγεινε κύριος τῶν Κυκλάδων καὶ ἐκαθάρισε τὰς νήσους ταύτας ἀπὸ τοῦ πειρατῆ καὶ ἄλλου κακούργου, οἱ ὅποιοι ἐπροξένουν μεγάλης καταστροφῆς εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῶν. Οὗτος ἐπροίκισε τὴν πατρίδα του μὲ σοφωτάτους νόμους καὶ διὰ τοῦτο ἡγαπᾶτο ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Μετὰ τὸν θάνατόν του διωρίσθη ὑπὸ τῶν θεῶν δικαστῆς ἐν τῷ Ἄδη.

Βελλεροφόντης. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Γλαύκου καὶ ἔγγονος τοῦ βασιλέως τῆς Κρήνου Σισύφου. Ὅτε ἡλικιώθη, μετέβη εἰς τὴν Λυδίαν, ὅπου ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ἰοβάτης τὸν διέταξε νὰ κάμῃ ἐπικίνδυνα ἔργα· ἐπὶ τέλους δὲ τὸν διέταξε νὰ φονεύσῃ ἐν τέρας, τὸ ὅποιον ὠνομάζετο *Χίμαιρα*. Τὸ τέρας τοῦτο ἦτο πυρίπνουν· εἶχε τὰ μὲν ἔμπροσθεν τοῦ σώματος λέοντος, τὰ μέσα αἰγὸς καὶ τὰ ὀπισθεν δράκοντος. Ὁ Βελλεροφόντης χωρὶς νὰ φοβηθῆ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Πηγάσου, πτερωτοῦ ἵππου, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς ἦλθεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου εὕρισκετο τὸ τέρας καὶ τὸ ἐφόβησεν. Ὁ Ἰοβάτης θαυμάσας

τὴν ἀνδρείαν τοῦ Βελλεροφόντου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν θυγατέρα του, τὸν παρεχώρησε δὲ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς βασιλείας του.

Περσεύς. Οὗτος ἦτο ἀπόγονος τοῦ βασιλέως τοῦ Ἄργους. Περὶ αὐτοῦ ὁ μῦθος ἀναφέρει, ὅτι ὁ πάππος αὐτοῦ Ἄκρσιος ἔλαβε χρησμόν, ὅτι θὰ ἐφονεύετο ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του διὰ τοῦτο, ὅτε ἐγεννήθη ὁ Περσεύς, ὁ πάππος του φοβούμενος τὸν χρησμόν, ἔθεσε τὸ βρέφος καὶ τὴν μητέρα του εἰς ἐν κιβώτιον καὶ ἔρριπεν αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ κιβώτιον τοῦτο ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον Σέριφον, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Πολυδέκτης. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Δίκτυς ἔτυχεν εἰς τὴν παραλίαν· ἰδὼν δὲ τὸ κιβώτιον ἔσυρεν αὐτὸ ἐξω καὶ ἐξήγαγεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ βρέφος μετὰ τῆς μητρός του.

Ὁ Περσεύς ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ Δίκτυος καὶ ἔγεινεν ἀνδρεῖος· ὁ δὲ Πολυδέκτης φοβούμενός τὴν ἀνδρείαν του διέταξεν αὐτὸν νὰ τῷ φέρῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης. Αὕτη ἦτο τέρας φοβερὸν καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀντὶ τριχῶν εἶχεν ὄφεις, οἱ ὅποιοι ἀπελίθονον πάντα, ὅστις ἐβλεπεν αὐτό. Ὁ Περσεύς ἔλαβε τὴν χαλκὴν καὶ στίλβουσαν ἀσπίδα του καὶ ἤλθεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου εὕρισκετο ἡ Μέδουσα· ἀφοῦ δὲ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐβλεπεν αὐτὴν ἐντὸς τῆς ἀσπίδος, ὡς εἰς καθρέπτην καὶ ἔκρυψε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, τὴν ὀπίαν ἔλαβε καὶ ἔφερεν εἰς τὸν Πολυδέκτην. Λέγεται, ὅτι ἐκ τοῦ αἵματος, τὸ ὅποιον ἔρρευσεν ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἐγεννήθη ὁ πτερωτὸς ἵππος Πήγασος.

Ὁ Περσεύς φέρων τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης διήλθε τὰ παράλια τῆς Αἰθιοπίας· ἐκεῖ εὔρε τὴν Ἀνδρομέδαν, θυγατέρα τοῦ Κηφέως καὶ τῆς Κασσιόπης, ἥτις ἦτο καταδικασμένη νὰ

φραγωθῆ ἀπὸ ἐν θηλάσσιον τέρας. Ὁ Περσεύς ἐλυπήθη αὐτὴν καὶ παραφυλάξας ἐφόνευσε τὸ τέρας καὶ ἔσωσεν αὐτήν. Τὴν Ἀνδρομέδαν ἔλαβεν ἀκολούθως ὁ Περσεύς σύζυγον.

Ὁ Περσεύς ἐτιμήθη πολὺ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, οἱ ὅποιοι κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀθανάτων καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειραν ναοὺς.

Ἡρακλῆς ὁ ἐνδοξότερος τῶν ἡρώων, φημιζόμενος υἱὸς τοῦ Διὸς. Οὗτος ἐξετέλεσε δώδεκα περιφήμους ἄθλους καὶ πλεῖστα ἄλλα μικρότερα κατορθώματα, τὰ ὅποια κατέστησαν τὸ δνομα αὐτοῦ ἀθάνατον καὶ ἐνδοξον. Μετὰ θάνατον κατετάχθη μεταξὺ τῶν δώδεκα θεῶν καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Διὸς σύζυγον τὴν θεὰν Ἥθην. (1)

Θησεύς, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηναίων Αἰγέως. Οὗτος ἀφοῦ ἐκαθάρισε τὴν Μεγαρίδα καὶ Ἀττικὴν ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, ἐφόνευσε καὶ τὸν Μινώταυρον ἐν Κρήτῃ καὶ ἠλευθέρωσε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν βερὺν φόρον, τὸν ὅστιον ἦταν ὑποχρεωμένοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μίνως νὰ πληρώνωσι διὰ τὸ θηρίον τοῦτο, δηλ. ἐπτὰ νέους καὶ ἐπτὰ νέας, τοὺς ὁποίους κατέτρωγεν ἐντὶς τοῦ λαβυρίνθου. Ὅτε δὲ ἐβασίλευεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, συνήθροισεν εἰς μίαν πόλιν, τὰς Ἀθήνας, ὅλους τοὺς κατοίκους, ὅσοι ἦσαν ἕως τότε διεσκορπισμένοι κατὰ τὴν περὶ τὴν, ἔθεσε νόμους καὶ συνέστησε δικαστήρια, τῶν ὁποίων περιφημότερον ὑπῆρξε τὸ τοῦ Ἀρείου πάγου.

Ίάσων. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰσωνος. Ὁ θεὸς του καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰωλκοῦ Πελλίης, ἐπειδὴ ἤθελε ν' ἀπαλαχθῆ ἀπὸ

1. Περὶ Ἡρακλέους καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ἡρώων ἴδε ἐκτενεστέραν περιγραφὴν εἰς τὸ Α' τεῦχος.

τὰς ἰνοχλήσεις αὐτοῦ, ὅστις ἐζήτηε ὡς κληρονόμος νὰ καταλάθῃ τὴν βασιλείαν, διέταξεν αὐτὸν νὰ φέρῃ ἐκ Κολχίδος τὸ χρυσομαλλον δέρμα, τὸ ὁποῖον ἐφύλαγτεν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος Αἰήτης. Ὁ Ἰάσων ὑπακούσας ἐνκυπήγησεν ἐν μέγα πλοῖον ἔχον πεντήκοντα κώπας, τὴν Ἀργώ, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους ἥρωας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὡς τὸν Ἡρακλέα, τὸν Θητέα, τοὺς ἀδελφοὺς Κάστορα καὶ Πολυδεύκη, τὸν Πηλέα, τὸν μουσικὸν Ὀρφέα καὶ ἄλλους περὶ τοὺς πεντήκοντα καὶ διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἔπειτα τὸν Βόσπορον ἔφθασεν εἰς τὴν Κολχίδα. Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Αἰήτου Μήδεια εὐνοήσασα τὸν Ἰάσωνα ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ νικήσῃ ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ νὰ ἀρπάξῃ τὸ δέρμα. Μετὰ ταῦτα πρᾶλαβὼν τὴν Μήδειαν ἀπέπλευτεν ἐκ Κολχίδος καὶ ἔφθασε μετὰ τῶν ἄλλων Ἀργοναυτῶν εἰς Ἴωλκόν.

Θηβαϊκὸς μῦθος.

Οἱ Ἕλληνες τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐποχῆς, ἂν καὶ ἐπολέμουν συνεχῶς κατ' ἀλλήλων, συνεμάχουν ὁμῶς ἐνίοτε κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, ὡς πρᾶτηρήθη ἐν τῷ πολέμῳ τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ ἐν τῷ Τρωϊκῷ.

Ὁ Οἰδίπους, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Λαίου, ἅμα γεννηθεὶς ἐξετέθη εἰς τὸ ὄρος Κιθαιρῶνα, ἵνα φαγῶθῃ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ νὰ μὴ ἐκτελεσθῇ οὕτω ὁ χρησμὸς, τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ὁ Λαίος, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ μέλλει νὰ φονεύσῃ αὐτὸν καὶ νὰ γείνη σύζυγος τῆς μητρὸς του. Ἄλλ' ὁ Οἰδίπους ἐσώθη διότι εἰς ἐκ τῶν ποιμένων τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Πολύβου, ὅτε εἶδε τὸν παιδα κρεμᾶμενον ἀπὸ τῶν ποδῶν ἐκ

τινος δένδρου ἐν τῷ Κιθαιρῶνι, ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν Πόλυβον, ὅστις, ἐπειδὴ δὲν εἶχε τέκνα, υἱοθέτησεν αὐτὸν καὶ ὠνόμασεν Οἰδίποδα, ἐκ τοῦ οἰδήματος τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Οἰδίπους ἐμεγάλωσεν, ἔλαβε χρησμόν ἀπὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, διότι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα του. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος ἐθεώρει πατρίδα μὲν τὴν Κόρινθον, πατέρα δὲ τὸν Πόλυβον, ἔλαβε τὴν ὁδὸν πρὸς τὰς Θήβας. Ἐκεῖ εἰς τινα στενὴν ὁδὸν συναντήσας ἐφ' ἀμάξης τὸν Λαίον, ἐπιλονεῖκῃσε μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσε, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ἦτο ὁ πατὴρ του. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὰς Θήβας, ἀπήλλαξεν αὐτὰς καὶ ὅλην τὴν Βοιωτίαν ἀπὸ τοῦ τέρατος τῆς Σφιγγὸς καὶ ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὸν χηρεύσαντα θρόνον καὶ τὴν χήραν βασίλισσαν Ἰοκάστην, ἧτοι τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἐξ αὐτῆς ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν Ἐτεσκλέα καὶ Πολυνεῖκην καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἰσμήνην καὶ τὴν Ἀντιγόνην καὶ ἐβασίλευεν εἰς τὰς Θήβας τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ὅταν ἠθέλησεν ἔπειτα νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ αἷτια τοῦ λοιμοῦ, ὅστις ἐνέσκηψεν ἐν Θήβαις, ἔμαθε τὰ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ καὶ τὰ φρικώδη ἐγκλήματα, τὰ ὅποια ἐπραξεν ἀκουσίως καὶ ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμούς του διὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Τότε οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ ἐξέβαλον αὐτὸν ἐκ τοῦ θρόνου καὶ ἐδίωξαν ἐκ τῶν Θηβῶν ὁ δὲ Οἰδίπους καταρώμενος αὐτούς καὶ ὀδηγούμενος ὑπὸ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀντιγόνης, ἀφοῦ περιεπλανήθη εἰς πολλὰς χώρας, ἐζήτησεν ἄσυλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπέθανε πλησίον τῶν Ἀθηνῶν ἐν Κολωνῶν.

Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ τῶν ἐπιγόνων.

Ἡ κατάρα τοῦ Οἰδίποδος ταχέως ἐξεπληρώθη, διότι ὁ Ἐτεοκλῆς βασιλεύσας ἐν ἔτος ἐδίωξε τὸν Πολυνείκην ἐκ Θηβῶν, διὰ τὴν μὴ δῶσθαι κατὰ τὴν γενομένην συμφωνίαν τὸν θρόνον καὶ εἰς αὐτόν. Ὁ Πολυνείκης κατέφυγεν εἰς Ἄργος καὶ νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ ἐκεῖ βασιλέως Ἀδράστου κατέπεισεν αὐτόν καὶ ἄλλους ὀνομαστοὺς ἡγεμόνας τῆς Αἰτωλίας, Ἀραδίας καὶ Ἀργολίδος, ἐν ὧν ἑπτὰ καὶ ἦλθε μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Θηβῶν. Ἡ ἐκστρατεία ὁμως αὕτη τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας ἀπέτυχε· διότι, ἀφοῦ ἐφονεύθησαν οἱ δύο ἀδελφοὶ μονομαχοῦντες, ἐνίκηθη ὁ συμμαχικὸς στρατός, οἱ περισσότεροι τῶν στρατηγῶν ἐφονεύθησαν καὶ ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἰοκάστης Κρέοντα.

Μετὰ δέκα ἔτη οἱ ἐπίγονοι τῶν νικηθέντων ἐν Θήβαις ἑπτὰ ἡγεμόνων ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐνίκησαν αὐτούς, κατέστρεψαν τὰ τείχη τῶν Θηβῶν καὶ, ἀφοῦ ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνείκους Θέρσανδρον, ἀνεχώρησιν.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΧΡΟΝΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ

Τρωϊκός πόλεμος

Ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τὸ βασίλειον τῆς Τρωάδος, τοῦ ὁποίου βασιλεὺς ἦτο ὁ Πριάμος· οὗτος εἶχε περὶ τοὺς 50 υἱοὺς καὶ θυγατέρας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνδρειότερος ἦτο ὁ Ἔκτωρ. Εἷς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Πριάμου ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Μενελάου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐκ Σπάρτης ὁ κακοῦθης Πάρις ἀρπάζει πολλοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τὴν Ἑλένην, σύζυγον τοῦ Μενελάου, καὶ φεύγει εἰς τὴν Τρωάδα. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Τρῶες ἠρνήθησαν νὰ δώσωσιν ὀπίσω τὴν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς, ὁ Μενέλαος ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀγαμέμνονος, βασιλέως τῶν Μηκυνῶν. Ὁ Ἀγαμέμνων ἦτο τότε ὁ μέγιστος καὶ ἰσχυρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠδυνάθη

διὰ τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὰ μεγάλα πλούτη του νὰ ὑποχρεώσῃ ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ὅπως βοηθήσουν αὐτὸν νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ὕβριν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ οἶκος αὐτοῦ.

Οἱ βασιλεῖς ἐφάνησαν πρόθυμοι εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοιοῦτοτρόπως συναθροίσθη στρατὸς ἑκατὸν χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν βασιλέων των καὶ χίλια διακόσια πλοῖα εἰς τὴν Αὐλίδα, πόλιν τῆς Βοιωτίας. Ο κυριώτεροι δὲ ἀρχηγοὶ ἦσαν ἐκτὸς τῶν δύο ἀδελφῶν ὁ Ἀχιλλεὺς ὁ ἀνδρείότερος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πατρόκλου, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ὁ γέρον βασιλεὺς

Οἱ ἥρωες τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

τῆς Πύλου Νέστωρ, ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν Αἴας καὶ ἄλλος Αἴας βασιλεὺς τῆς Σάλαμινος, ὁ Διομήδης ἡγεμὸν

τοῦ Ἄργους, ὁ Ἰδομενεὺς βασιλεὺς τῆς Κρήτης, ὁ Φιλοκτήτης καὶ ἄλλοι.

Ὅτε ἀπεβιάσθησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Τρῳάδα δὲν εἶχον λόνον νὰ πολεμήσωσι πρὸς τοὺς Τρῳᾶς καὶ νὰ προσβάλωσι τὴν ἰσχυρὰν πρωτεύουσαν αὐτῶν, ἀλλ' ἔπρεπε πρὸς διατροφήν τοῦ πολυαριθμοῦ στρατοῦ αὐτῶν νὰ λεηλατῶσι τὰς πόλεις καὶ τὰς πεδιάδας τῆς γείτονος χώρας, νὰ καλλιεργῶσι δὲ καὶ τὴν ἀπέναντι θρακικὴν χερσόνησον· ὥστε ἀντὶ νὰ συγκεντρωθῶσι, τούναντίον διεσκορπίσθησαν καὶ διὰ τοῦτο πόλεμος διήρκεσεν ἐπὶ δέκα ἔτη. Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ Ἄγαμέμνων καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφιλονείκησαν, ἡ δὲ φιλονεικία αὕτη ἐπροξένησε περισσότερα δεινὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι πολλάκις ἐνικήθησαν οὗτοι ὑπὸ τῶν Τρῳῶν, ὁ φίλος τοῦ Ἀχιλλέως Πάτροκλος ἐφονεύθη καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ πυρπολήσωσιν οἱ Τρῳᾶς καὶ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον. Ἄλλ' ἔσωτε τότε αὐτοὺς ὁ Ἀχιλλεὺς, ὁ ὁποῖος λυπηθεὶς διὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου, κατεδίωξε τοὺς Τρῳᾶς μέχρι τῶν τειχῶν καὶ ἐφόνευσεν ἐν μονομαχίᾳ τὸν Ἕκτορα. Διὰ νὰ ἐκδικήσῃ δὲ τὸν θάνατον τοῦ φίλου του, ἔδωκεν εἰς τὸν ῥυμὸν τοῦ ἄρματός του τὸν νεκρὸν τοῦ Ἕκτορος καὶ περιέφερον αὐτὸν τρεῖς φορὰς περίξ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· ἐσκέπτετο δὲ ν' ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ καταφαγωθῇ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, ἀλλ' ἐλυπήθη τὸν γέροντα Πρίαμον, ὅστις ἐπὶ τούτῳ ἦλθε καὶ τὸν παρεκάλεσε καὶ ἔδωκε τὸν νεκρὸν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν θάψῃ. Μετ' ὀλίγον ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπὸ τοῦ Πάριδος. Ἄλλ' ἡ Τρῳὰς δὲν ἐκυριεύετο. Τέλος κατὰ συμβουλήν τοῦ Ὀδυσσεῶς κατεσκευάσθη μέγας δούρειος ἵππος, εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἐκρύφθησαν οἱ γενναϊότεροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ

δὲ λοιποὶ ἀφήσαντες ἔξω τῶν τειχῶν τὸν ἵππον τοῦτον ἀνεχώρησαν καὶ ἐκρύφθησαν ὀπισθεν τῆς γῆσου Τενέδου. Οἱ Τρῶες ἐξεληθόντες τὴν πρωίαν ἐκ τῆς πόλεως καὶ νομίσαντες ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔφυγον καὶ ἀφήκαν τὸν ἵππον ἐκεῖνον δῶρον εἰς τὴν

Δούρειος ἵππος.

Ἀθηναῖν, ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν καὶ παρεδόθησαν εἰς διασκεδάσεις. Τὴν νύκτα ὅμως ἐξεληθόντες ἐκ τοῦ ἵππου οἱ κεκρυμμένοι Ἕλληνες εἰδοποίησαν καὶ τοὺς ὀπισθεν τῆς Τενέδου εὐρισκομένους διὰ πυρῶν. Ἐλθόντες δὲ οὗτοι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, τὴν ὅποιαν ἐλεηλάτησαν καὶ ἔκαυσαν. Τοιοῦτοτρόπως ἐκυριεύθη ἡ Τρῶς, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου τὰ τέσσαρα πέμπτα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μετὰ πολλῶν ἡγεμόνων ἀπώλεσθησαν· ὅσοι δὲ ἐπέζησαν ἐπέτρεψαν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν, ἀφοῦ περιεπλανήθησαν εἰς πολλὰ μέρη.

Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀγαμέμνονος εἶχον τὴν μεγαλειτέραν ἐπιρροὴν καὶ δύναμιν εἰς τὴν Πελοπόννησον· διότι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος Ὀρέστης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἀφοῦ ἔγεινε βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἄργους, ἐκληρονόμησε καὶ τὸ βασίλειον τοῦ θεοῦ του

Μενελάου· ἔπειτα ὑπέταξε καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις καὶ τοι-
ουτατρόπως ὅλη ἡ Πελοπόννησος ἐφαίνετο, ὅτι ἔμελλε νὰ τα-
χθῆ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ Τισαμινοῦ φοβερὰ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων μετέβαλε
καθ' ὀλοκληρίαν τὰ πράγματα τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη, ἣτις λέγεται *κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν*,
ἦτο συνέπεια τῶν μεγάλων μεταναστεύσεων, αἱ ὁποῖαι ἔγειναν
εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὰ Τρωϊκὰ. Πρῶτον οἱ Θεσσαλοί,
οἵτινες πρὶν κατόικουν εἰς τὴν Ἡπειρον, κατέλαβον τὴν χώραν
ἢ ὁποῖα ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὠνομάσθη *Θεσσαλία* καὶ
ἄλλους μὲν ἐκ τῶν πρώτων κατοίκων αὐτῆς ἐδίωξαν, ἄλλους
δὲ κατέστησαν δούλους. Οἱ διωχθέντες τῆς Θεσσαλίας
Βοιωτοὶ κατόκησαν εἰς τὴν χώραν, ἢ ὁποῖα ὠνομάσθη
Βοιωτία· οἱ δὲ Δωριεῖς, οἱ ὁποῖοι πρὶν κατόικουν παρὰ τὸν
Ὀλυμπον, ἦλθον καὶ κατόκησαν εἰς τὴν χώραν, ἢ ὁποῖα
ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν *Δωρίς*, μετὰ τῶν ὀρέων Οἴτης καὶ
Παρνασσοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους, ὁ Εὐρύσθευς ἀπέδιώξεν
ἐκ τῆς ἴβουρος τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι εἶχον δικαιώματα
ἐπὶ τοῦ θρόνου, οὗτοι δὲ κατέφυγον πρὸς τοὺς Δωριεῖς. Μετὰ
τινα ἔτη οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, ἀφοῦ ἔλαβον περὶ τὰς 20,000
Δωριεῖς καὶ βοήθειαν παρὰ τῶν Αἰτωλῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν
Πελοπόννησον καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσαν πολλὰ μέρη αὐτῆς, διενε-
μήθησαν μετὰ τὴν χώραν ταύτην καὶ οἱ μὲν Αἰτωλοὶ
κατέλαβον τὴν Ἡλιδα καὶ τινὰς νήσους τοῦ Ἰονίου Πελάγους,
οἱ δὲ Δωριεῖς διαιρεθέντες εἰς τρία τμήματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν
τῶν Ἡρακλειδῶν Τημένου, Κρεσφόντου καὶ Ἀριστοδήμου
ἐκυρίευσαν μετὰ μακροὺς πολέμους τὸ πλεῖστον μέρος τῆς

Πελοποννήσου καὶ διενεμήθησαν αὐτήν· ὁ μὲν Τήμενος ἔλαβε τὸ Ἄργος, ὁ Κρεσφόντης τὴν Μεσσήνην, οἱ δὲ δύο δίδυμοι υἱοὶ τοῦ ἀποθανόντος κατὰ τὸν πόλεμον Ἀριστοδήμου, Εὐρυσθεὺς καὶ Προκλῆς, τὴν Λακωνίαν, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐνδοξος πόλις Σπάρτη. Ἔνεκα τούτου ἐβασίλευον ἐν Σπάρτῃ ἕκτοτε δύο πάντοτε βασιλεῖς, ἀπόγονοι τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν.

Οἱ κατοικοῦντες πρότερον τὴν χώραν Ἀχαιοί, ἀφοῦ ἐδώχθησαν ὑπὸ τῶν Δωριέων, κατέφυγον εἰς τὴν Ἀχαΐαν, διώξαντες ἐκεῖθεν τοὺς Ἴωνας, οἱ ὅποιοι πάλιν κατέφυγον πρὸς τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν Ἀθηναίους.

Πρῶται ἀποικίαι

Αἱ μεγάλαι αὗται ἐπιδρομαὶ καὶ μεταναστεύσεις, αἱ ὅποιαί ἐγενίον ἐν Ἑλλάδι, ἠνάγκασαν πολλοὺς Αἰολεῖς, Ἴωνας καὶ Δωριεῖς ν' ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ κτίσωσιν ἀποικίας, αἱ ὅποια ἀκολούθως πολὺ ἤκμασαν. Τοιοῦτοτρόπως μία μοῖρα τῶν Ἀχαιῶν ἐνωθείσα μετὰ πολλῶν Βοιωτῶν, οἵτινες ἀνήκον εἰς τὴν Αἰολικὴν φυλὴν, ἔκτισαν τὰς Αἰολικὰς ἀποικίας εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ καὶ εἰς τὰς πλησίον νήσους. Ἐκ τούτων ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Κῦμη, ἡ Σμύρνη, ἡ Λέσβος καὶ ἡ Τένεδος. Οἱ Ἴωνες ἔκτισαν πρὸς νότον τῶν Αἰολικῶν ἀποικιῶν καὶ εἰς τὰς πλησίον νήσους τὴν Ἴωνικὴν λεγομένην δωδεκάπολιν, ἐκ τῶν ὁποίων σημαντικώτεραι ἦσαν ἡ Φώκαια, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἐφισος· οἱ δὲ Δωριεῖς ἔκτισαν τὴν Δωρικὴν λεγομένην ἐξαπόλιν εἰς τὰ νοτιώτερα παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· τούτων ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Ἀλικαρνασσός, ἡ Ρόδος καὶ ἡ Κῶς.

Χ Κόδρος.

Πολλοὶ ἐκ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Πελοποννήσου, ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Δωριέων, κτέφυγον εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τοσαύτην δὲ ἐπιρροὴν ἀπέκτησαν ἐκεῖ, ὥστε εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ *Μέλαρθος*, ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων βασιλεὺς· τούτου δὲ διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Κόδρος*. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κόδρου οἱ Δωριεῖς, μὴ ἀρεσθέντες εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, ἠθέλησαν νὰ κατακτήσωσι καὶ τὴν Ἀττικὴν καταδιώκοντες τοὺς Ἴωνας, οἱ ὅποιοι κτέφυγον εἰς αὐτήν. Ἀφοῦ δὲ διέβησαν τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς, τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Δωριεῖς ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον, ἂν θὰ νικήσωσι, τὸ δὲ μαντεῖον ἀπήντησεν εἰς αὐτούς, ὅτι θὰ νικήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, ἂν δὲν φονεύσωσι τὸν βασιλέα των Κόδρον. Οὗτος ὁμως, ὅταν ἔμαθε τὸν χρησμὸν τοῦτον, ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς χώρας του. Ἐνεδύθη λοιπὸν ὡς χωρικός καὶ, ἀφοῦ ἔλαβε πέλεκυν, ἦλθε πλησίον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δωριέων καὶ προσεποιήθη ὅτι ἔκοπτε φρύγανα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φρουροῦντες στρατιῶται ἠθέλησαν νὰ τὸν ἐμποδίσωσιν, ὁ Κόδρος ἐφόνευσεν ἕνα ἐξ αὐτῶν μὲ τὸν πέλεκύν του. Τότε οἱ λοιποὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον του καὶ τὸν ἐφόνευσαν, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ὅτι ἦτο ὁ Κόδρος. Ὅταν οἱ Δωριεῖς ἔμαθον μετ' ὀλίγον, ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ὁ Κόδρος, ἐσεβάσθησαν τὸν χρησμὸν, ἀφῆκαν τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Οἱ Ἀθηναῖοι, θαυμάσαντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κόδρου, κατήγγησαν ἕκτοτε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν καὶ ἀντὶ βασιλείως διώριζον ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἰσθῆσιοι· ἀκολούθως ἡ ἐξουσία αὐτῶν περιορίσθη εἰς δέκα ἔτη καὶ μετὰ ταῦτα διωρίζοντο κατ' ἔτος ἑννέα ἄρχοντες. Ἐκ τούτων ὁ μὲν πρῶτος ἐλέγετο ἄρχων ἐπάνυμος, ὁ δεῦτερος βασιλεύς, ὁ τρίτος πολέμαρχος, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ θεσμοθέται. Πρῶτος ἰσθῆσιος ἄρχων διωρίσθη ὁ υἱὸς τοῦ Κόδρου Μένων.

5

Λυκοῦργος.

Οἱ Δωριεῖς, ὄντινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Λακωνίαν, ἀφῆκαν τοὺς προτέρους κατοίκους τῆς χώρας νὰ μένωσιν ἐν αὐτῇ καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα αὐτῶν ὡς ὑπήκοοι αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως τινὲς ἐξ αὐτῶν ἠθέλησαν ν' ἀποστατήσωσιν, ἐνίκηθησαν καὶ κατεστάθησαν εἰς πολὺ χειροτέραν θέσιν, τὴν τῶν *Εἰλωτῶν*, ἦτοι τῶν δούλων. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὑπῆρχον εἰς τὴν Σπάρτην τρεῖς τάξεις ἀνθρώπων· οἱ *Δωριεῖς* ἢ οἱ κατακτηταί, οἱ *περιοῖκοι* ἢ ὑπήκοοι καὶ οἱ *Εἰλωτες* ἢ δούλοι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Δωριεῖς ἐφοβοῦντο πάντοτε τοὺς περιοίκοις καὶ τοὺς Εἰλωτας, διῆγον στρατιωτικὸν βίον καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ καταστειλώσι πᾶν κίνημα αὐτῶν. Ἔνεκα τούτου παρήχθη ἐν Σπάρτῃ ἰδιαίτερον διοικητικὸν σύστημα, τὸ ὅποιον ἦτο σύμφωνον πρὸς τὰ Δωρικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τοῦ ὁποίου τὸν συστηματικὸν διοργανισμόν ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Λυκοῦργον.

Ὁ Λυκοῦργος ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Εὐνόμου, βασιλέως τῆς Σπάρτης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐνόμου ἐβασίλευσεν ὁ πρῶτότοκος υἱὸς του Πολυδέκτης. Ἄλλ' ἐπειδὴ

9
10
11

καὶ οὗτος ἐφονεύθη εἰς τινα μάχην, ἐβασίλευσεν ὁ Λυκοῦργος. Μαθῶν δὲ μετὰ τινα καιρὸν ὅτι ἡ χήρα τοῦ Πολυδέκτου ἦτο ἔγκυος, ἐκήρυξεν ὅτι θά παραιτηθῆ τοῦ θρόνου, ἐὰν αὕτη γεννήσῃ ἄρρην. Ἡ χήρα ὅμως τοῦ Πολυδέκτου προέτεινεν εἰς τὸν Λυκοῦργον νὰ φονεύσῃ τὸ παιδίον, ἐὰν οὗτος ἐδέχετο νὰ τὴν νυμφευθῆ. Ὁ Λυκοῦργος ἠγανάκτησεν, ὅταν ἤκουσε τὰς προτάσεις τῆς νύμφης του· προσεποιήθη ὅμως ὅτι δέχεται αὐτάς, διὰ νὰ σώσῃ τὸ παιδίον. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφοβεῖτο μήπως αὕτη φονεύσῃ τὸ παιδίον, ἅμα ἐγεννᾶτο, ἔβαλεν ἄνθρωπὸν τοῦ πιστὸν νὰ ἐπιτηρῆ αὐτὴν καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτόν, ἅμα γεννηθῆ τὸ παιδίον, νὰ τὸ φέρῃ πρὸς αὐτόν, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὔρισκετο.

Μετὰ τινα καιρὸν ἡ νύμφη τοῦ ἐγέννησεν ἄρρην. Ἀμέτωσ δὲ ἔφερον αὐτὸ πρὸς τὸν Λυκοῦργον, ὁ ὁποῖος κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν συνέτρωγε μετὰ τινων ἐπισήμων Σπαρτιατῶν. Ἐλαβε λοιπὸν οὗτος τὸ παιδίον, ἔδειξεν αὐτὸ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ εἶπε : «Σπαρτιάται, σήμερον σᾶς ἐγεννήθη βασιλεὺς». Ὀνόμασε δὲ τὸ

Λυκοῦργος.

παιδίον *Χαρίλαον*, διὰ τὴν χαρὰν, τὴν ὁποῖαν ἔδειξεν ὁ λαὸς ἰδὼν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Λυκοῦργου. Καὶ μετὰ τὴν γέννησιν ὅμως τοῦ Χαρίλαου, ὁ Λυκοῦργος ἐξηκολούθει νὰ βασιλεύῃ ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλείως.

Ἡ σύζυγος ὁμως τοῦ Πολυδέκτου ἐμίσησε τὸν Λυκοῦργον, διότι ἐξηπάτησεν αὐτὴν καὶ ἤρχισε νὰ κατηγορῇ αὐτόν, ὅτι δῆθεν ἔχει σκοπὸν νὰ φονεύσῃ τὴν Χαρίλαον· ἠναγκάσθη ὅθεν διὰ τοῦτο νὰ φύγῃ οὗτος ἰκουσίως ἐκ τῆς Σπάρτης, διὰ νὰ μὴ δώσῃ ἀφορμὴν νὰ πιστευθῶσιν αἱ κατηγορίαι τῆς νύμφης του καὶ περιῆλθε διαφόρους χώρας (Κρήτην, Μικρὰν Ἀσίαν, Αἴγυπτον), μελετῶν τοὺς νόμους αὐτῶν. Μετὰ δεκαετῆ δὲ ἀπουσίαν κατὰ πρόσκλησιν τῶν Σπαρτιατῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ θέσῃ νόμους· διότι ἐπειδὴ ἐν Σπάρτῃ δὲν ὑπῆρχον γραπτοὶ νόμοι, συνέβαινον ἐν αὐτῇ πολλαὶ ταραχαί, αἱ ὁποῖαι ἐπέφερον τὴν ἐξασθένησιν αὐτῆς. Ὁ Λυκοῦργος ἐπανελθὼν εἰς τὴν Σπάρτην ἔδωκε τοὺς ἐξῆς νόμους, διὸ καὶ νομοθέτης ἐπωνομάσθη.

Νόμοι τοῦ Λυκοῦργου— Ὁ Λυκοῦργος, ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι κυριωτέρα αἰτία τῶν ταραχῶν ἦσαν αἱ δύο βασιλικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι προσεπάθουν νὰ καταστρέψῃ ἢ μία τὴν ἄλλην, ἐσκέφθη νὰ περιορίσῃ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων. Ἐσύστησε λοιπὸν τὴν *Γερουσίαν*, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἐξ εἴκοσιν ὀκτῶ γερόντων ἀμέμπτου διαγωγῆς, οἱ ὁποῖοι ἐφρόντιζον περὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων τῆς Σπάρτης. Οἱ βασιλεῖς ἦσαν μόνον πρέδροι τῆς Γερουσίας. Πρὸς τούτοις ἐξελέγοντο κατ' ἔτος καὶ πέντε *ἔφοροι*, οἱ ὁποῖοι ἐπετήρουν τὴν φύλαξιν τῶν νόμων καὶ ἐτιμῶρουν πάντα, ὅστις ἤθελε παραβῆ αὐτοὺς καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτοὺς ἀκόμη.

Διὰ νὰ καταστήσῃ ὅλους τοὺς Σπαρτιάτας ἴσους κατὰ τὴν περιουσίαν, διήρесе τὰς γαίας τῆς Σπάρτης εἰς ἴσα μέρη καὶ ἔδωκεν ἀνὰ ἐν εἰς ἕκαστον Σπαρτιάτην. Οὐδεὶς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσῃ τὸ μερίδιόν του. Ὅστις ἤθελε νὰ γίνῃ

πλουσιώτερος, ἔπρεπε νὰ καλλιερῆ περισσότερον τὰς γαίας αβτοῦ.

Ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶται, πλὴν τῶν γυναικῶν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τρώγωσι μετὰ τῶν βασιλέων εἰς κοινὰς τραπέζας, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο *συσσίτια*. Πρὸς τοῦτο δὲ ἕκαστος προσέφερον ὠρισμένον ποσὸν σίτου, οἴνου, τυροῦ, ἐλαίου καὶ ὀπωρικῶν. Ἡ κυριώτερα τροφή εἰς τὰς τραπέζας ταύτας ἦτο ὁ μέλας ζωμός, ὁ ὁποῖος παρεσκευάζετο ἀπὸ χοίρινον κρέας μετ' ὄξους, αἵματος καὶ ἄλατος.

Ὁ Λυκούργος, διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιᾶτας ἀνδρείους καὶ γενναίους, διέταξε τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Ἄμα ἐγεννᾶτο ἓν παιδίον, ἐὰν μὲν τοῦτο ἦτο ὑγιὲς καὶ εὐρωστόν, ἀνετρέφετο ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας του· ἐὰν ὅμως ἐγεννᾶτο ἀδύνατον καὶ καχεκτικόν, ἐρίπτετο εἰς ἓν βάρχθρον τοῦ Ταυγέτου, ὅπου ἀπέθνησεν. Ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν τὰ ἄρρενα ἀνετρέφοντο εἰς δημόσια σχολεῖα ὑπὸ τῆς πολιτείας, ὅπου ἐδιδάσκοντο ὀλίγα γράμματα, ἄσματα, χορόν, ἀλλὰ πρὸ πάντων κατεγίνοντο εἰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ συνείθιζον εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἐτρωγον ὀλίγην καὶ λιτὴν τροφήν, ἐφόρουσαν τὸ ἴδιον φόρεμα τὸ θέρος καὶ τὸν χειμῶνα, ἔτρεχον ἀνυπόδητα, ἐλούοντο εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Εὐρώτα ποταμοῦ καὶ ἐκοιμῶντο ἐπὶ σκληρῶν στρωμάτων ἐκ καλάμων. Ἐδιδάσκοντο πρὸς τοῦτοις νὰ σέβωνται καὶ νὰ πείθωνται εἰς τοὺς γέροντας, νὰ ὁμιλῶσιν ὀλίγα καὶ νὰ ἀποκρίνωνται μόνον ὁσέως ἤρωτῶντο. Μετὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατὸν μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀνετρέφοντο καὶ τὰ

θήλεα, διὰ νὰ γίνωνται μητέρες ρωμαλαίαι καὶ ἀποκτῶσι τέκνα ὑγιᾶ καὶ εὐρωστα. Ὄταν αἱ μητέρες ἔδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὰ τέκνα των μεταβαίνοντα εἰς πόλεμον, ἔλεγον πρὸς αὐτά: «ἦ τὰν ἦ ἐπὶ τᾶς». Ὁ ἄναδρος, ὅστις ἐφευγεν ἀπὸ τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἐλογίζετο ἄτιμος καὶ περιεφρονεῖτο ὑπὸ πάντων.

Ἐνεκὰ τῆς αὐττηρᾶς καὶ στρατιωτικῆς αὐτῶν ἀνατροφῆς, οἱ Σπαρτιάται δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ τὴν ναυτιλίαν· τὰς ἐργασίας ταύτας ἔκαμνον οἱ περίοικοι. Διὰ νὰ μὴ γίνωνται δὲ καὶ φιλοχρήμητοι, ὁ Λυκοῦργος ἀπηγόρευσε τὰ χρυτᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ ἀντ' αὐτῶν ἔκοψεν ἄλλα μεγάλα καὶ σιδηρᾶ, τὰ ὅποια ὅμως εἶχον μικρὰν ἀξίαν.

Οἱ νόμοι οὗτοι ἔκαμον τοὺς Σπαρτιάτας ἀνδρείους καὶ μετ' ὀλίγον κειρὸν ἢ Σπάρτην ἔγεινεν ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ Σπαρτιάται ἀπέβησαν ἀκκτανίκητοι καὶ καθυπέταξαν ὅλην σχεδὸν τὴν Πελοπόννητον. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ ὁ Λυκοῦργος τὴν δικρῆ τήρησιν τῶν νόμων του εἰς τὸ μέλλον, συνήθροισε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι θὰ μεταβῆ νὰ ἐρωτήτῃ τὸ μαντεῖον, ἂν οἱ νόμοι του ἦσαν καλοὶ καὶ ἐξώρκισεν αὐτοὺς νὰ φυλάξωσι τοὺς νόμους του, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ. Λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ μαντείου ἀπάντησιν, ὅτι ἡ Σπάρτη, ἐνὸσω θὰ φυλάττῃ τοὺς νόμους τούτους, θὰ διαπρέψῃ μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἔστειλε τὴν ἀπάντησιν ταύτην εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, αὐτὸς δὲ ἀναχωρήσας ὑπῆγεν εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἀπέθανεν ἐξ ἀσιταίας, ἀφροῦ διέταξε νὰ καύσωσι τὸ σῶμά του, τὴν δὲ κόνιν νὰ ρίψωσιν εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ μὴ μεταφέρωσιν αὐτὴν εἰς Σπαρτιάταις εἰς τὴν Σπάρτην (884 π. Χ.).

Λ(9) Ἀριστόδημος

Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743—723 π. Χ)

Ὁ Ἀριστόδημος ἦτο ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλείδου Αἰπύτου· ἦτο δὲ ἀνὴρ γενναῖος καὶ διεκρίθη εἰς ἓνα πόλεμον τῶν Μεσσηνίων κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ ὅποτος διήρκεσεν εἴκοσιν ἔτη καὶ ὠνομάσθη πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Εἰς τὰ σύνορα τῆς Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος· εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐπκηγύριζον ὁμοῦ οἱ Μεσσηνιοὶ καὶ οἱ Σπαρτιαῖται. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πανηγύρεις τούτου νέοι τινὲς Μεσσηνιοὶ ἤρπασαν νεάνιδάς τινας τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιαῖται, διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Μεσσηνίους, εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν δύο βασιλέων των, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν Ἀμφειαν καὶ ἐκείθεν ἐφόρμων καὶ ἔβλαπτον κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους τὴν χώραν τῶν Μεσσηνίων. Ἐκεῖνοι ἀντέταξαν μὲν κατ' αὐτῶν γενναίαν ἀντίστασιν καὶ ὅλαι αἱ μάχαι ὑπῆρξαν ἀμφίροποι, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀδιακόπου φθορᾶς τῆς χώρας ἐπῆλθον λιμὸς καὶ νότοι μεταξὺ τῶν Μεσσηνίων. Τότε οὗτοι ἔστειλαν καὶ ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον, τί ἔπρεπε νὰ πράξωσι, διὰ νὰ νικήσωσι τοὺς Σπαρτιατάς· τὸ δὲ μαντεῖον ἀπεκρίθη, ὅτι ἔπρεπε νὰ θυσιάσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς μίαν κόρην ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος. Ὁ Ἀριστόδημος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μεσσηνίας, προθύμως προσέφερε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν θυγατέρα του· οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ λαβόντες θάρρος ὤρμησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ πολλάκις ἐνίκησαν αὐτούς. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι ἐπὶ πολὺ νὰ ἀντιταχθῶσιν εἰς τὴν

ἀνδρείαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἠνάγκασθησαν νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰθώμης, ὅπῃθεν ἐξερχόμενοι κατέστρεψον καὶ ἐλεηλάτουν τὴν Λακωνίαν.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους τὸ φρούριον ἐκυριεύθη, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀριστόδημος ἀπελπισθεὶς ἠὺτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς θυγατρὸς του, οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

(7) Ἀριστομένης.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (685—668 π. Χ.).

Μετὰ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη οἱ Μεσσηνιοὶ ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀριστομένου ἐπανέστησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἄρχεται ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Ὁ Ἀριστομένης κατήγετο ἐκ βασιλικῆς οἰκογενείας. Οὗτος, ἐπειδὴ ἐβλεπε τοὺς συμπολίτας του νὰ καταπιέζωνται ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, συνήθροισεν αὐτούς, ἐπετέθη κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ πολλάκις τοὺς ἐνίκησε. Μίαν μάλιστα νύκτα εἰσῆλθε μόνος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν ἐκεῖ ναὸν τῆς Χαλκιοῦκου Ἀθηνᾶς μίαν ἀσπίδα μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· «Ὁ Ἀριστομένης τῇ Ἀθηνᾷ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμονίων». Οἱ Σπαρτιάται ἔντρομοὶ ἐζήτησαν, κατὰ συμβουλήν τοῦ μαντείου, στρατηγὸν ἐξ Ἀθηνῶν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς χωλὸν τινα ποιητὴν, ὁ ὅποιος ὠνομάζετο *Τυρταίος*. Οἱ Σπαρτιάται δυσηρεστήθησαν διὰ τοῦτο κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ παρακούσωσιν εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ μαντείου. Ἐτάχθησαν ὅθεν ὑπὸ τὴν

ἀρχηγίαν τοῦ Τυρταίου, ὅστις διὰ τῶν πολεμικῶν τῶν ἡμετέ-
ρων τόσον ἐνεθάρρυνε τοὺς Σπαρτιάτας, ὥστε ὤρμησαν κατὰ
τῶν Μεσσηνίων καὶ τοὺς ἐνίκησαν. Τότε ὁ Ἄριστομένης ἠναγ-
κάσθη νὰ κλεισθῆ εἰς ὄχυρόν τι φρούριον τῆς Εἴρας, ὅπουθεν
πολλάκις ἐξερχόμενος ἐπετίθετο κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν· ἀλλ'
εἰς μίαν ἐξ αὐτοῦ ἐξοδὸν ἐτραυματίσθη καὶ συλληφθεὶς ὠδη-
γήθη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐρίφηθ' εἰς τὸν Κεάραθρον, βαθὺ βρά-
θρον, ὅπου ἐρίπτοντο αἱ κκοῦργοι. Ἐφ' οὗ δὲ ἔκειτο ἐκεῖ ἐξη-
πλωμένος καὶ περιέμενε τὸν θάνατον, εἶδε μίαν ἀλώπεκα, ἣ
ὅποια ἐτραύγε πτώματα. Συλλαμβάνει ὅθεν αὐτὴν ἐκ τῆς
οὐρᾶς, ἥτις φεύγουσα ἔδηγει αὐτὸν εἰς τὴν ὀπήν, ἀπὸ τῆν
ὅποιαν εἰσῆρχετο αὕτη. Ἡ ὀπή ἐκείνη ἦτο μικρά· ὁ Ἄριστο-
μένης ὁμως κατώρθωσε νὰ εὐρύνη αὐτὴν περισσότερον· ἀφοῦ δὲ
ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ βράθρον, ἦλθε πρὸς τοὺς συντρόφους αὐτοῦ
ἐπὶ τῆς Εἴρας καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξηκολούθησεν ἀκόμη τὸν
πόλεμον. Ἐπὶ τέλος ὁμως, κατὰ τινα βροχερὴν νύκτα, τὸ
φρούριον τῆς Εἴρας ἐκυριεύθη διὰ προδοσίας ὑπὸ τῶν Σπαρ-
τιατῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔληξε καὶ ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς
πόλεμος, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἐπὶ δέκα ἐπτὰ ἔτη.

Ὁ Ἄριστομένης κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν Ῥόδον,
ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους ἔμειναν, ἔγει-
ναν δούλοι τῶν Σπαρτιατῶν· πολλοὶ δὲ ἔφυγον εἰς τὴν Σικε-
λίαν καὶ ἐκεῖ ἐκτίσαν μίαν πόλιν, τὴν ὅποιαν ὠνόμασαν Μεσ-
σήνην.

Χ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

Ὁ Σόλων ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐξηκестίδου καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τοῦ Κόδρου. Ὅτε ἦτο νέος, ἐπειδὴ μετήρχετο τὸ ἐμπόριον, ἐπεσκέφθη πολλὰ μέρη μελετῶν συγχρόνως καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν. Ἀπέκτησε δὲ τοσαύτας γνώσεις, ὥστε κατετάχθη μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος(1).

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος οἱ Μεγαρεῖς ἐκυρίευσαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν νῆσον Σαλαμίνα. Οἱ Ἀθηναῖοι προσεπάθησαν μὲν νὰ τὴν ἀνακτήσωσιν, ἀλλὰ πολλάκις ἐνίκηθησαν· διὰ τοῦτο ἀπεφάσισαν ἐπὶ τέλους νὰ τὴν ἐγκαταλείψωσι καὶ ἔκαμαν νόμον, κατὰ τὸν ὅποιον κατεδικάζετο εἰς θάνατον, ὅστις ἤθελε προτείνειν τὴν ἀνάκτησιν αὐτῆς.

Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλυπήθησαν διὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν συμπολιτῶν των, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Σόλων. Οὗτος μὴ ὑποφέρων τὴν ἀτίμωσιν ταύτην τῆς πατρίδος του, ἐπιθυμῶν δὲ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμίνας, κατέφυγεν εἰς τὸ ἐξῆς στρατήγημα: Μίαν ἡμέραν προσποιηθεὶς τὸν παράφρονα, μετέβη εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ νυκτικὸν σκουῖφον εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ, ἀφοῦ ἀνέβη ἐπὶ τινος λίθου, ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ ἕν πρῶημα, διὰ τοῦ ὁποίου ὤνειδίζε τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἐκ δειλίας ἀφῆκαν τὴν Σαλαμίνα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιασθέντες ἐκ τοῦ ποιήματος κατήγησαν

1) Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ ἐξῆς: Θυλῆς ὁ Μιλήσιος, Χείλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Περίανδρος ὁ Κορίνθιος, Πιπταχὸς ὁ Μιτυληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεύς, Κλεόβουλος ὁ Ῥόδιος καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος.

τὸν νόμον καὶ ἀνηγόρευσαν τὸν Σόλωνα στρατηγόν, ὅστις κατώρθωσε ν' ἀνακτήσῃ τὴν Σαλαμίνα. Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ὁ Σόλων ἀπέκτησε μεγάλην ἐπίρροσιν εἰς τὰς Ἀθήνας· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέτιμων αὐτὸν καὶ διὰ τὰς πολλὰς του γνώσεις, τὸν ἐξέλεξαν ἄρχοντα ἐπὶ νόμοις καὶ ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν νὰ θέσῃ εἰς αὐτοὺς νόμους· διὸ καὶ νομοθέτης ἐπωνομάσθη.

Σόλων ὁ νομοθέτης.

Νόμοι τοῦ Σόλωνος. — Κατὰ πρῶτον ὁ Σόλων ἐφρόντισε περὶ τῶν χρεῶν τοῦ λαοῦ. Ἐκ τῶν Ἀθηναίων ὀλίγοι ἦσαν πλούσιοι, οἱ ὅποιοι κατεῖχον καὶ τὰς καλλιτέρας γαίας. Οἱ πτωχοὶ ἠναγκάζοντο νὰ καλλιεργῶσι τὰς γαίας τῶν πλουσίων, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἕκτον τῶν προϊόντων. Ἐπειδὴ ὁμως οὔτοι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρῶνωσι τὸν φόρον τοῦτον, ἠναγκάζοντο νὰ δανείζωνται χρήματα μὲ βαρὺν τόκον, ὑποθηκεύοντες ἑαυτοὺς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ἔνεκα τούτου συνέβαινον μεγάλαι ταραχαὶ εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Σόλων, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχὰς ταύτας, ἐκήρυξεν ἐλευθέρους ὅλους, ὅσοι ἔνεκα χρεῶν ἔγειναν δούλοι καὶ διηκυόλυε τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν, διότι ἀφήρεσε τοὺς τόκους καὶ ἠῤῥῆσε τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος· τοιοῦτοτρόπως οἱ πτωχοὶ ἐπλήρωσαν εὐκόλως τὰ χρέη των, χωρὶς νὰ ζημιωθῶσι πολὺ καὶ οἱ πλούσιοι. Ὁ νόμος αὗτος ὠνομάσθη *σεισάχθεια*.

Ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοὺς εὐπατρίδας τὴν διοίκησιν καὶ ἀνέθηκεν αὐτὴν εἰς τὸν λαόν. Ὅλοι, ὅσοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν εἰκοσιν ἐτῶν, συνήρχοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ὅπως ψηφίζωσι νόμους, ἐκλέγωσι τοὺς ἄρχοντας, ἀποφασίζωσι περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ περὶ παντὸς ζητήματος τῆς πολιτείας. Διὰ τὴν περιορίσῃ δὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, συνέστησε τὴν βουλὴν τῶν τετρακοσίων, οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο ἀνὰ ἑκάτὸν ἐξ ἑκάστης τῶν τεσσάρων ἀρχαίων φυλῶν τῆς Ἀττικῆς. Ἄνευ προτάσεως τῆς βουλῆς δὲν ἠδύνατο νὰ συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ. Ἡ βουλὴ συνεδρίαζε καθ' ἑκάστην καὶ συνεζήτει περὶ τῶν ὑποθέσεων, ὅσαι ἔπρεπε νὰ υποβληθῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ.

Διῆρεσε τὸν λαὸν εἰς τέσσαρας τάξεις, ἀναλόγως τῆς περιουσίας ἑκάστου· δηλαδή εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ὅσοι εἶχον εἰσόδημα πεντακοσίων δραχμῶν· εἰς τριακοσιομεδίμνους ἢ ἱππεῖς, ὅσοι εἶχον εἰσόδημα τριακοσίων δραχμῶν, εἰς διακοσιομεδίμνους ἢ ζευγίτας, ὅσοι εἶχον εἰσόδημα διακοσίων δραχμῶν, καὶ εἰς θήτας, ὅσοι δὲν εἶχον κανέν εἰσόδημα. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων τάξεων μόνον αἱ τρεῖς πρῶται ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ μόνον αὗται ἐπλήρωνον φόρον· οἱ ἀποτελοῦντες τὴν τετάρτην τάξιν δὲν ἐπλήρωνον φόρον, εἰς δὲ τοὺς πολέμους ἐλάμβανον μέρος ὡς ἄπλοι στρατιῶται.

Ἐὸ Σόλων ἐφρόντισε καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων. Οἱ γονεῖς ἀνέτρεφον καὶ ἐξεπαίδευον τὰ τέκνα τῶν μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ ἐτους τῆς ἡλικίας τῶν, ἀποστέλλοντες αὐτὰ εἰς παιδαγωγούς. Οὗτοι εἰδίδασκον εἰς αὐτὰ γράμματα, μουσικήν καὶ γυμναστικήν. Οἱ γονεῖς ἐφρόντιζον προσέτι, ὅπως τὰ

τέκνα των ἐμάθωσι καὶ τέχνην τινά, διὰ τῆς ὁποίας νὰ πο-
ρίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ πατήρ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφρόντιζε νὰ
μάθωσι τὰ τέκνα του τέχνην τινά, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ
ζητήσῃ παρ' αὐτῶν γηροκόμησιν· ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα, τὰ
ὅποια δὲν ἐγηροκόμουν τοὺς γονεῖς των, ἐθεωροῦντο ἄτιμα καὶ
κυστηρῶς ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῆς πολιτείας.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ νόμοι, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Σόλων ἐπροέ-
κτισε τὰς Ἀθήνας. Τὴν ἀκριβῆ τήρησιν αὐτῶν ἀνέθεσεν εἰς τὸ
ἐνώτερον δικαστήριον, τὸν Ἀρειοῦ Πάγον, τὸ ὅποιον ἀπετε-
λεῖτο ἐκ τῶν καλλιτέρων πολιτῶν καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ
τιμωρῇ τοὺς παραβάτας αὐτῶν. Τὸ δικαστήριον τοῦτο ἐπετή-
ρει προσέτι καὶ τὰ ἦθη τῶν νέων, εἶχε δὲ καὶ τὸ δικαίωμα
νὰ τιμωρῇ τοὺς ἀργούς.

Ἀφοῦ ὁ Σόλων ἔθεσε τοὺς νόμους τούτους ἀνεχώρησεν ἐξ
Ἀθηνῶν, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ νὰ μεταβάλλῃ αὐτούς. Μετὰ
δέκα ἔτη ἐπέστρεψεν, ἀλλ' εὔρε τοὺς πολίτας εἰς ἐμφυλίους
ἐριδας. Περιπλέον δὲ εἰς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν, ὁ Πεισίστρατος, κα-
τώρθωσε νὰ λάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν καὶ νὰ γίνῃ βασιλεὺς.
Ὁ Σόλων προσεπάθησε μὲν νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, ἀλλὰ δὲν
ἠδυνήθη καὶ ἀπὸ τὴν λύπην του ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ὀγδοή-
κοντα ἑτῶν (559 π. Χ.).

Πεισίστρατος.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἱπποκράτους καὶ συγγενῆς
τοῦ Σόλωνος. Ἐπειδὴ ἦτο πλούσιος, μεγαλόδωρος, γλυκύς,
ἀγχίνους καὶ εὐγλωττος, κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν εὐνοίαν
τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα τῆς πτωχοτέρας τάξεως καὶ διὰ

τοῦτο ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ γίνῃ βασιλεὺς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐτραυματίσθη μίαν ἡμέραν ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἵππους τῆς ἀμάξης του καὶ τοιοῦτοτρόπως παρουσιασθεὶς εἰς τὸν λαὸν εἶπεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ του ἠθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσι, διότι ὑπερσπίζεται τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ. Ὁ λαός, ὅταν ἤκουσε ταῦτα, ἠγανάκτησε καὶ διὰ νὰ προφυλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἄλλης ἐπιβουλῆς, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἄδεια νὰ ἔχῃ πεντήκοντα σωματοφύλακας. Τοῦτο ἐπεθύμει καὶ αὐτός· ἀκολούθως ὁμως ἠῤῥξῃσε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς τετρακοσίους καὶ μὲ αὐτοὺς κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα (561 π. Χ.)

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Πεισιστράτου ἐνωθέντες μετὰ τινα καιρὸν δις ἐδίωξαν αὐτὸν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ δέκκ ἔτη ἔμεινεν ἐξόριστος· ἀλλ' ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας του ἔμεινεν ὀριστικῶς βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐκυβέρνησε καλῶς καὶ ἠπίως μέχρι τοῦ θανάτου του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς δεκαοκταετοῦς αὐτοῦ ἀρχῆς ὁ Πεισιστράτος ἔδειξεν εὐθὺν καὶ εὐεργετικὸν χαρακτῆρα. Ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν Σόλωνα διετήρησε τοὺς νόμους του, ἐφρόντιζεν ὁμως νὰ κατέχῃσι πάντοτε τὰς δημοσίους θέσεις οἱ φίλοι του. ἠῤῥξῃσε τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐνεθάρρυνε τὴν γεωργίαν, διότι ἔδωκε κτήνη καὶ σπόρον πρὸς τοὺς πτωχοὺς γεωργοὺς, ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν μὲ ὠραία οἰκοδομήματα καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια μεγαλοπρεποῦς ναοῦ, τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸν ὁποῖον μετὰ 650 ἔτη ἀπετελείωσεν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Ἀδριανός. Ἐκαλλιέργησε προσέτι τὰ γράμματα, ἐσύστησεν αὐτὸς πρῶτος δημοσίαν βιβλιοθή-

κην, συνέλεξε τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τὰ ὅποια μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐψάλλοντο ὑπὸ ραψωδῶν καὶ διέταξε νὰ ψάλλωνται κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Παναθηναίων. Ἀφοῦ δὲ ἀνέδειξε τὰς Ἀθήνας ὥραϊαν καὶ ἰσχυρὰν πόλιν, ἀπέθανεν εἰς γῆρας βαθύ (527 π. Χ.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου κατέλαβον τὴν ἀρχὴν οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ, ὁ Ἰππίας καὶ ὁ Ἴππαρχος· καὶ οἱ δύο οὗτοι ἐκυβέρνησαν κατ' ἀρχὰς καλῶς, ὡς καὶ ὁ πατὴρ των. Ἐπειτα ὅμως παρεξέτράπησαν, ἔπραξαν πολλὰς ἀδικίας καὶ ἐδίωξαν ἢ καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐπισήμους Ἀθηναίους. Ὁ Ἴππαρχος μάλιστα ἔχων προσωπικὸν πάθος κατὰ τινος νέου ὀνομαζομένου Ἀρμοδίου, ἠμπόδισε κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ νὰ φέρῃ μετὰ τῶν ἄλλων παρθένων ἐν πομπῇ τὸ ἱερὸν κἀνίστρον εἰς τὸν ναόν, ὡς ἀναξίαν. Τὴν ὕβριν ταύτην μὴ δυνάμενος ν' ἀνεχθῆ ὁ Ἀρμόδιος συνώμοσε μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἀριστογείτονος καὶ τινων ἄλλων νέων καὶ ἐφόνευσαν τὸν Ἴππαρχον ἐν αὐτῇ τῇ πομπῇ τῶν Παναθηναίων. Ἐκτοτε ὁ Ἰππίας ἔγεινε τυραννικώτερος, καὶ ἐπειδὴ ἠθεώρει ὅλους τοὺς Ἀθηναίους κρυφίους ἐχθροὺς του, ἠφάνισε πολλοὺς· διὰ τοῦτο συνηνωθέντες οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐδίωξαν αὐτὸν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Περσίας.

Μηδικοὶ πόλεμοι.

Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.

Εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἓν μέγα κράτος, λεγόμενον τῆς Περσίας, τοῦ ὁποίου βασιλεὺς ἦτο ὁ Δαρείος. Ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Κύρος εἶχεν ὑποτάξῃ προηγου-

μένως εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Οἱ Πέρται ἐθειώρουν συμφερώτερον εἰς αὐτοὺς νὰ συνεννοῶνται μεθ' ἐνὸς καὶ μόνου προσώπου διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων τῶν ἀποικιῶν τούτων καὶ διὰ τοῦτο μετ' εὐχαριστήσεως πηροδέχθησαν, ὅπως ἐκάστη τῶν ἀποικιῶν τούτων ἔχη καὶ ἰδιαιτέρον ἡγεμόνα. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ἐν Μελίτῳ ὁ Ἀρισταγόρας. Εἰς τοῦτον κατέφυγον Νάξιοι τινες, οἵτινες ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν των καὶ παρεκάλουν αὐτὸν νὰ ἐπιναφέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Νάξον. Ὁ Ἀρισταγόρας κατέπεισε τὸν σατράπην τῆς Μικρᾷς Ἀσίας Ἀρταφέρνην νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Νάξου, διὰ νὰ ὑποτάξῃ ὄχι μόνον αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας Κυκλάδας μετὰ τῆς Εὐβοίας. Ἡ ἐκστρατεία ὅμως αὕτη ἀπέτυχεν, ὁ δὲ Ἀρισταγόρας διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη ἀπέναντι τοῦ Ἀρταφέρους, ἐσκέφθη νὰ διεγείρῃ τοὺς Ἴωνας κατὰ τῶν Περσῶν πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ του ἐζήτησε βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἀνέλαβον νὰ βοηθήσωσι τὸν Ἀρισταγόραν. Ἐστειλαν ὅθεν 25 πλοῖα μετὰ στρατοῦ. Οἱ Ἴωνες ἐνισχυθέντες οὕτως εἰσέβαλον εἰς τὴν κυρίως Περσίαν καὶ πολιορκήσαντες ἔκαυσαν τὰς Σάρδεις. Ἀλλ' εἰς μίαν μάχην, ἣτις ἔγεινε παρὰ τὴν Μίλητον, ἐνικήθησαν κατὰ κράτος καὶ ὑπετάγησαν πάλιν εἰς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖά των καὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν εἰς τὰ ἴδια, ἀφέντες τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν τύχην των (494 π.Χ.)

Πρώτη ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου εἰς Ἑλλάδα.

Ὅτε ὁ Δαρεῖος ἔμχθη τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, ὠργίσθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Διέταξε λοιπὸν ἕνα ὑπηρέτην του νὰ λέγῃ καθ' ἑκάστην πρὸς αὐτὸν πρὸ τοῦ δείπνου «Δέσποτα, ἐνθυμοῦ τοὺς Ἀθηναίους». Ἀφοῦ δὲ μετὰ τινα καιρὸν ἠτοίμασε πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον, ἀπέστειλεν αὐτὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Μαρδονίου, ἀλλ' ὅταν ὁ στόλος ἐπλησίαζεν εἰς τὸν Ἄθω, φοβερὰ τρικυμία κατέστρεψε τριακάσια ἐκ τῶν πλοίων του μετὰ 20,000 ἀνδρῶν συγχρόνως δὲ καὶ ὁ πεζικὸς στρατὸς ἔπαθε μεγάλας ζημίας, προσβληθεὶς ὑπὸ πολεμικῆς τινος Θρακικῆς φυλῆς· διὰ τοῦτο ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν ἄπρακτος (492 π. Χ.).

**Δευτέρα ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου
κατὰ τῆς Ἑλλάδος.**

Ἡ ἀποτυχία τοῦ Μαρδονίου παρώξυνε τὴν ὀργὴν τοῦ Δαρείου. Διέταξε λοιπὸν νὰ ἐτοιμασθῇ στρατὸς καὶ νέος στόλος διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Συγχρόνως δὲ ἔστειλε κήρυκας εἰς τὰς πόλεις αὐτῆς, διὰ νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ, τὰ ὅποια παρὰ τοῖς Πέρσαις ἐθεωροῦντο σημεῖον ὑποταγῆς. Πρῶται πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐφοβήθησαν καὶ ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Πέρσας. Εἰς τὴν Σπάρτην ὁμως καὶ τὰς Ἀθήνας τόσῳ ὠργίσθησαν οἱ πολῖται, ὥστε, παρὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἔρριψαν τοὺς κήρυκας ἐντὸς φρέατος, διὰ νὰ λάβωσιν ἐκείθεν ὅ,τι ἐζήτουν.

Ὁ Δαρείος ἀπέστειλε κατὰ τῆς Ἑλλάδος 100,000 πεζοὺς καὶ 10,000 ἵππεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δάτιδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνη, ὁδηγὸν δὲ αὐτῶν ἔταξε τὸν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκδιωχθέντα Ἴππιαν. Ὁ στρατὸς οὗτος δι' 600 πλοίων ἔφθασεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπεβιβάσθη πρῶτον εἰς Εὐβοίαν· ἐκεῖ πολιορκήσας τὴν Ἐρέτρειαν ἐκυρίευσεν αὐτὴν διὰ προδοσίας καὶ τοὺς μὲν κατοίκους αὐτῆς ἀπέστειλεν αἰχμαλώτους εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν δὲ πόλιν καὶ τὰ ἱερά αὐτῆς ἔκαυσε. Μετὰ ταῦτα, κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἴππιου, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Μαραθῶνος, ἐν Ἀττικῇ.

(α) **Μιλτιάδης.**

Ἡ ἐν Μαραθῶρι μάχη (490 π. Χ.)

Ὁ Μιλτιάδης ἦτο υἱὸς τοῦ Κίμωνος καὶ κατήγετο ἐξ ἐπισημοτάτης οἰκογενείας. Ἄλλοτε ἦτο ἡγεμὼν τῆς Θρακικῆς χερσονήσου καὶ συνεξέστράτευσε μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Σκυθῶν. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ὅμως τῶν Ἴώνων κατηγορηθεὶς πρὸς τὸν Δαρείον καὶ φοβούμενος τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, ἔφυγεν ἐκεῖθεν καὶ μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ πέντε πλοίων καὶ ἱκανοῦ πλούτου. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο φρόνιμος, ἡγαπήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐξελέγη ἀρχηγὸς μιᾶς τῶν δέκα φυλῶν τοῦ ἀθηναικοῦ λαοῦ.

Ὅταν ὁ Περσικὸς στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν ἐναντῖον αὐτοῦ 10,000 πεζοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν καὶ 1000 Πλαταιεῖς· συγχρόνως δὲ ἐζήτησαν καὶ τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν μὲν πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθη-

ναίους, αλλά κατά τινα θρησκευτικόν νόμον ἦτο εἰς αὐτοὺς ἀπηγορευμένον νὰ ἐκστρατεύωσι πρὶν γείνη πανσέληνος, ἡ δὲ σελήνη ἦτο τότε ἑννέα ἡμερῶν.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ δέκα στρατηγῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης. Ἐκαστος τῶν στρατηγῶν τούτων εἶχε τὴν ἀρχηγίαν ἀνὰ μίαν ἡμέραν διαδοχικῶς. Ἐκ τούτων οἱ μὲν πέντε, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης, εἶχον τὴν ἰδέαν νὰ συνάψωσιν ἀμέσως μάχην, διὰ νὰ μὴ δειλιάσῃ ὁ μικρὸς στρατὸς τῶν Ἀθηναίων βλέπων ἀπέναντι αὐτοῦ πολυαριθμοτέρους ἔχθρους. Οἱ ἄλλοι ὅμως πέντε στρα-

Μιλτιάδης

τηγοὶ εἶχον τὴν ἰδέαν νὰ περιμείνωσι καὶ τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Μιλτιάδης τότε ἔλαβε κατὰ μέρος τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον καὶ ἀφοῦ παρέστησεν εἰς αὐτὸν τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα θὰ προέκυπτον ἐκ τῆς ἀναβολῆς τῆς μάχης, κατέπεισεν αὐτὸν νὰ δώσῃ τὴν ψῆφόν του διὰ νὰ γείνη ἀμέσως ἡ μάχη. Εἰς δὲ τῶν στρατηγῶν, ὁ Ἀριστείδης, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν στρατηγικὴν ἰκανότητα τοῦ Μιλτιάδου ἐπρότεινεν εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς νὰ παραχωρήσωσι τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς αὐτὸν μόνον. Οἱ στρατηγοὶ παρεδέχθησαν τοῦτο καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Μιλτιάδης ἔγεινεν ἀρχιστράτηγος.

Ἀφοῦ παρετάχθη ὁ στρατὸς καὶ ἔγειναν αἱ νενομισμέναι θυσίαι, ἤχησαν αἱ σάλπιγγες. Τότε ὤρμησεν ὁ Ἀθηναϊκὸς στρατὸς, ὡς εἰς μόνος ἄνθρωπος, κατὰ τῶν Περσῶν. Καὶ αἱ

μὲν πτέρυγες τοῦ Ἀθηαῖκου στρατοῦ ἐνίκησαν τὰς πτέρυγας τοῦ Περσικοῦ καὶ ἔτρεψαν αὐτὰς εἰς φυγὴν· ἀλλὰ τὸ κέντρον τοῦ Περσικοῦ ἐνίκησε τὸ κέντρον τοῦ Ἀθηναϊκοῦ. Τότε ἐνωθεῖσαι αἱ Ἀθηναϊκαὶ πτέρυγες ἐπέπεσον καὶ κατὰ τοῦ Περσικοῦ κέντρου καὶ τοιοῦτοτρόπως οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίωξαν αὐτούς μέχρι τῆς παραλίας. Ἐκεῖ συνεκροτήθη νέα μάχη. Πολλοὶ Πέρσαι ἐφονεύθησαν καὶ πολλοὶ σπεύδοντες νὰ σωθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα των, ἔπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγοντο. Κατὰ τὴν νέαν ταύτην μάχην ἐφονεύθη καὶ ὁ Καλλιμαχος· ἕτερος δὲ Ἀθηναῖος ὀνομαζόμενος Κυναίγειρος ἐκράτησε διὰ τῶν χειρῶν του ἐν περσικὸν πλοῖον, τὸ ὅποιον ἠτοιμάζετο νὰ ἀποπλεύσῃ. Οἱ ἐν τῷ πλοίῳ Πέρσαι, διὰ νὰ σωθῶσιν, ἔκοψαν μὲ πέλεκυν τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Τότε ὁ Κυναίγειρος ἐκράτησε τὸ πλοῖον μὲ τοὺς ὀδόντας, ἀλλ' οἱ Πέρσαι ἔκοψαν καὶ τὴν κεφαλὴν του καὶ κατάρθρωσαν νὰ φύγωσιν. Ἄλλος δέ, *Εὐκλῆς* ὀνομαζόμενος, ἔδραμεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἀναγγείλῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὴν νίκην, ἀλλὰ μόλις ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ «Χαίρετε, ἐνίκησαμεν», ἔπεσε νεκρὸς ἐκ τοῦ κόπου.

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἐκ μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐφονεύθησαν 192, ἐκ δὲ τῶν Περσῶν 6400, μεταξὺ τῶν ὀπλοίων καὶ ὁ Ἴππίας· οἱ λοιποὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἐπέβησαν ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ ἔπλευσαν πρὸς τὸ Φάληρον, διὰ νὰ ἐπιπέσωσιν ἐκεῖθεν κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Μιλτιάδης ὅμως ἐννοήσας τοῦτο ἀφῆκεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὸν Ἀριστείδην μετὰ τῶν Πλαταιαίων, διὰ νὰ φυλάττωσι τὰ λάφυρα, τὰ ὅποια ἐκυρλεύσαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, αὐτὸς δὲ ἔτρεξε μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ εἰς Ἀθήνας καὶ ἐφθασεν ἐκεῖ, καθ' ἣν στιγμ-

μήν και οι Πέρσαι ἔφθασαν εἰς τὸ Φάληρον. Ὅτε εἶδον τοῦτο οἱ Πέρσαι, ἔφυγον εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Περσῶν ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν μεγάλῃ σπουδῇ καὶ 2000 Σπαρτιᾶται. Ὅταν δὲ ἔμαθον τὴν ἤτταν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Περσῶν, συνεχάρησαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην των καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, διὰ νὰ ἴδωσι τὸ πεδῖον τῆς μάχης· ἔπειτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σπάρτην λυπούμενοι, διότι δὲν πύτύχησαν νὰ λάβωσι καὶ οὗτοι μέρος εἰς τὴν ἐνδοξον ἐκείνην μάχην.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν μεγάλως τοὺς τε φονευθέντας καὶ ἐπιζήσαντας Μαραθωνομάχους καὶ ἔστησαν ἀδριάντας τοῦ Μιλτιάδου εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς Δελφούς. Ἀκολούθως ὁ Μιλτιάδης ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔλαβεν 70 τριήρεις διὰ νὰ μεταβῇ καὶ τιμωρήσῃ τὰς νήσους, ὅσαι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Πέρσας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Πάρου, παρὰ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας ἐζήτησεν ἑκατὸν τάλαντα, διὰ νὰ μὴ προσβάλῃ τὴν πόλιν των· ἐκεῖνοι ὅμως ἠρνήθησαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεώς των. Τότε ὁ Μιλτιάδης ἐπολιόρκησεν αὐτὴν κατὰ τὴν πολιορκίαν ὅμως ἐπληγώθη βαρέως εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἄπρακτος. Ἐκ τούτου λαβόντες ἀφορμὴν οἱ ἔχθροί του κατηγοροῦσαν αὐτόν, ὅτι θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Παρίου, δι' ἀτομικά του πάθη, ἐζημίωσε τὴν πολιτείαν καὶ ἐζήτησαν τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ. Ὁ Μιλτιάδης ἦλθε πληγωμένος εἰς τὸ δικαστήριον, διὰ ν' ἀπολογηθῇ καὶ ἀπηλλάγη μὲν τῆς θανατικῆς ποινῆς, τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν δι' αὐτόν οἱ κατηγοροὶ του, κατεδικάσθη ὅμως εἰς πρόστιμον πεντήκοντα τάλαντων, τὸ ὅποιον

ἀκολούθως ἐπλήρωσεν ὁ υἱὸς τοῦ Κίμων. Μετ' ὀλίγον καιρὸν ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς αὐτοῦ.

(17) + Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (480 π. Χ.).

Ὅταν ὁ Δαρεῖος ἔμαθε τὴν ἀποτυχίαν καὶ τῆς δευτέρας ἐκστρατείας του, ὠργίσθη πολὺ καὶ διέταξε νὰ ἐτοιμασθῇ στρατὸς καὶ στόλος πολυαριθμότερος τοῦ πρώτου, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἕλληνας. Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῶν προετοιμασιῶν τοῦ ἀπέθανε καὶ ἀφῆκε διάδοχον ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν υἱὸν τοῦ Ξέρξης. Οὗτος κατὰ συμβουλήν τοῦ θεοῦ τοῦ Μαρδονίου ἐξηκολούθησε τὰς πρᾶσκειάς τοῦ πατρὸς του ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ τοιοῦτοτρόπως ἠτοιμάσθη τοσοῦτος στρατὸς καὶ στόλος, ὅσον δὲν εἶχεν ἔδη ὁ κόσμος ἕως τότε. Συγχρόνως δὲ διέταξε νὰ κατασκευάσωσιν ἐκ πλοίων μίαν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπως διαβῆ ὁ στρατὸς του, νὰ διορύξωσι δὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Ἄθω, διὰ νὰ περάσῃ αὐτὸν ἀσφαλῶς ὁ στόλος του, ἀποφεύγων τὰ δεινὰ τῆς τρικυμίας. Τὸ πρῶτον ἔργον ἐξετελέσθη· ἡ τρικυμία ὅμως κατέστρεψε τὰς γεφύρας· ὁ δὲ Ξέρξης ὠργίσθη διὰ τοῦτο καὶ διέταξε ν' ἀποκεφλίσωσι τοὺς τεχνίτας, νὰ μαστιγώσωσι δὲ καὶ νὰ ρίψωσιν ἀλύσεις εἰς τὴν θάλασσαν, διότι δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὰς διαταγὰς του. Κατόπιν διέταξε νὰ κατασκευάσωσιν ἄλλην γέφυραν στερεωτέραν ἀπὸ τὴν πρώτην· τοιαύτη δὲ κατεσκευάσθη μὲ δύο σειρὰς πλοίων, προσδεδεμένων δι' ἰσχυρῶν κάλων καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπεσφύθησαν κορμοὶ δένδρων καὶ χῶμα.

Ἀφοῦ ἐτελείωσαν ὅλαι αἱ προετοιμασίαι, ὁ Ξέρξης διέταξεν ὁ μὲν πεζὸς στρατὸς νὰ συναθροισθῇ εἰς Σάρδεις,

ὁ δὲ στόλος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Συγχρόνως δὲ ἔστειλε κήρυκας εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ.

Ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἀπετελεῖτο ἐκ 2,000,000 πεζῶν καὶ 80,000 ἰππέων. Κατὰ τὴν ἀνοιξιν δὲ τοῦ 480 π. Χ. ἐκίνησεν οὗτος ἐκ τῶν Σάρδεων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἰδίου Ξέρξου καὶ ἐφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἀφοῦ δὲ ἐθυσίασεν εἰς τὸν ἥλιον καὶ νύχθη ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ στρατοῦ του, διέταξε νὰ διαβῆ οὗτος διὰ τῆς γεφύρας. Ἡ διάβασις διήρκεσεν ἑπτὰ ἡμερονύκτια. Ἐκείθεν ὁ μὲν πεζικός στρατὸς ἐπορεύετο πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατὰ μῆκος τῆς Θρακικῆς παραλίας, ὁ δὲ στόλος ἠκολούθει τὴν ἰδίαν πορείαν εἰς ὀλίγην ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν. Καὶ ὁ μὲν πεζικός στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκίθην ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ διὰ τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ δὲ στόλος, διελθὼν τὴν διώρυγα τοῦ Ἀθωνοῦ καὶ περὶ τὴν Χελιδικὴν χερσόνησον διηυθύνετο πρὸς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας.

Ὅταν οἱ Ἕλληνας ἔμαθον, ὅτι ὁ Ξέρξης ἔρχεται κατὰ τῆς Ἑλλάδος, συνῆλθον εἰς τὴν Κόρινθον διὰ νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐκεῖ συνῆψαν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις συμμαχίαν κατὰ τῶν Περσῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης καὶ ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβωσι τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ μόνον μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποιον ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἔστειλαν λοιπὸν τὸν μὲν Λεωνίδα μὲ στρατὸν 6000 ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 300 ἦσαν Σπαρτιαταί, διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ στενόν, τὸν δὲ στόλον συγκεῖμενον ἐκ διακοσίων πλοίων εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ Λεωνίδου. Ἦτο δὲ ὁ

νατο νὰ περικυκλώσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ξέρξης ἐχάρη διὰ τὴν πρότασιν τοῦ Ἐφιάλτου καὶ διέταξε τὸν στρατηγὸν τοῦ Ὑδάρην νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν μετὰ στρατοῦ. Ὁ στρατηγὸς ἠκολούθησε τὸν Ἐφιάλτην μετὰ 10000 ἐκλεκτοῦ στρατοῦ καὶ περὶ τὴν πρωίαν ἐφθασεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Οἴτης, ὅπου ἐφύλαττον οἱ Φωκεῖς· ἀφοῦ δὲ οὗτοι ἐτάπησαν εἰς φυγὴν, οἱ Πέρσαι κατελθόντες ἀμέσως ἐφθασαν περὶ τὴν μεσημβρίαν ὀπίσθεν τῶν Θερμοπυλῶν.

Ὅταν ὁ Λεωνίδας ἔμαθην, ὅτι ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐπλησίαζε νὰ τοὺς περικυκλώσῃ καὶ ἐκ τῶν ὀπίσθεν, ἐνόησεν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον πλέον ν' ἀντισταθῇ. Ἀπέστειλεν ὅθεν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἰς τὰς πατρίδας των, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλην περίστασιν, οὗτος δέ, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς Σπαρτιατικοὺς νόμους δὲν ἠδύνατο νὰ φύγῃ, ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τῶν 300 Σπαρτιατῶν καὶ τινῶν ἄλλων Θηβαίων καὶ ἀπεσύρθη μετ' αὐτῶν εἰς τὸ στενωτάτον μέρος τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐκεῖ συνήφθη τρομερὰ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι σωρηδὸν ἐπιπτον ὑπὸ τὰ δόρατα καὶ τὰ ξίφη τῶν Ἑλλήνων· ἄλλοι κατεκρημνίζοντο εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πολλοὶ κατεπατοῦντο ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο ὀπίσθεν. Οἱ Σπαρτιάται προσεβάλλοντο ἐκ τε τῶν ἐμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν ἐχθρῶν καὶ ἐμάχοντο γενναίως, ἕως ὅτου ἐφονεύθησαν ἅπαντες (480 π.Χ.). Δύο ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Εὐρυτος καὶ ὁ Ἀριστόδημος, ἐστάλησαν πρὸ τῆς μάχης ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου εἰς ὕπηρεσίαν. Ἐφ' αὐτῶν ὁ μὲν Εὐρυτος, ὅτε ἔμαθην, ὅτι οἱ Πέρσαι περικύκλωσαν τοὺς Σπαρτιάτας, ἔσπυσε καὶ συνηγωνίσθη μετ' αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀριστόδημος ἐπίστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην· οἱ Σπαρτιάται ὁμῶς περιεφρόνησαν αὐτὸν καὶ τὸν ἐθεώρουσαν ὡς ἄτιμον. Ἄλλὰ

μετά τινα καιρὸν] ἀπὸ ἀλλαγῆς τῆς ἀτιμίας, διότι ἔπεσαν ἐν Πλαταιαῖς ἡρωικῶς μαχόμενοι.

Οἱ Ἕλληνας πολὺ ἐτίμησαν τὸν Λεωνίδα καὶ τοὺς συναγωνιστάς του· βραδύτερον δὲ ἀνήγειραν δι' αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπεσαν· ἐπὶ δὲ τοῦ μνημείου τούτου ἔθεσαν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν· ἄῶ ξειν', βῆ ἀγγέλλειν Ἀκκεδαίμονι οἰς, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς 'κείνων ῥήμασι πειθόμενοι».

 Θεμιστοκλῆς (Ἀθηναῖος).

Ἡ ἐν Σαλαμίτι ναυμαχία (480 π.Χ.).

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Νεοκλέους καὶ κατήγετο ἐν ἐπιστήμῳ οἰκογενείας. Οὗτος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας διεκρίθη διὰ τὴν φιλοτιμίαν του. Τὸ ἐσπέρας, μετὰ τὸ τέλος τῶν μαθημάτων του, δὲν ἔμεινεν ἀργός, ἀλλὰ κατεγίνετο νὰ συντάττει λόγους συνηγορῶν ἢ κατηγορῶν τινὰ τῶν συνηλικιωτῶν του· Ἐμπροτίμα δὲ πάντοτε τὰ σοβαρὰ μαθήματα· διὰ τοῦτο διδάσκαλός του μίαν ἡμέραν εἶπε πρὸς αὐτόν· «Σὺ, ὦ παῖ, θεογένης ἢ μέγα καλὸν ἢ μέγα κακόν».

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὁ Θεμιστοκλῆς εἶδε τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδωκαν εἰς τὸν Μιλτιάδην· τότε ἡ φιλοτιμία του ἐκορυφώθη· ἀφῆκε πάσῃ μετὰ τῶν φίλων του συναστροφῆν, ἔγεινε σοβαρὸς καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου εἰσκέπτετο, εἰμὴ πῶς νὰ φανῆ καὶ αὐτὸς ὅμοιος πρὸς τὸν Μιλτιάδην· καὶ ὅτε τις τὸν ἠρώτησε τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς του, ἀπήντησε· «Δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ τρέπαιον τοῦ Μιλτιάδου»· καὶ πραγματικῶς δὲν ἤργησε νὰ γείνη καὶ αὐτὸς

ἔνδοξος· διότι, ἅμα ἡλικιώθη καὶ ἤρχισε ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὰ πολιτικά τῆς πατρίδος του, ἡ μόνη του σκέψις ἦτο νὰ φανῆ ὠφέλιμος εἰς αὐτήν· καὶ ἐπειδὴ κατενόησεν, ὅτι ἡ μάχη τοῦ Μαρθηῶνος ἦτο ἀρχὴ τῶν Περσικῶν πολέμων, κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσωσιν ἰσχυρὸν στόλον, διότι ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι μόνον διὰ θαλάσσης θὰ ἠδύναντο νὰ νικήσωσι τὸν ἐχθρὸν. Κατέπεισεν ὅθεν αὐτοὺς, ὅπως τὰ κέρδη, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον ἐκ τοῦ Λαυρίου, νὰ μὴ τὰ διανέμονται μεταξὺ των, ἀλλὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσι πρὸς κατασκευὴν στόλου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέσθησαν εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατεσκευάσαν ἰσχυρὸν στόλον, διὰ τοῦ ὁποίου κατόπιν ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας.

Πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο ὁ Ἀριστείδης, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἐναντιοῦτο εἰς τὰ σχέδιά του· ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως κατώρθωσε νὰ ἐξοστραχίσῃ (1) αὐτὸν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔμεινεν ὁ μόνος ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐλεύθερος πλέον νὰ ἐκτελέσῃ τὰ σχέδιά του.

Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμαθον, ὅτι ὁ Περσικὸς στρατὸς κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔστειλαν τὸν μὲν Λεωνίδα νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸν δὲ στόλον εἰς τὸ Ἄρτεμισιον, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὸν μικρὸν ἐκείνου στρατὸν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Περσικοῦ στόλου.

1) Ὁ ἐξοστραχισμὸς ἦτο προσωρινὴ ἐξορία δέκα ἐτῶν ἐκείνου τῶν πολιτῶν, ὅστις ἐφάνετο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν, χωρὶς ὅμως ν' ἀπολέσῃ οὗτος τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἢ πάθῃ ἕτερόν τι κακόν. Εἰς τὸν ἐξοστραχισμὸν ἐλάμβανον μέρος ὅλοι οἱ πολῖται, γράφοντες τὸ ὄνομα τοῦ ἐξοστραχιζομένου ἐπὶ ὄστράκων, καὶ εἰς τὸν ὄστράκα ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦ πολίτου, ἐξωρίζετο οὗτος.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος συνέκειτο ἐκ διακοσίων ἐβδομήκοντα πλοίων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 130 ἦσαν Ἀθηναϊκά. Εἰς τὸ Ἀρτεμισιον συνεζητήθη πρὸς πρῶτον ἔπρεπε ν' ἀνατεθῆ ἡ ἀρχηγία τοῦ στόλου· καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐπέμενον ν' ἀνατεθῆ αὕτη εἰς τὸν Εὐρυδιάδην, ναύαρχον τῶν Σπαρτιατῶν· οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως δὲν ἤθελον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς ἄλλους, ἀφοῦ εἶχον τὰ περισσότερα πλοῖα καὶ ἐπέμενον ν' ἀνατεθῆ ἡ ἀρχηγία εἰς τὸν Ἀθηναῖον ναύαρχον Θεμιστοκλέα. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ἐκ τῆς ἐπιμονῆς ταύτης θὰ ἐπήρχετο διχόνοια, ἡ δὲ καταστροφή των θὰ ἦτο βεβαία, κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ τοιουτοτρόπως ἡ ναυαρχία ἐδόθη εἰς τὸν Εὐρυδιάδην, ἂν καὶ οἱ Σπαρτιαῖται εἶχον μόνον δέκα πλοῖα. Ἐν τῷ μεταξύ ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ στόλος τῶν Περσῶν· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ὅταν εἶδον τὸν πολυάριθμον ἐκείνον στόλον, ἐφοβήθησαν καὶ ἤθελον νὰ φύγωσιν· ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως κατέπεισεν αὐτοὺς καὶ ἔμειναν· ἐπιπεσόντες δὲ δις κατὰ τοῦ Περσικοῦ στόλου ἐνίκησαν αὐτὸν καὶ κατέστρεψαν 45 πλοῖα. Ἐκτὸς τούτων κατεστράφησαν ὑπὸ τρικυμίας καὶ ἄλλα διακόσια Περσικὰ πλοῖα, ἐνῶ περιέπλεον τὴν Εὐβοίαν, διὰ νὰ περικυκλώσωσι τὰ Ἑλληνικά. Ὅταν ὅμως ἔμαθον, ὅτι ὁ Ξέρξης ἔγεινε κύριος τῶν Θερμοπυλῶν, τότε ἀπέπλευσαν ἐκείθεν καὶ προσωρμίσθησαν εἰς τὸν ὄρμον τῆς Σαλαμίνος.

Ἀφοῦ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὸ Ἀρτεμισιον, ὅλη ἡ Ἑλλάς ἦτο πλέον ἀνοικτὴ εἰς τοὺς Πέρσας, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς βλέπων, ὅτι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντισταθῶσι κατὰ ξηρὰν ἐναντίον τόσοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν, καὶ ἀφοῦ μεταφέρωσι τὰς

οικογενείας των εἰς ἀσφαλές μέρος, οἱ ἱκανοὶ πρὸς πόλεμον νὰ ἐμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ νὰ πολεμήσωσι κατὰ θάλασσαν.

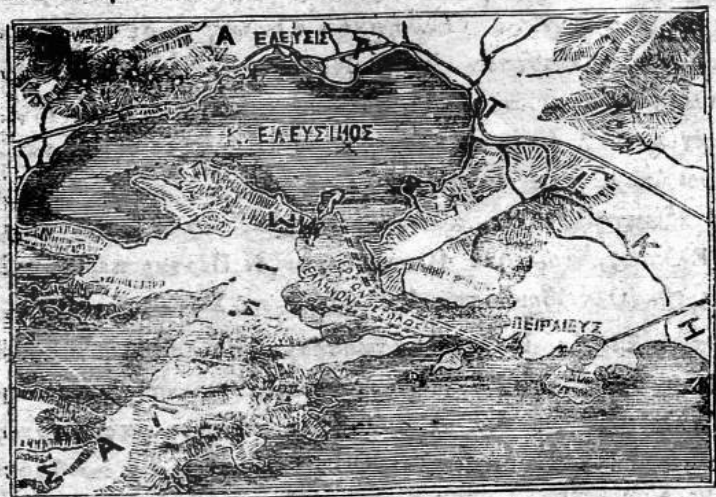
Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐπέθοντο νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν των· τότε ὁ Θεμιστοκλῆς κατέφυγεν εἰς τὸ ἐξῆς στρατήγημα. Συνενοήθη κρυφῶς μετὰ τῶν ἱερέων τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καί, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον ἄ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον, τοῦτο ἀπήντησεν, ὅτι τὸ ξύλινον τεῖχος θὰ εἶναι ἡ σωτηρία των. Ὁ χρησμός οὗτος διαφόρως ἐξηγήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ὑπερίσχυεν ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλέους, εἰπόντος, ὅτι ξύλινον τεῖχος ὁ θεὸς ἐννοεῖ τὰ πλοῖα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ καταφύγωσιν εἰς αὐτά. Τότε ἡ πόλις ἀφέθη εἰς τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ γυναῖκες, τὰ παῖδια καὶ οἱ γέροντες ὠδηγήθησαν εἰς τὴν Σαλαμίνα, Αἰγίναν καὶ Τροϊήνα, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐπλευσαν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Μόλις δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν, ἰδοὺ ἔφθασαν καὶ οἱ Πέρσαι, οἱ ὅποιοι εὐρόντες αὐτὴν ἔρημον, ἐγύμνωσαν τοὺς ναοὺς καὶ κατέκαυσαν αὐτήν· οἱ δὲ ὀλίγοι γέροντες, οἱ ὅποιοι δὲν ἠθέλησαν ν' ἀφήσωσι τὴν πόλιν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, κατεσφάγησαν.

Ἡ καταστροφή τῶν Ἀθηνῶν κατελύπησε τοὺς Ἕλληνας· τότε ὁ Εὐρυβιάδης συνεκάλεσε τοὺς ναυάρχους εἰς συμβούλιον διὰ νὰ συσκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Καὶ οἱ μὲν ναυάρχοι ἐφοβήθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ὅπου ἀπεσύρθη καὶ ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς Πέρσας ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως δὲν ἠθέλε ν' ἀφίσωσι τὸ στεγὸν τῆς Σαλαμίνας, τὸ ὅποιον ἦτο τὸ μόνον κατάλληλον μέρος, ὅπου ἠδύνατο ν' ἀντιστηῇ ὁ μικρὸς στόλος αὐτῶν κατὰ τοῦ

πολυκρίθμου Περσικοῦ καὶ ἀντέτεινεν εἰς τὸ σχέδιον τῶν ἄλλων ναυάρχων· προσεπάθει δὲ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ μείνωσιν ἐκεῖ. Οἱ ναῦαρχοι ὅμως δὲ ἐπέειθοντο. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε πρὸς τὸν Εὐρυβιάδην· «Εὐρυβιάδη, ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος εὕρεσκαται εἰς χεῖράς σου. Ἐὰν πλεύσωμεν εἰς τὸν Ἴσθμόν, θὰ πολεμήσωμεν εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν, τὰ δὲ πλοῖα τοῦ ἐχθροῦ, ἐπειδὴ εἶναι περισσότερα καὶ μεγαλύτερα, εὐκόλως θὰ περικυκλώσωσι τὰ ἰδικὰ μας καὶ θὰ μᾶς καταστρέψωσιν· ἐνῷ ἐνταῦθα, ἐντὸς στενῆς θαλάσσης, δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν περισσότερα τῶν ἡμετέρων καὶ διὰ τοῦτο εὐκολώτερον θὰ δυνηθῶμεν νὰ νικήσωμεν αὐτά». Ἄλλ' ὁ Εὐρυβιάδης ἦτο ἀμετάπειτος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ναῦαρχοι. Ζωηρὰ συζήτησις ἔγεινε τότε μεταξὺ τῶν ναυάρχων. Κατὰ τὴν συζήτησιν ἐκείνην ὁ Εὐρυβιάδης ἐθύμωσε καὶ ἐσήκωσε τὴν βάρδον του, διὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ἐκεῖνος ὅμως χωρὶς νὰ ταραχθῆ, εἶπε πρὸς αὐτόν· «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ». Ὁ δὲ ναῦαρχος τῶν Κορινθίων Ἀδείμαντος εἶπεν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δίδωσι προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε πλέον πατρίδα. Τότε ὠργίσθη ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ εἶπε πρὸς τὸν Ἀδείμαντον· «Ἐνόσφ σὶ Ἀθηναῖοι ἔχουσι 200 πλοῖα, δύνανται ν' ἀποκτήσωσι καὶ πόλιν καὶ πατρίδα». Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν Εὐρυβιάδην εἶπεν· «Ἐὰν ἐπιμένητε ν' ἀναχωρήσητε ἐντεῦθεν, ἡμεῖς δὲ θὰ σᾶς ἀκολουθήσωμεν, ἀλλὰ θὰ παραλάβωμεν τὰς οἰκογενεῖάς μας καὶ θὰ πλεύσωμεν εἰς Ἰταλίαν». Ἡ ἀπειλὴ αὕτη κατέφθινε τοὺς ναυάρχους, οἱ ὁποῖοι ἐνέδωκαν ἐπὶ τέλος νὰ γείνη ἡ ναυμαχία εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως ἀναχωρήσωσι πάλιν ἐκεῖθεν, πέμπει κρυφίως εἰς τὸν Ξέρξην

τὸν πιστὸν δούλον του Σικιννον καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· «Ὁ φίλος σου Θεμιστοκλῆς σέ εἰδοποιεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ φύγῳσιν ἐκ Σαλαμίνος· σπεύσον ὅθεν νὰ περικυκλώσῃς αὐτούς». Ὁ Ξέρξης νομίσας ὅτι ἡ συμβουλή τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο εἰλικρινής, διέταξε τὸν Περσικὸν στόλον νὰ περικυκλώσῃ τὸν Ἑλληνικόν. Τὴν περικύκλωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἀνεκοίνωσε πρὸς τοὺς ναύαρχους καὶ ὁ Ἀριστέδης, ὁ ὅποιος ἦλθεν ἐπὶ τούτῳ τὴν νύκτα ἐξ Αἰγίνης, ὅπου εὗρισκετο ἐξόριστος· οἱ δὲ ναύαρχοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ φύγῳσιν, προετάχθησαν εἰς ναυμαχίαν.

Ὁ Ξέρξης, διὰ νὰ ἐθαρρύνῃ τοὺς Πέρσας, ἔστησεν ἐπὶ τῆς ἐπέναντι παραλίας ὑψηλὸν θρόνον καὶ ἐκαθίσεν ἐπ' αὐτοῦ διὰ

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

νὰ βλέπῃ τὴν ναυμαχίαν. Ὁ Περσικὸς στόλος ἦτο τετραπλάσιος τοῦ Ἑλληνικοῦ (1200—310). Καὶ ὁ μὲν Περσικὸς στόλος

παρετάχθη ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς, ἔχων ὀπισθὲν τοὺν περσικὸν στρατὸν τοῦ Ξέρξου· ὁ δὲ Ἑλληνικὸς παρετάχθη ἀπέναντι τοῦ Περσικοῦ παρὰ τὴν Σπλαμينا, ἔχων ὀπισθὲν τοὺς ὀλίγους ὀπλίτας ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην.

Οἱ δύο στόλοι τοιοῦτοτρόπως ἀντιπαρατεταγμένοι ἔμειναν ἀκίνητοι ἐπὶ τινα χρόνον. Ὅταν ὁμοῦς ἐπνευσεν ὁ ἄνεμος, ὁ ὁποῖος καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ τὴν ἰδίαν ὥραν πνέει ἰσχυρῶς εἰς τὸ στενὸν ἐκεῖνο, ἤχησαν οἱ Ἑλληνικοὶ παιᾶνες καὶ αἰσάλπιγγες, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Περσικοῦ. Εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης προσβολῆς ἄλλα μὲν ἐκ τῶν Περσικῶν πλοίων ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἄλλα συνετρίβησαν ὑπὸ τῶν ἐμβόλων τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, οἱ δὲ Πέρσαι κατὰ χιλιάδας ἀπώλεσθησαν εἰς τὰ ὕδατα· ἀλλὰ καὶ ἐνῶ ἔφευγον, τὰ πλοῖα συνεκρούοντο μεταξύ των καὶ κατεποντίζοντο. Ἡ ναυμαχία αὕτη διήρκεσε μέχρις ἑσπέρας, ὅποτε οἱ Πέρσαι ἠττημένοι ὑπεχώρησαν εἰς τὸ Φάληρον.

Ἡ ἀξιωμανημόνευτος αὕτη ναυμαχία, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπώλεσαν 40 πλοῖα, οἱ δὲ Πέρσαι περὶ τὰ 200, ἔγεινε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 480 ἔτους π. Χ.

Ὅτε ὁ Ξέρξης εἶδε τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου του, ἐφοβήθη καὶ διέταξε τὰ διασωθέντα πλοῖά του νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ νὰ φυλάξωσι τὰς γεφύρας, αὐτὸς δὲ ἀφήσας τὸν Μαρδόκιον μετὰ 300000 στρατοῦ διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ λοιποῦ διὰ ξηρᾶς, παθῶν καθ' ὁδὸν πολλὰ δεινὰ ἐκ τῆς πείνης καὶ τῶν νόσων· ὅταν δὲ ἐφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, εὔρε τὰς γεφύρας κατεστραμμένας ὑπὸ τρικυμίας, καὶ ἠνγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ μικρῶν

πλοίων εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ πολυαριθμοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν λαφύρων, τὰ ὅποια οἱ Ἕλληνες ἐκύρλευσαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, τὸ μὲν δέκατον ἀπέστειλαν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοιράσθησαν μεταξὺ τῶν. Ἐπειτα ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἴσθμόν, διὰ νὰ δώσωσι βραβεῖα πρὸς τοὺς ἀριστεύσαντας. Ἐκαστος ἀπὸ τοὺς ναυάρχους ἐθώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄξιον διὰ τὸ πρῶτον βραβεῖον καὶ τὸν Θεμιστοκλέα διὰ τὸ δεύτερον, τὸ ὅποιον ἀποδείκνυει, ὅτι ὄλοι ἀνεγνώρισαν τὴν πολεμικὴν φρόνησιν αὐτοῦ καὶ μοιροῦντι ἕνεκα τῆς φιλαυτίας τῶν ναυάρχων δὲν ἠδυνήθη οὗτος νὰ λάβῃ τὸ πρῶτον βραβεῖον, τὸ ὄνομα τοῦ ὅμως διεφημίσθη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὅτε δὲ μετὰ τινα καιρὸν ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ Σπαρτιᾶται ἐτίμησαν αὐτὸν πολὺ καὶ τῷ προσέφερον στέφανον ἐλκίας ὡς βραβεῖον σοφίας καὶ ἰκανότητος.

Μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἀποχώρησιν τῶν Περσῶν ἐξ Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀνωκοδόμησε τὰς Ἀθήνας καὶ περιέβαλεν αὐτὰς μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη, διὰ νὰ μὴ ἀναγκάζωνται οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἄλλους πολέμους ν' ἀφίνωσιν αὐτὰς εἰς τὴν δάκρυσιν τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Σπαρτιᾶται ζηλοτυπήσαντες προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν περιτείχισιν τῆς πόλεως. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως κατώρθωσε νὰ ἐξπατήσῃ αὐτοὺς, μέχρις οὐδέτελειωσαν τὰ τεῖχη. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, μὴ δυνάμενοι πλέον ν' ἀντιπράξωσιν, ἠναγκάσθησαν νὰ καταπιζῶσι τὴν ὀργὴν τῶν.

Ἡ μεγάλη ὅμως δόξα τοῦ Θεμιστοκλέους δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ· ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπώλεσεν οὗτος τὰς συμπάθειας τῶν Ἀθηναίων, διότι μετ' ἀηθίας οὗτοι ἤκουον αὐτὸν νὰ τοῖς ὑπενθυμίζῃ καθ' ἑκάστην τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς ὑπηρε-

πας του περιπλέον δὲ οἱ ἐχθροὶ του ἤρχισαν νὰ κατηγορῶσιν αὐτὸν ἐπὶ φιλοχρηματίας καὶ ἀρπαγῆ· διὰ τοῦτο ἐξοστρακισθεὶς κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργος (471 π. Χ.). Τότε καὶ οἱ Σπαρτιατὰι διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῶσι, διήτι τοὺς ἠπατήτην, ὅτε ἐκτίζοντο τὰ τείχη, κατηγόρησαν αὐτὸν ὡς συνένοχον τοῦ Πausaniou. Οἱ Ἀθηναῖοι, πιστεύσαντες εἰς τὰς κατηγορίας τῶν Σπαρτιατῶν, ἔστειλαν ἄνδρας διὰ νὰ συλλαβῶσιν αὐτόν. Ὄταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἔμαθε τοῦτο, ἔφυγεν εἰς Κερκυρὴν καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν Ἠπειρον. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἐκεῖ κατεδιώχθη, κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Ἀρταξέρξην, διάδοχον τοῦ Ξέρξου (465 π. Χ.) καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ προθεσμίαν ἐνός ἔτους, διὰ νὰ ἐκμάθῃ τὴν Περσικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ μόνον, ὅποιας ὑπηρεσίας ἠδύνατο νὰ κάμῃ πρὸς αὐτὸν μεγαλειτέρας καὶ ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἔκαμε πρὸς τὸν πατέρα του. Ὁ Ἀρταξέρξης πύχαριστήθη πολὺ καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτόν τρεῖς πόλεις διὰ νὰ ζῆ ἀνέτως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν. Εἰς τὴν Ἀσίαν δὲ εὐρισκόμενος ἀπέθανεν αἰφνιδίως νοσήσας, ἢ ὅπως ἄλλοι διεγούνται, δηλητηριασθεὶς, διὰ νὰ μὴ παρκοῦσῃ εἰς τὸν Ἀρταξέρξην ὁ ὁποῖος ἐβίαζεν αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ του κατὰ τῆς πατρίδος του (459 π. Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ πολλὰ ἔτη μετέφερον καὶ ἔθαψαν τὰ ὀστά αὐτοῦ εἰς Πειραιᾶ.

(17)

Ἀριστείδης ὁ Ἀθηναῖος.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ἀεδείχθη δὲ εἰς τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἦτο μὲν πτωχὸς ἀλλ' εἰς ἄκρον τίμιος, προσέτι δὲ πρᾶος, σώφρων καὶ

εὐλικρινές. Περισσότερον ὁμως διεκρίνετο διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐπαινομάσθη δίκαιος. Τόσῃ δὲ πεποιθήσῃ εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν δικαιοσύνην του, ὥστε, ὅτε μίαν ἡμέραν ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε, εἰς αὐτούς, ὅτι εἶχε νὰ τρεῖς ὑποβᾶλλῃ μυστικῶς σχέδιόν τι ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν, εἶπον πρὸς αὐτὸν ν' ἀνακοινώσῃ τοῦτο πρὸς τὸν Ἀριστείδην. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἰνεκίνωσε τὸ σχέδιόν του πρὸς τὸν Ἀριστείδην, ὁ ὁποῖος ἀκούσας αὐτὸ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο μὲν ἀληθῶς συμφέρον, ἀλλ' ἀδικώτατον. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέριψαν αὐτό, χωρὶς νὰ θελήσωσι νὰ τὸ μάθωσι. Μίαν ἡμέραν ἐνήγαγεν εἰς

Ἀριστείδης.

τὸ δικαστήριον συμπολίτην του τινά. Οἱ δικασταὶ γνωρίζοντες τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ ἠθέλησαν ἀμέσως νὰ καταδικάσωσι τὸν ἀντίδικόν του. Ὁ Ἀριστείδης ὁμως παρεκάλεσεν αὐτούς νὰ μὴ καταδικάσωσιν αὐτὸν πρὶν ἢ ἀκούσωσι καὶ τὴν δικαιολογίαν του. Ἄλλοτε πάλιν ἐπαρουσιάσθησαν πρὸς αὐτὸν δύο συμπολίται του, διὰ νὰ δικάσῃ αὐτούς. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, διὰ νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν Ἀριστείδην, εἶπεν, ὅτι ὁ ἀντίδικός του πολλακίς ἠδίκησε καὶ αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἀριστείδης εἶπε πρὸς αὐτόν· « Ἄντι νὰ ἀναφέρῃς τὰς πρὸς ἐμέ ἀδικίας τοῦ ἀντιδικού σου, εἶπέ κάλλιον τί ἔπραξε πρὸς σέ, διότι σήμερον ὁ ἐντιδικός σου δὲν δικάζεται μετ' ἐμοῦ, ἀλλὰ μετὰ σοῦ ».

Τοιοῦτος ὢν ὁ Ἀριστείδης ἐτίματο καὶ ἠγαπάτο ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του.

Κατὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Ἀριστείδης ἐξελέγη εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ. Οὗτος γνωρίζων τὴν στρατηγικὴν ἱκανότητα τοῦ Μιλτιάδου, παρεχώρησεν αὐτὸς πρῶτος τὴν σειρὰν τῆς ἀρχηγίας του πρὸς αὐτόν, τὸ δὲ παράδειγμα αὐτοῦ ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί· τοιοῦτοτρόπως δὲ θυσιάσας πᾶν αἶσθημα φιλοπρωτίας καὶ ἐγωϊσμοῦ καὶ ἀγωνισθεῖς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἰκανωτέρου του Μιλτιάδου συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ· ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι ἔπλευσαν πρὸς τὸ Φάληρον ἔχοντες σκοπὸν νὰ προσβάλωσιν ἐκεῖθεν τὰς Ἀθήνας, ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸν Ἀριστείδην ἐνεπιστεύθη τὴν φύλαξιν τῶν πλουσιῶν λαφύρων, τὰ ὅποια ἐκυρίευσαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ὁ Ἀριστείδης ἐφάνη ἀξίος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Μιλτιάδου, διότι, μολονότι πτωχός, οὔτε αὐτὸς ἔλαβέ τι, οὔτε εἰς ἄλλους ἐπέτρεψε νὰ λάβωσιν ἐξ αὐτῶν.

Φοβερὸς ἀντίπαλος τοῦ Ἀριστείδου ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς, ἡ δὲ κυριωτέρα διαφωνία αὐτῶν συνίστατο εἰς τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἠδύναντο ἀσφαλέστεραν ν' ἀποκρούσωσι τοὺς Πέρσας, ἐὰν οὗτοι ἐπεχείρουν ἄλλην ἐκατραπείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Διότι, ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζεν, ὅτι διὰ τοῦ ναυτικοῦ θὰ ὑπερισχύσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῶ ὁ Ἀριστείδης τούναντίον ὑπεστήριζεν, ὅτι διὰ τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη. Ἡ ἔρις δὲ καὶ ἡ ἀντιζηλία αὐτῶν εἰς τοσοῦτον προέβη, ὥστε κατάρθωσεν ἐπὶ τέλους ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ ἐπιτύχη τὸν ἐξοστρακισμόν τοῦ Ἀριστείδου. Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο ὁ ἐξοστρακισμός, ἔτυχε

καὶ ὁ Ἀριστείδης εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἐπλησίασε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν εἰς χωρικὸς μὴ γνωρίζων τὸν Ἀριστείδην καὶ, δίδων πρὸς αὐτὸν ὄστρακον, τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα « Ἀριστείδης ». Ὁ Ἀριστείδης ἠρώτησε τὸν χωρικόν, ἂν τῷ ἔκαμεν ὁ Ἀριστείδης κακὸν τι. « Ὅχι », ἀπήντησεν ὁ χωρικὸς, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι ν' ἀκούω αὐτὸν ἀποκαλούμενον δικαίον ». Ὁ Ἀριστείδης χωρὶς νὰ εἴπῃ τι πρὸς τὸν χωρικόν, ἔγραψε τὸ ὄνομά του καὶ ἐπέστρεψε τὸ ὄστρακον. Ἀναχωρῶν δὲ εἰς Αἴγιναν, εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας του, δὲν ἠγανάκτησεν, οὐδὲ ἤλεγξε τοὺς συμπολίτας του διὰ τὴν ἀχαριστίαν των· ὕψωσε μόνον τὰς χεῖράς του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ πύχθη, ὅπως μὴ ἀναγκασθῶσιν οὗτοι νὰ ἐνθυμηθῶσιν αὐτόν. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνεξικακία τοῦ ἀνδρὸς τούτου.

Τρία ἔτη ἔμεινεν ἐξόριστος ὁ Ἀριστείδης εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο πάντοτε ἔστρεφε τὸ βλέμμα αὐτοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας, πολλάκις δὲ καὶ ἐδάκρυσεν ἐνθυμούμενος τὴν πατρίδα του. Τόσῳ ἠγάπα αὐτήν! Ὅτε εἶδε τὴν περικύκλωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, τὴν ὁποίαν ἐπεχειρεῖ ὁ Ξέρξης εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ἐμβῆκεν εἰς πλοῖον, διέπρασσε διὰ νυκτὸς τὸν Περσικὸν στόλον μὲ κίβδον τῆς ζωῆς του καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ναυαρχίδα, καθ' ἣν στιγμὴν συνεσκέπτοντο οἱ ναύαρχοι. Προσεκάλεσε λοιπὸν τὸν Θεμιστοκλέα καὶ, ἀφοῦ ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα, εἶπε· « Θεμιστόκλεις, εἰάν εἴμεθα φρόνιμοι, ἅς ἀφήσωμεν τὰς παιδαριώδεις φιλονεικίας καὶ ἅς ἀγωνισθῶμεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, σὺ μὲν ἄρχων καὶ κυβερνῶν, ἐγὼ δὲ ὑπακούων. Ὁ ἐχθρὸς πλησιάζει νὰ περικυκλώσῃ τὸν στόλον μας καὶ, εἰάν δὲν πολεμήσωμεν γενναίως, θὰ καταστραφῶμεν ». Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε πρὸς

αυτόν, ὅτι αὐτὸς ἐνήργησε τὸν ἀποκλεισμόν καὶ τῷ διηγῆθη τὸ σχέδιόν του. Ὁ Ἀριστείδης ἐνέκρινεν αὐτό, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου καὶ ἀνεκοίνωσε, εἰς τοὺς ναυάρχους, ὅτι ἀπεκλείσθησαν πλέον ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ στόλου καὶ ὅτι μόνον ἡ γενναϊότης αὐτῶν καὶ ἡ ὁμόνοια ἠδύνατο ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς καταστροφῆς. Τὴν ἐπιούσαν συνεκροτήθη εἰς τὸ στενὸν τῆς Σχλαμίνος ναυμαχίας, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι ἠττήθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῆς ναυμαχίας ὁ Ἀριστείδης μετὰ στρατοῦ ἀπέβη εἰς τὴν νῆσον Ψυττάλειαν καὶ κατέσφαξεν ὅλους τοὺς Πέρσας, ὅσοι κατέφυγον ἐκεῖ.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνος ὁ Ἀριστείδης διορίσθη στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Μαρδόνιος, ἀφ' οὗ προέπεμψε τὸν Ξέρξην μέχρι τῆς Θεσσαλίας, διῆλθε τὸν χειμῶνα ἐκεῖ· κατὰ δὲ τὴν ἀνοιξὴν τοῦ 479 π. Χ. ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πρὶν ὅμως ἐπιχειρήσῃ τὸν πόλεμον, ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὸν βασιλέα τῆς Θεσσαλίας Ἀλέξανδρον, διὰ νὰ προτείνῃ εἰς αὐτοὺς συμμαχίαν μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὑπέσχετο δὲ ὅτι θὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς τῆς, θὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς πλήρη ἐλευθερίαν καὶ θ' ἀναδείξῃ τὰς Ἀθήνας πρῶτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐφοβήθησαν μήπως οἱ Ἀθηναῖοι πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς δυστυχίας, εἰς ἣν εὕρισκοντο, παραδεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου· ἀπέστειλάν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὑπέσχοντο εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἀναλαμβάνουσι νὰ διαθρέψωσι τὰς οἰκογενείας των, ἀρκεῖ ν' ἀπορρίψωσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Ὁ Ἀριστείδης, ὅμως εἰς μὲν τὸν πρέσβην τοῦ Μαρδονίου ἀπήντησεν,

ὅτι ἐν ὄσῳ ὁ ἥλιος πορεύεται τὸν ἴδιον δρόμον, οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι θά συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν Περσῶν· εἰς δὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἀπήντησεν, ὅτι περὶ τῆς διατροφῆς τῶν οἰκογενειῶν τῶν εἶναι ἱκανοὶ μόνοι νὰ φροντίσωσι, παρακαλοῦσι δὲ αὐτοὺς νὰ στείλωσι τάχιστα στρατόν, ὅπως ἀπαντήσωσι τὸν ἔχθρὸν ἐν Βοιωτίᾳ.

Ὁ Μαρδόνιος ἅμα ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀριστείδου· διῆλθε τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι κατέρυγον πάλιν εἰς Σαλαμίνα καὶ Αἶγιαν· ἀφοῦ δὲ ἐλεηλάτησε τὴν Ἀττικὴν ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βοιωτίαν παρὰ τὰς Πλαταιάς. Ἐκεῖ ἔσπευσε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Πausανίου, ὅπου συνεκροτήθη τρομερὰ μάχη. Ὁ Ἀριστείδης ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην ταύτην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐνίκηθη κατὰ κράτος.

Μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἀποχώρησιν τῶν Περσῶν ἐξ Ἑλλάδος, ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις συνῆψαν συμμαχίαν, διὰ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ἡ συμμαχία ἐτάχθη ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τινὰ καιρὸν οἱ Σπαρτιάται ἤρχισαν νὰ φέρωνται τυραννικῶς πρὸς τὰς συμμάχους πόλεις, πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἐπέχθησαν ὑπὸ τὴν ἡγεμομονίαν τῶν Ἀθηναίων, τῶν ἰσχυρῶν ἀρχηγῶν ἦτο ὁ πρῶτος καὶ δίκαιος Ἀριστείδης. Πρὸς ἐξακολούθησιν ὅμως τοῦ πολέμου ἀπητοῦντο ἄνδρες, χρήματα καὶ πλοῖα. Ὅλαι δὲ αἱ σύμμαχοι πόλεις εἰς τὸν δίκαιον Ἀριστείδην ἀνέθεσαν νὰ ὀρίσῃ τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον ἐκάστη πόλις θὰ ἔδιδε πρὸς τοῦτο. Ὁ Ἀριστείδης τόσῳ δίκαιως ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν ταύτην,

ὥστε εὐδὲν παράποιον ἠκούσθη κατ' αὐτοῦ. Εἰς αὐτὸν ἐπίσης ἀνετέθη καὶ ἡ διαχείρισις τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου, τὸ ὁποῖον ἐφυλάσσετο εἰς τὴν νῆσον Δῆλον.

Ὁ Ἀριστείδης ἀπῆλαυε τῆς τιμῆς καὶ ἐμπιστοσύνης τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν συμμάχων πόλεων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἀπέθανε δὲ πτωχότατος, ἂν καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διεχειρίζετο, ὡς ταμίας, τὸν θησαυρὸν τῶν συμμάχων. Ἡ δὲ πόλις τιμῶσα αὐτὸν τὸν ἐκήδευσε δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπροίκισε τὰς δύο θυγατέρας του ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου (479 π. Χ.).

(13) Πausanias (Σπαρτιάτης).

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη (479 π. Χ.)

Ὁ Πausanias ἦτο υἱὸς τοῦ Κλεομβρότου καὶ κατήγετο ἐκ βασιλικοῦ γένους. Ἦτο ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ εὐφυῆς, ἀλλ' εἰς ἄκρον φιλόδοξος· ἡ δὲ φιλοδοξία του ὤθησεν αὐτὸν μέχρι προδοσίας.

Ὅτε ὁ Μαρδόνιος κατήλθεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας μετὰ 300 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὰς Πλαταιάς, ὁ Πausanias ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Πλειστάρχου διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ μετὰ 110,000 ἀνδρῶν ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κιθαιρῶνος, ἀντικρὺ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ.

Ἐπὶ ἔνδεκα ἡμέρας οἱ δύο στρατοὶ εὐρίσκοντο παρατεταγμένοι ἀπέναντι ἀλλήλων ἐν ἀργίᾳ, διότι αἱ θυσίαι καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς Πέρσας προεμήνουον ἦτταν δι' ἐκείνον, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἤθελεν ἀρχίσει τὴν μάχην. Κατόπιν οἱ Ἕλλη-

νες ἠθέλησαν νὰ μετασταθμεύσωσιν εἰς τὰς Πλαταιάς, διότι εἰ Πέρσαι διέκοψαν τὸ ὕδωρ καὶ ἠμπόδιζον τὰς ζωτροφίας κῦτῶν. Ὁ Μαρδόνιος τὴν κίνησιν ταύτην τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπέλαβεν ὡς ὑποχώρησιν καὶ διέταξε τὴν μάχην. Κατ' ἄρχας οἱ Πέρσαι ὤρμησαν τρέχοντες καὶ ἀλλαλάζοντες, διότι ἐνόμιζον, ὅτι θὰ συλλάβωσι φυγάδας· ἀλλ' ἀπήντησαν μετ' ὀλίγον στρατὸν συμπαγῆ, ὅστις ἐνίκα αὐτοὺς διεσκορπισμένους ὄντας καὶ πολεμοῦντας ἐν μεγάλῃ ἀταξίᾳ. Ὁ Μαρδόνιος καθήμενος ἐπὶ λευκοῦ ἵππου καὶ ἔχων περὶ ἑαυτὸν 1000 ἐκλεκτοὺς Πέρσας διηύθυνε τὴν μάχην. Ὅταν ἔμωσ μετ' ὀλίγον ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Ἀειμνήστου, εἰ Πέρσαι ἤρχισαν νὰ φεύγωσι πρὸς τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδόν των. Οἱ Ἕλληνες κατεδίωξαν αὐτοὺς, ἐκυρίευσαν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν καὶ ἐφόνεισαν σχεδὸν ἅπαντας. Ἐκ τῶν 300,000 μόνον 40,000 ἐσώθησαν, οἱ ὅποιοι ὑπὸ ἀρχηγίαν τοῦ Ἀρταβαζου εἶχον φύγει πρὸ τῆς μάχης. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς 300 (25 Σεπτεμβρίου 479 π. Χ.).

Τὰ λάφυρα, τὰ ὅποια περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἄφθοια εἰς χρυσόν, ἄργυρον, σκεῦη, κοσμήματα, πολυτελεῖς τᾶπητας, ὅπλα κ.ἄ. Ἐκ τῶν λαφύρων τούτων τὸ μὲν δέκατον ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναόν, ἐκ τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθη χρυσοὺς τρίπους ἐπὶ τρικεφάλου χαλκοῦ ὄψεως, εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ ὁποίου ἐπέγραψαν τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, ὅσαι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην· τὰ λοιπὰ διειρηθήσαν μεταξύ των καὶ ὤρισαν, ὅπως τελῆται κατὰ πενταετίαν μεγάλη πανήγυρις πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης αὐτῶν.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου ἐνίκησε

παρά τὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης τοὺς Πέρσας καὶ κατέκαυσε τὸν περσικὸν στόλον.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ὄλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις συνεμάχησαν, διὰ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον κατὰ τῶν

Ὁ χρυσοῦς τρίπους.

δυσκόλως ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ τις αὐτόν. Οἱ σύμμαχοι παρεπονοῦντο διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούοντο· ἠναγκάσθησαν ὅθεν τινεῖς ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποσπατῶσιν ἀπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς

Περσῶν. Ἀρχιστράτηγος δὲ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ διωρίσθη ὁ Πausανίας, ὅστις λαβὼν στρατὸν ἐκυρίευσεν πολλὰς πόλεις, αἱ ὅποια κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν ὁμοῦς τούτων τόσον ὑπερφανεύθη, ὥστε ἠθέλησε, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ξέρξου, νὰ προδώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα. Ἦρξισ λοιπὸν τότε ὁ Pausanias νὰ ζῆ ὡς Πέρσης σατράπης, ἀπέστειλε πρέσβυν εἰς τὸν Ξέρξην καὶ ὑπέσχετο νὰ παραδώσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα, εἰάν οὗτος ἔστεργε νὰ τῷ δώσῃ τὴν θυγατέρα τοῦ συζυγον καὶ νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ ὡς βασιλέα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ξέρξης παρεδέχθη τοῦτο· ὁ δὲ Pausanias ἐνεδύθη περσικὴν στολὴν καὶ ἔλαβεν ὕψος τοσοῦτον ὑπέροχον, ὥστε

Σπάρτης καὶ νὰ ὑποταχῶσιν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν· αἱ δὲ Σπαρτιαῖται μαθόντες ταῦτα ἀνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν Σπάρτην· δὲν ἠδυνήθησαν ὁμῶς νὰ τὸν τιμωρήσωσι, διότι δὲν ὑπῆρχον κατ' αὐτοῦ φανεραὶ ἀποδείξεις. Ἀφειθείς ἐλεύθερος ἦλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον ὡς ἰδιώτης καὶ ἤρχισε πάλιν νὰ συνεννοῖται μετὰ τοῦ Ξέρξου. Οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης πάλιν ἀνεκάλεσαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠθωώθη διὰ τῆς μετολαθῆσαι τῶν φίλων του. Ἐπὶ τέλους ἡ προδοσία αὐτοῦ ἀνεκαλύφθη ὡς ἑξῆς· Ἔδωκε πρὸς τινὰ δούλον του ἐπιστολὴν διὰ νὰ φέρῃ αὐτὴν πρὸς τὸν σατράπην Ἀρτάβαζον ἐν Ἀσίᾳ. Ὁ δούλος οὗτος, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλλένους τοῦ Πausανίου πρὸς τοὺς Πέρσας δὲν ἐπέστρεψεν, ὑποψιασθεὶς ἤνοιξε καὶ ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν. Ἐν αὐτῇ εἶδε τὰ προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου καὶ εἰς τὸ τέλος τὴν διαταγὴν νὰ φονευθῆ ὁ ἐπιδότης. Ὀργισθεὶς λοιπὸν ἔφερε τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐφόρους, οἱ ὅποιοι ἐπέστησαν πλέον περὶ τῆς ἐνοχῆς του καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὸν συλλάβωσιν. Ὁ Πausανίας μαθὼν τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπετο νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἀπεστέγασαν αὐτὸν καὶ ἐτείχισαν τὴν πύλην. Ἀπέθανε δὲ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου ἐκ τῆς πείνης.

(14) Κίμων (Ἀθηναῖος).

Ἡ παρά τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν μάχη.

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου καὶ τῆς Ἠγησιπύλης. Νεὸς ἔτι ἀπώλεσε τὸν πατέρα του καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔλαβε τὴν δέουσαν ἀνατροφὴν· τὴν νεανικὴν του μάλιστα ἡλικίαν

διήλθεν ἐν ἀκολασίᾳ καὶ ἀσωτείᾳ. Ἐίχεν ὁμως πολλὰ ψυχι-
κὰ προτερήματα, ὅθεν διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς διαπαιδα-
γωγήσεως τοῦ πατρικοῦ του φίλου Ἀριστείδου τοσοῦτον ἐβελ-
τιώθη, ὥστε διὰ τῶν εὐ-
γενῶν τρόπων του κατέ-
κτησε τὴν ἀγάπην καὶ
τὴν ὑπόληψιν τῶν συμ-
πολιτῶν του. Ὅτε δὲ
κατόπιν διὰ τῆς βιηθείας
τοῦ πλουσίου γαμβροῦ
του Καλλίου ἐπλήρωσε
τὸ πρῶστιμον, εἰς τὸ ὁ-
ποῖον κατεδικάσθη ὁ πα-
τήρ του καὶ ἀνέκτησε τὰ
πολιτικά του δικαιώμα-
τα, διαῤρησθη ἀρχηγός
τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ
καὶ πολλάκις ἐίκησε τοὺς

Κίμων.

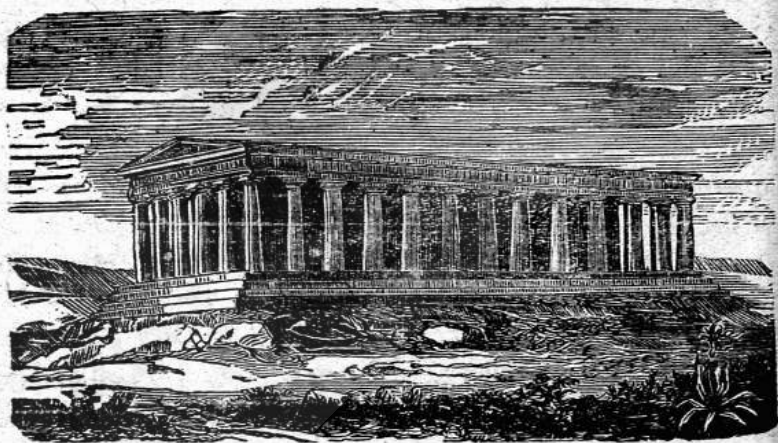
Πέρσας. Τὴν περιουσίαν του, τὴν ὅποιαν ἀπέκτησε διὰ τῶν
Περσικῶν λαφύρων, ἔδαπάνη ἀφειδῶς ὑπὲρ τῶν πτωχῶν
συμπολιτῶν του. Ἐν τῇ οἰκίᾳ του καθ' ἑκάστην εἶχεν ἐτοίμην
τράπεζαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἤρχοντο καὶ ἔτρωγον δωρεάν οἱ
πτωχοὶ καὶ οἱ ξένοι. Ἐίχεν ἀνοικτούς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς
κῆπους του· πᾶς δὲ εἰσῆρχετο ἐλευθέρως καὶ ἐλάμβανεν ἐκ τῶν
καρπῶν αὐτῶν. Ὅσάκις δὲ ἐξήρχετο εἰς τὴν ὁδόν, παρηκο-
λουθεῖτο ὑπὸ δούλων, οἱ ὅποιοι ἔδιδον καινούργῃ ἰνδύματα καὶ
χρήματα εἰς πάντα πτωχόν, τὸν ὅποιον συνήντων καθ' ὁδόν.
Ἡ γενναιοδωρία ὅθεν αὕτη τοῦ Κίμωνος, ἡ φιλάνθρωπία καὶ

εὐγενής πρὸς πάντας συμπεριφορὰ αὐτοῦ ἀφ' ἐνός καὶ ἡ
δικαιοσύνη τοῦ Ἀριστείδου ἀφ' ἐτέρου συνετέλεσαν, ὥστε
πολλὰ ἑλληνικαὶ πόλεις νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Σπάρτην καὶ
νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ
κινήσωσι τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα, ὁ Κίμων
πρῶτος ἠσπᾶσθη τὴν γνώμην του καὶ ἀφοῦ ἀνέβη εἰς τὴν
Ἀκρόπολιν, ἐκρέμασεν εἰς τὸν ἐκεῖ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς χαλινὸν
ππου καὶ εἶπεν, ὅτι ἡ πόλις δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην ἰππικου,
ἀλλὰ στόλου· ἀφοῦ δὲ ἔλαβε μίαν ἀσπίδα ἐξ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι
κρέμαντο περίξ τοῦ ναοῦ, ἔτρεξε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον.
Τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοι καὶ
οἰουτοτρόπως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς γνώμης
τοῦ Θεμιστοκλέους. Ἀγωνισθεῖς δ' ἔπειτα γενναίως κατὰ
τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνος διέψευσε τὴν γνώμην πολλῶν
μαπολιτῶν του, οἱ ὅποιοι ἐθιῶρουν αὐτὸν ἕως τότε ἀνάξιον
οὐ μεγάλου ὀνόματος τοῦ πατρὸς του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου ὁ Κίμων διορίσθη ναύ-
ρχος τοῦ συμμαχικοῦ στόλου καὶ πρῶτον ἐκυρίευτε τὴν
χωρὰν Ἡϊόνα, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμῶνος καὶ ἐδίωξεν
πρὸ αὐτὴν τοὺς Πέρσας. Ἀκολουθῶς ἐκυρίευτε τὴν νῆσον
Κούρον, ἡ ὁποία ἦτο ἐγγὺς τῶν πειρατῶν καὶ μετεκόμισεν
ἐπιθεῖν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ ὄπτα τοῦ Θησέως, πρὸς τιμὴν τοῦ
πλοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτισαν τὸ Θησαυρον. Μετ' ὀλίγον ὁ
Κίμων ἔχων 300 πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων
πῆλθεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐξεδίωξεν
πρὸ πολλὰς αὐτῆς πόλεις τὰς περσικὰς φρουράς. Ἐν τῇ
εταξὺ οἱ Πέρσαι συνήθροισαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέ-

δοντος ποταμοῦ πολυάρθμον πεζικὸν στρατὸν καὶ σημαντικὸν στόλον, μετὰ τοῦ ὁποίου θά ἤνοῦντο μετ' ὀλίγον καὶ ἕτερα 80 πλοῖα Φοινικικά. Ὁ Κίμων, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἔνωσιν ταύτην, προσέβαλεν ἰσχυρῶς τὸν περσικὸν στόλον καὶ συνέλαβε περὶ τὰ 200 πλοῖα αὐτοῦ. Ἐπειτα ἵπέθη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἀφοῦ κατετρόπωσε τὸν περσικὸν στρατὸν, ἐπλευσεν ἀμέσως διὰ νὰ συναντήσῃ καὶ τὰ φοινικικά πλοῖα, τὰ ὁποῖα εὐρὼν καθ' ὁδὸν κατέστρεψε μετὰ τῶν πληρωμάτων αὐτῶν. Τοιοῦτοτρό-

Τὸ Θησεῖον.

πως διὰ τῆς τόλμης καὶ γεννικιότητός του ὁ Κίμων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνίκησε τρεῖς τοῦ Πέρσας. Μετὰ τὸ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας πλήρη δόξης, φέρων ἄπειρα καὶ πλούσια λάφυρα, τὰ ὁποῖα ἀφειδῶς διέγειμεν εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἰδαπάνησε πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς πόλεως (466 π. Χ.).

Φοβερός ὅμως ἀντίπαλος τοῦ Κίμωνος ἦτο ὁ Περικλῆς, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἠναντιοῦτο εἰς τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ὁ Κίμων ἠγάπα τοὺς Σπαρτιάτας ἕνεκα τῶν πολεμικῶν αὐτῶν ἀρετῶν. Ὅτε δ' ἐν ἔτει 464 π. Χ. ἡ Σπάρτη κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ καὶ ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἄνθρωποι, οἱ Ἕλωτες μετὰ τῶν Μεσσηνίων ἀπεστάτησαν καὶ, ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Ἰθώμην, τὸσφ γενναίως ἐμάχοντο, ὥστε οἱ Σπαρτιάται ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων (γ' Μεσσηνιακὸς πόλεμος). Ὁ Περικλῆς συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ στείλωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας· ἀλλ' ὁ Κίμων ὑπερίσχυσε καὶ παραλαβὼν 4,000 ἄνδρας ἔσπευσεν ὁ ἴδιος πρὸς βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πολιορκία τῆς Ἰθώμης παρετείνετο, οἱ Σπαρτιάται ὑποπτεύσαντες, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι συνεννοηθῶσι μὲ τοὺς Ἕλωτας καὶ Μεσσηνίους, ἀπέπεμψαν αὐτοὺς λέγοντες, ὅτι δὲν εἶχον πλέον ἀνάγκην αὐτῶν. Τὴν προσβολὴν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδωκαν εἰς τὸν Κίμωνα· τῇ προτάσει δὲ τοῦ Περικλέους ἐξωστράκησαν αὐτόν (461 π. Χ.).

Ἐνφ ὁ Κίμων εὗρισκετο εἰς ἐξορίαν, ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιῶν. Οἱ δύο στρατοὶ συνητήθησαν εἰς τὴν Τανάγραν τῆς Βιωτίας, ὅπου ἐνίκηθησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐζήτησε ν' ἀγωνισθῇ καὶ ὁ Κίμων ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης κατὰ τῶν Σπαρτιῶν, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεφιαζόμενοι αὐτόν ὡς φίλον τῶν Σπαρτιῶν, εἰς τὸν ἐδέχθησαν. Ὁ Κίμων ὅμως, διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ψευδῶς κατηγορεῖται ὡς φιλολάκων, παρεκίνησε τοὺς φίλους του νὰ πολεμήσωσι γενναίως· οὗτοι δὲ λαβόντες τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἐφονεύθησαν

περὶ τοὺς ἑκατὸν ἐξ αὐτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι θαυμάσαντες τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ Κίμωνος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας κατὰ πρότασιν αὐτοῦ τοῦ Περικλέους.

Ἄφου ὁ Κίμων ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐξορίας, διωρίσθη πάλιν στρατηγὸς καὶ ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Λαβὼν ὄθεν διακόσια πλοῖα ἐπλευσεν εἰς Κύπρον καὶ ἤλευθέρωσε πολλὰς πόλεις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Πέρσας. Ἐνῶ ὁμως ἐπολιόρκει τὸ Κίτιον, ἐπληγῶθη θανασίμως καὶ ἀπέθικνε (449 π. Χ.). Τοσαύτην ὁμως γενναϊότητα εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τὸν στρατὸν του, ὥστε μολονότι ἐκεῖνος εἶχεν ἀποθάνει, οἱ στρατιῶται αὐτοῦ κρύψαντες τὸν θάνατόν του συνῆψαν μάχην μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ ξηρὰν μὲν ἐν Κύπρῳ, κατὰ θάλασσαν δὲ ἐναντίον τοῦ κατ' αὐτῶν ἐρχομένου στόλου καὶ ἐνίκησαν αὐτούς.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἔπαυσεν ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλελος· συνομολογήθη δὲ εἰρήνη τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν Περσῶν, ἣτις ὠνομάσθη *Κιμώνειος*. Διὰ ταύτης ὑπεχρεώθησαν οἱ Πέρσαι ν' ἀφήσωσιν ἐλευθέρως ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ νὰ μὴ στέλλωσι πλοῖα εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας.

(15)

Περικλῆς (Ἀθηναῖος).

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικῆσαντος τοὺς Πέρσας παρὰ τὸ ἄκρωτήριον τῆς Μυκάλης. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἀγαρίστη, ὅτε ἦτο ἐγκυος, εἶδε καθ' ὕπνον, ὅτι ἐγέννησε τὸν Περικλέα (495 π. Χ.). Οὗτος εἶχε πολλὰ φυσικὰ προτερήματα· ἐπειδὴ δὲ ἔτυχε καὶ καλλῆς ἀνατροφῆς, διότι εἶχεν

ὡς διδασκάλους τοὺς σοφωτέρους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του, τὸν Ἀναξαγόραν καὶ τὸν Ζήνωνα, ἔγεινεν ἄνηρ σοβαρὸς, εὐγενῆς, εὐπροσήγορος καὶ ἄριστος πολιτικός. Ἡ δίκαια αὐτοῦ ἦτο ἀπλουστάτη καὶ μολονότι ἦτο πλουσιώτατος, ὀλίγιστα ἐδάπανα πρὸς συντήρησίν του. Δι' ὅλα αὐτὰ τὰ προτερήματα ἠγαπάτο ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐνήργει πάντοτε μετὰ περισκέψεως. Εἰς τὰς ἡδούς σπανίως ἐφαίνετο· ἐὰν δὲ ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἔκαμνε τοῦτο διὰ νὰ μεταβαίνῃ εἰς τὸ Βουλευτήριον.

Ἡ εὐγλωττία του ἦτο ἀπεριόριστος· καὶ ὅταν ὠμίλει ἀπὸ τοῦ βήματος, οἱ ἀκούοντες ἔλεγον, ὅτι εἰς τὴν γλῶσσαν του ἔφερε τὸν κεραυνὸν τοῦ Διός. Ἀπέφευγε τὰ δειπνα καὶ τὰς διασκεδάσεις, τὰ ὅποια ἐθεώρει ἀνάξια διὰ μεγάλους ἄνδρας. Ἦτο πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Κίμωνος. Ὅτε δὲ οἱ Σπαρτιαταὶ πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Ἑλλήνας καὶ τοὺς Μεσσηνίους, ἀπέπεμψαν τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι, ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, οἱ

Ἀθηναῖοι ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς προσβολήν, οἱ δὲ φίλοι τοῦ Περικλέους κατηγόρησαν διὰ τοῦτο τὸν Κίμωνα καὶ ἐπέτυχον νὰ ἐξοττραρισθῇ αὐτός.

Περικλῆς.

Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Κίμωνος ὁ Περικλῆς ἔμεινεν ὁ μόνος ἔρχων τῶν Ἀθηναίων κατῴρθησε διὰ τῆς πολιτικῆς φρονήσεως καὶ ἰκανότητός του νὰ διευθύνῃ τὰ δημόσια πράγματα τῆς πατρίδος μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἀπεπεράτωσε τὰ μακρὰ τεῖχη, τῶν ὁποίων τὴν κατασκευὴν ἤρχισεν ὁ Κίμων καὶ τὰ ὅποια ἤνωσαν τὴν πόλιν μετὰ τοῦ Πειριχίως καὶ τοῦ Φαλήρου. Ἐπέξτεινε τὰς πολεμικὰς ἐνεργείας τῶν Ἀθηναίων. Εἶχε περὶ τὰ 300 ἑκατὰ ἔτοιμα διὰ πόλεμον, ἐξ αὐτῶν δὲ ἀποστέλλων κατ' ἔτος ἐξήκοντα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὄχι μόνον ἔκράτει τοὺς συμμάχους εἰς ὑποταγὴν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Πέρσας ἠνάγκαζε νὰ μὴ βλάβωσι τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. Τὰς χώρας, τὰς ὁποίας κατέκτη, διεμοίραζεν εἰς πτωχοὺς πολίτας Ἀθηναίους καὶ τοιοῦτοτρόπως ἱδρυνεῖ εἰς πολλὰ μέρη ἀποικίας.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους περιῆλθον εἰς μεγάλην ἀκμὴν, τὸ δὲ κράτος αὐτῶν ἦτο μέγα καὶ περι-

Ὁ Παρθενών.

λάμβανε περὶ τὰς 1000 πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἐπλήρωνον κατ' ἔτος περὶ τὰ 1000 τάλαντα. Ἀρχηγὸς τοῦ κράτους τούτου, ὑπὸ

τὸν τίτλον στρατηγοῦ, ἦτο ὁ Περικλῆς καὶ τὰ πάντα ἦταν εἰς τὴν διάθεσιν του. Τὴν ὑπέροχον δὲ ταύτην θέσιν του ὁ Περικλῆς ἐχρεώσται εἰς τὴν εὐγλωττίαν, εἰς τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν μετριοφροσύνην του. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε παύσῃ πλέον ὁ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν πόλεμος, ὁ Περικλῆς μετέφερε τὸ συμμαχικὸν ταμειὸν ἐκ τῆς Δήλου εἰς τὰς Ἀθήνας· καὶ διὰ τὴν δώσῃ ἐργασίαν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἐξώδευεν ἀφειδῶς ἐξ αὐτοῦ πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς πόλεως. Κατεσκεύασεν ὅθεν τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα ἔργα, τῶν ὁποίων μόνον τὰ ἱερίπια σωζόμενα μέχρι σήμερον ἐπισύρουσι τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου. Τὴν ἐπιστάσιν τῶν καλλιτεχνημάτων τούτων ἀνέθηκεν εἰς τὸν περίφημον τεχνίτην Φειδίαν, υἱὸν τοῦ Χαρμίδου, ὅστις προσεκάλεσε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς καλλιτέρους τεχνίτας τῆς Ἑλλάδος. Τὰ περιφημότερα τούτων εἶναι τὰ ἐξῆς : α') ὁ *Παρθενῶν*, ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐκ μαρμάρου. Οὗτος κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ἰκτίνου καὶ Καλλικράτους, ἐκοσμήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Φειδίου διὰ λαμπρῶν ἀγαλμάτων. β') τὰ *Προπύλαια*, πολυτελὴς εἰσοδος τῆς Ἀκροπόλεως ἐκ μαρμάρου. γ') τὸ *ἀγαλμα τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς*, ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντόδοντος κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Φειδίου. δ') τὸ *χαλκὸν ἀγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς*, στηθὲν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἦτο δὲ τόσῳ ὕψηλόν, ὥστε οἱ παρὰ τὸ Σούνιον πλείοντες ἔβλεπον τὸ λάμπρον αὐτοῦ κρᾶνος ἐξ ἀπροστάσεως δέκα ὥρων. ε') τὸ *Ῥοδειον* καὶ ἄλλα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Περικλῆς πρὸς κατασκευὴν τούτων καὶ ἄλλων ἔργων ἔδαπάνησε πολλὰ καὶ κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του, οἱ ὁποιοὶ διετείνοντο, ὅτι θὰ δυσαρεστηθῶσιν οἱ σύμμαχοι βλε-

ποντες τὰ χρήματά των δαπανώμενα πρὸς καλλωπισμὸν τῶν

Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἀθηνῶν, προσῆλθεν οὗτος εἰς τὸ δικαστήριον διὰ ν' ἀπολογηθῆ καὶ εἶπε : «Δέν ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν λογαριασμὸν εἰς τοὺς συμμάχους ἡμῶν διὰ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα λαμβάνομεν παρ' αὐτῶν, ἀφοῦ ἐκπληροῦμεν τοὺς ὄρους, διὰ τοὺς ὁποίους μᾶς δίδονται ταῦτα. Ἐάν ὁμως σεῖς νομίζετε, ὅτι ἐξώδευσα πολλά, ἀναλαμβάνω νὰ πληρώσω ἐξ ἰδίων μου τὴν δαπάνην· θὰ ἐπιγράψω ὁμως εἰς ἕκαστον τούτων τῶν οἰκοδομημάτων τὸ ὄνομά μου». Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἤκουσαν ταῦτα, ἐθαύμασαν τὴν μεγαλοφροσύνην του καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν ἄδειαν νὰ ἐξοδεύῃ ὅσα ἤθελεν.

Οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ ζηλοτυπίας πάντοτε παρηκολούθουν τὴν αὐξοῦσαν δόξαν καὶ δύναμιν τῶν Ἀθηῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελον νὰ καταστρέψωσιν αὐτὴν, ἐπεχείρησαν κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καταστρεπτικώτατος καὶ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσεν εἰκοσιν ἑπτὰ ἔτη καὶ ὠνομάσθη *Πελοποννησιακός*, διότι ὅλαι σχεδὸν αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης συνεμάχησαν κατὰ τῶν Ἀθηῶν. Οἱ Πελοποννήσιοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐληλάτουν αὐτὴν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους αὐτῆς νὰ καταφύγωσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄφ' ἐτέρου διὰ τοῦ στόλου των κατέστρεφον τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου συνεσωρεύθησαν πολλοί, φοβερός λοιμὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον κατὰ χιλιάδας οἱ ἄνθρωποι. Ἡ νόσος αὕτη δεήρκεσε δύο ἔτη, ὁ δὲ λαὸς ἀπεθαρρύνθη κατὰ τὴν ἀπουσίαν λοιπὸν τοῦ Περικλέους εἰς Πελοπόννησον, οἱ ἔχθροί του ἐπέριψαν ἐπ' αὐτοῦ πάντα τὰ δεινὰ καὶ τοῦ πολέμου καὶ τοῦ λοιμοῦ καὶ ἐπέτυχον νὰ καταδικασθῇ οὗτος εἰς βάρυ πρόστιμον. Μεταξὺ τῶν ἀποθανόντων ἐν τῆς νόσου ἦσαν καὶ πολλοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ Περικλέους, ὡς καὶ ὁ μεγαλῆτερος υἱὸς του *Ξάνθιππος*. Ὁ Περικλῆς ὁμως ὑπέμεινε τὴν ἀχαριστίαν τῶν συμπολιτῶν του καὶ τὰς συμφορὰς ταύτας μετὰ γενναιότητος· ἀλλ' ὅταν ἀπέθανε καὶ ὁ νεώτερος υἱὸς του *Πάραλος* καὶ κατὰ τὴν τότε συνθήειαν κατέθετεν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ τὴν στέφανον, δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ κρατηθῇ καὶ ἔκλαυσε πικρῶς. Μετὰ τινος καιρὸν προσεβλήθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς νόσου. Κατὰ τὰς τελευταίας του δὲ

στιγμάς, ἐνῶ οἱ φίλοι του καθήμενοι περίξ τῆς κλίνης του καὶ νομίζοντες αὐτὸν ἐν ληθάργῳ, ὠμίλουν περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κατορθωμάτων του, οὗτος στραφείς εἶπε πρὸς αὐτούς : «Μὲ ἐπαινεῖτε διὰ πράξεις, τὰς ὁποίας ἕκαστος ἔχει καθήκον νὰ πράττῃ δι' ἐμέ ἡ μεγίστη ἀρετὴ ὑπῆρξεν, ὅτι κανεὶς ἐκ τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐφόρεσεν ἐξ αἰτίας μου μαῦρον ἱμάτιον».

Ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους (429 π. Χ.) ὑπῆρξε διὰ τὰς Ἀθήνας ἀνεπανόρθωτος ἀπώλεια, διότι κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκεῖνας ἦτο ὁ μόνος ἀνὴρ, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ παρωργισμένον λαὸν ἐκ τῶν ἀτυχημάτων τοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν κατέλαβον οἱ δημαγωγοί, ἄνθρωποι κακοῦθεις, οἱ ὁποῖοι κολακεύοντες τὸν λαὸν χάριν τοῦ ἰδίου συμφέροντος, ἐβλάψαν τὴν πόλιν. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Κλέων, ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ἄλλοι.

Πνευματικὴ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν.

Αἱ Ἀθηναὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένοντο καὶ ἐστία τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Ἡ ἀνέγερσις τῶν πολλῶν καὶ λαμπρῶν καλλιτεχνημάτων προσείλκυσαν εἰς Ἀθήνας τοὺς ἐξοχωτέρους ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κόσμῳ καλλιτέχνας. Πλὴν τοῦ Φειδίου, τοῦ Ἰκτίνου καὶ τοῦ Καλλιμάχου, εἰργάσθησαν ἐν Ἀθήναις ὁ Μύρων ἐξ Ἀττικῆς, ὁ Παιώνιος ἐκ Θράκης, ὁ Ἀλκαμένης ἐκ Δήμου καὶ ὁ Ἀργεῖος Πολύκλειτος, ὡς γλύπτται. Διάσημοι ζωγράφοι εἰργάσθησαν ὁ ἐκ Θάσου Πολύγνωτος καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Πάναινος καὶ Μίλων· ὀλίγω δὲ βραδύτερον ὁ ἐξ Ἀθηνῶν Ἀπολλόδωρος, Ζεῦξις ὁ ἐκ Βιθυνίας καὶ ὁ Παρράσιος ἐξ Ἐφέτου.

Ἐκτὸς τῶν τεχνῶν ἐτελειοποιήθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ δραματικὴ ποίησις, ἡ ῥητορικὴ, ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἱστοριογραφία. Μετὰ τὸν σαλαμινομάχον *Διοχέλιον* ἤμασαν οἱ ποιηταὶ *Σοφοκλῆς* καὶ *Εὐριπίδης* καὶ ὁ κωμικὸς *Ἀριστοφάνης*, οἱ ῥήτορες *Ἀρτιφῶν*, *Ἀρδοκίδης* καὶ *Λυσίας*, οἱ φιλόσοφοι *Ἀναξαγόρας*, *Ζήνων*, *Πρωταγόρας* καὶ *Σωκράτης*, οἱ ἱστοριογράφοι *Ἡρόδοτος* καὶ *Θουκυδίδης*, ὁ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς *Ἱπποκράτης* ὁ Κῶος, ὁ ἀστρονόμος *Μέτων* καὶ ἄλλοι.

Ἀλκιβιάδης.

Ὁ *Ἀλκιβιάδης* ἦτο υἱὸς τοῦ *Κλεινίου* καὶ τῆς *Δεινομάχης*, ἀνεψιὸς δὲ τοῦ *Περικλέους*. Πενταετὴς ἔμεινεν ὄρφανὸς πατρός καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔτυχε καλῆς ἀνατροφῆς. Ἦτο λοιπὸν ζῶηρός, φιλόνεικος, ὑπερήφανος, ἄστατος καὶ πολὺ πείσμων. Μίαν ἡμέραν ἐπικίε μετὰ τινῶν συνομιλήκων τοῦ ἀστραγάλου. Ὅτε ἦλθεν ἡ σειρά του νὰ ῥίψῃ αὐτοῦς, εἶδεν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους ἐρχομένην ἄμαξαν. Ὁ *Ἀλκιβιάδης* διέταξε τὸν ἄμαξηλάτην νὰ σταθῇ· ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄμαξηλάτης ἐπέμενε νὰ προχωρήσῃ, οἱ μὲν ἄλλοι παῖδες ἀπεχώρησαν, αὐτὸς ὅμως ἔπεσεν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ καὶ εἶπεν εἰς τὸν ἄμαξηλάτην νὰ προχωρήσῃ, εἰάν ᾔθελεν. Ὁ ἄμαξηλάτης ἰδὼν τὴν πεισμονὴν αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ σταθῇ. Τὰ ἐλαττώματά

Ἀλκιβιάδης.

του ταῦτα ἤϋξανον μετὰ τῆς ἡλικίας του, ἡ δὲ αὐθάδεια του ἔφθασε μέχρις ἀναιδείας. Μίαν ἡμέραν ἐρράπισε δημοσίᾳ πλούσιόν τινα καὶ ἐπίσημον πολίτην, ὀνομαζόμενον Ἴππόνικον, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τοὺς φίλους του. Ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι κατέκριναν τὴν πράξιν του, ταύτην καὶ δυσηρεστήθησαν διὰ τὴν αὐθάδειάν του· ταχέως ὁμως μετενόησε διὰ τοῦτο, μετέβη τὴν ἐπιούσαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἴππονίκου καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ τὸν τιμωρήσῃ διὰ τὴν αὐθάδειάν του. Ὁ Ἴππόνικος τότε συνιχώρησεν αὐτόν, βραδύτερον, δὲ ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ὡς σύζυγον. Εἶχεν ὁμως καὶ πολλὰ προτερήματα. Τὸ κάλλος τοῦ προσώπου του, τὸ θάρρος, ἡ μεγάλη εὐγλωττία του, τὰ πλούτη, ἡ πολυτέλεια, αἱ δωρεαὶ καὶ αἱ ἑορταί, τὰς ὁποίας συχνὰ ἔδιδε, κατεμάγευον τοὺς πολίτας καὶ ἔκαμον αὐτὸν ἀγαπητὸν πρὸς ὅλους. Εἶχε διδάσκαλόν του τὸν μέγαν φιλόσοφον Σωκράτην, ὁ ὁποῖος ἐβελτίωσε κατὰ πολὺ τὸν χαρακτήρα του, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη καὶ νὰ διορθώσῃ ὅλα τὰ ἐλαττώματά του.

Ἡ κατὰ τῆς Σικελίας ἐξστρατεία. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἐξηκολούθησεν ἀκόμη ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη, κατὰ τὰ ἑσπία ἄλλοτε μὲν ἐνίκων οἱ Πελοποννήσιοι, ἄλλοτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ Ἀθηναίου Νικίου συνωμολογήθη συνθήκη πεντηκονταετοῦς εἰρήνης καὶ ἀπεφασίσθη, ν' ἀποδοθῶσιν οἱ αἰχμάλωτοι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ αἱ κατακτηθεῖσαι χῶραι (421 π. Χ.).

Ἐπτὰ μόλις παρήλθον ἔτη ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Νικίου καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ διαλύσωσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς Σικελίαν. Ἐν Σικελίᾳ, ὅπως καὶ ἐν Ἑλλάδι, οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἦσαν πάντοτε ἀντι-

καλοὶ, μία δὲ τῶν Δωρικῶν πόλεων, αἱ Συρακοῦσαι, ἐπειδὴ ἦτο ἰσχυροτέρα πασῶν, ὑπέταξε τὰς λοιπὰς Δωρικὰς πόλεις καὶ ἠπέλκει καὶ τὰς Ἴωνικὰς. Τότε αὐταὶ προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὰς Ἀθήνας, τὴν μεγαλειτέραν τῶν Ἴωνικῶν πόλεων. Οἱ Ἀθηναῖοι, σκεφθέντες ὅτι, ἰάν, βοηθοῦντες τοὺς ἐν Σικελίᾳ Ἴωνας, ἐκυρίευσον τὰς Συρακούσας, εὐκόλως ἠδύναντο νὰ γίνωσι κύριοι ὅλης τῆς Σικελίας, ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν. Πολλοὶ ἐκ τῶν φρονίμων πολιτῶν προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἣ ὅποια παρουσίαζε πολλὰς δυσκολίας, ἀλλ' ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἠτοιμάσθη στόλος μὲν ἐξ 136 πλοίων, στρατὸς δὲ ἐκ 36,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τριῶν στρατηγῶν, τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Νικίου καὶ τοῦ Λαμάχου. Ἐνῶ δὲ τὰ πάντα ἦσαν ἐτοιμα διὰ τὴν ἐκστρατείαν, μίαν πρῶταν εὐρέθησαν αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν κεκομμέναι⁽¹⁾. Ὁ αὐτουργὸς τῆς ἀσεβοῦς ταύτης πράξεως ἦτο ἄγνωστος. Οἱ ἐχθροὶ ὁμῶς τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν πράξιν ταύτην. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἠθίλησεν ἀμέσως νὰ δικαιολογηθῆ, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ του, ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὴν ἐπιρροήν, τὴν ὅποیان οὗτος εἶχε παρὰ τῷ λαῷ, ἐφοβήθησαν μήπως ἀθωωθῆ καὶ διὰ τοῦτο κατέπεισαν τοὺς δικαστὰς ν' ἀναβάλωσι τὴν δίκην μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του ἐκ Σικελίας.

Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἀποπλεύσας ἔφθασεν εἰς Σικελίαν καὶ ἀπολιόρησε τὰς Συρακούσας. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐνήργησαν ν' ἀνακληθῆ οὗτος καὶ νὰ δικασθῆ.

1) Οἱ Ἑρμαὶ ἦσαν τετράγωνοι κίονες φέροντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς κεφαλὴν Ἑρμιῦ καὶ ἦσαν ἐστημέναι εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν καὶ τὰ πρόθυρα τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ναῶν ὡς κοσμήματα καὶ φυλακτῆρια ἱερά.

ἰστάλη δὲ ἀμέσως πλοῖον διὰ νὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Ἀλκιβιάδης, γνωρίζων τὴν ἀστάθειαν τοῦ λαοῦ καὶ φοβούμενος μὴ καταδικασθῆ, ἔκρινε φρονιμώτερον νὰ καταφύγῃ εἰς Ἄργος καὶ κατόπιν εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐκεῖ εὐρισκόμενος ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς θάνατον· διὰ νὰ ἐκδικηθῆ δέ, συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας ν' ἀποστειλωσι βοήθειαν πρὸς τοὺς Συρακοσίους. Οἱ Σπαρτιάται πειθόμενοι εἰς τοὺς λόγους του ἀπέστειλαν στόλον καὶ στρατὸν εἰς Σικελίαν καὶ κατώρθωσαν νὰ νικήσωσι καὶ καταστρέψωσι τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον καὶ στρατὸν. Οἱ ἐπιζήσαντες ἐκ τοῦ στρατοῦ τούτου, 7,000, συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ κατεδικάσθησαν νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰ λατομεῖα, ὅπου πολλοὶ ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους· ὅσοι δὲ ἐπέζησαν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι· βραδύτερον ὅμως πολλοὶ τούτων ἐξηγόρασαν τὴν ἐλευθερίαν των, ἀπυγγέλλοντες τεμάχια τῶν τραχηθῶν τοῦ Εὐριπίδου (413 π.Χ.).

Ὁ Ἀλκιβιάδης εὐρισκόμενος εἰς τὴν Σπάρτην συνεμορφώθη πρὸς τὰ αὐστηρὰ ἤθη καὶ ἴθιμα αὐτῆς· διὰ τοῦτο ἐγενεῖν ἀγαπητὸς εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἀπέκτησε τόσῃν ἐπίρροσῃ, ὥστε ἐτόλμησε μίαν ἡμέραν νὰ ὑβρίσῃ καὶ τὸν βασιλεῖα τῆς Σπάρτης Ἄγιν, νὰ ἐκλεγῆ δὲ καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Σπαρτιατικοῦ στόλου, ὅτις ἰστάλη εἰς τὰ περὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ἐχθροὶ του ὅμως ἔστειλαν διαταγὴν ἐκ Σπάρτης, ἵνα φονευθῆ. Τότε ὁ Ἀλκιβιάδης κατέφυγεν εἰς Σάρδεις πρὸς τὸν σατράπην Τισσφέρνην καὶ κατέπεισεν αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος εὐρίσκετο τότε εἰς Σάμον. Ὅταν δὲ οἱ ἐν τῷ στόλῳ Ἀθηναῖοι ἔμαθον τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ Ἀλκιβιάδου, προσεκάλεσαν αὐτὸν καὶ τὸν διώρισαν ἀρχηγόν· συγ-

χρόνως δὲ ἐνήργησαν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἀνακληθῆ
αὐτος ἐκ τῆς ἔξορίας.

Ἄφου ὁ Ἀλκιβιάδης ἔγειεν ἀρχηγός, τρίς ἐνίκησε τοὺς
Σπαρτιάτας ἐντὸς τριετίας· πρῶτον μὲν μεταξὺ Ἀβύδου καὶ
Σηστοῦ περὶ τὸ *Κυνὸς σῆμα* (411)· δεύτερον εἰς τὴν Ἀβυδὸν
ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ τρίτον εἰς Κύζικον (410), ὅτε καὶ
κατεστράφη ἐντελῶς ὁ Σπαρτιατικὸς στόλος. Ἐπειτα, ἀφῶ
ἐκυρίευσεν καὶ τὰς πόλεις, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται κατὰ τὴν
παραλίαν τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Βυζαντίου, ἦλθεν εἰς
τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔγεινε δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν.
Κατόπιν πάλιν ἐξέλεγε στρατηγὸς καὶ ἐπλευσεν εἰς Σάμον.
Δυστυχῶς ὁμως αἱ περιστάσεις δὲν ἐβοήθησαν αὐτόν. Ἐπειδὴ
δὲν εἶχε χρήματα, κατέτριβε τὸν καιρὸν εἰς ἀνωφελεῖς ἐκστρα-
τείαις χάριν ἀργυρολογίας καὶ ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τοῦ
στόλου εἰς τὸν ὑποναύαρχόν του *Ἄρτιλοχον*. Ὁ Ἀλκιβιάδης
ἀναχωρῶν συνεβούλευσεν αὐτόν νὰ μὴ ναυμαχήσῃ μετὰ τῶν
Σπαρτιατῶν. Ἐκεῖνος ὁμως δὲν ἔδωκε προσηχὴν εἰς τὰς προ-
βίμους συμβουλὰς τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ συνάψας ναυμαχίαν
ἠττήθη καὶ ἀπώλεσε δέκα πέντε πλοῖα. Τὸ δυστύχημα τοῦτο
ἐτεδόθη εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐπκυ-
ριαν αὐτόν τῆς στρατηγίας. Ὁ Ἀλκιβιάδης δυσηρεστήθη διὰ
τοῦτο καὶ ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὰ κτήματα του,
καὶ ὅποια εἶχε περὶ τὴν Βισάνθην· ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἐκεῖ δὲν
ἦτο ἀσφαλές, κατέφυγε πρὸς τὸν πατράτην τῆς Λυδίας
Φεργιβαζόν. Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τοῦτο ὑπεχρέωσαν τὸν
Φεργιβαζόν νὰ φονεύσῃ αὐτόν· αὐτὸς δὲ ἀπέστειλεν ἀνθρώ-
πους διὰ νὰ τὸν συλλάβωσιν· ἐπειδὴ ὁμως ἐκεῖνοι ἐφοβούντο
τὸν Ἀλκιβιάδην, δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν

του, ἀλλὰ περικυκλώσαντες ἔθεσαν πῦρ εἰς αὐτήν. Ὁ Ἀλκιβιάδης τότε κρατῶν ξίφος ὤρμησεν ἐκτὸς αὐτῆς, οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι τοῦ Φαρναβάζου ἔρριψαν ἐναντίον αὐτοῦ τὰ βέλη καὶ τὸν ἐφόνευσαν (404 π. Χ.).

(10) Λύσανδρος.

Λύσανδρος ὁ Σπαρτιάτης ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀριστοκρίτου καὶ κατήγετο ἐκ πτωχῆς μὲν, ἀλλ' ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας. Ἀνετράφη κατὰ τοὺς αὐστηροὺς νόμους τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔγεινε μὲν ἀπλοῦς, ἐγκρατῆς, ἀφιλοκερδῆς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὑπουλος. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τοῦ μετεχειρίζετο πᾶν μέσον· τὴν ἐπιστίαν, τὴν κολακείαν, τὴν ἐπιτορκίαν καὶ τὰ ὄπλα. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο καὶ φιλόδοξος, ἐπεθύμει ν' ἀναδείξῃ τὴν Σπάρτην πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης διωρίσθη ναύαρχος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, ἐξελέγη καὶ ὁ Λύσανδρος ναύαρχος τοῦ Σπαρτιατικοῦ καὶ, ἀφοῦ παρέλαβεν ἑβδομήκοντα τριήρεις, ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἐφεσον καὶ προσεπάθει νὰ διεγείρῃ ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτῶν. Ἐκείθεν μετέβη εἰς Σάρδεις πρὸς τὸν ἡγεμονόπαιδα Κύρον καὶ κατέπεισεν αὐτὸν νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν στόλον τοῦ ἀφοῦ δὲ τὸν ἠύξησεν ἑναυμάχησε κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν παρὰ τὴν Ἐφεσον.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Λύσανδρος ἀνεκλήθη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη ὁ Καλλικρατίδης, ὁ ὁποῖος πολὺ λάκις μὲν ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκηθη ἐν Ἀργινούσαις καὶ ἐφονεύθη. Ἐνεκα τοῦ ἀτυχήματος τούτου οἱ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν ἐζήτησαν, ὅπως διωριαθῇ ναύαρ-

ζος πάλιν ὁ Λύσανδρος. Ἐπειδὴ ὁμως κατὰ τοὺς νόμους τῆς Σπάρτης δὲν ἐπετρέπετο νὰ διορισθῇ οὗτος καὶ διυτέραν φοράν, οἱ Σπαρτιάται διώρησαν ναύαρχον μὲν τὸν Ἄρακον, ἀλλ' ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, ὑποναύαρχον δὲ τὸν Λύσανδρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου. Τότε ὁ Λύσανδρος τῇ βοήθειᾳ τοῦ Κύρου κατεσκεύασε δυνατὸν στόλον καὶ ἐπλευσεν εἰς τὴν Λάμψακον, τὴν ὁποῖαν κατείχον οἱ Ἀθηναῖοι.

Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχη. Ναύαρχος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἦτο τότε ὁ Κόνων. Οὗτος ἠκολούθησε τὸν Σπαρτιατικὸν στόλον μὲ 180 τριήρεις, ἔφθασε πρὸ τῆς Λαμφάκου καὶ ἐστάθμευσεν εἰς τὰς ἐκβολὰς ῥυακὸς τινος, ὀνομαζομένου *Αἰγὸς ποταμοί*. Ἐνταῦθα ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας οἱ Ἀθηναῖοι προσκάλουσαν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν. Ὁ Λύσανδρος ὁμως προημιως ποιῶν ἀπέφευγε τὴν ναυμαχίαν, διότι ὁ στόλος αὐτοῦ ἦτο μικρότερος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ, διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι περιφρονοῦντες τὸν ἐχθρὸν ἀπεβιδάζοντο εἰς τὴν ξηρὰν καὶ διεσκορπίζοντο πρὸς ἀναζήτησιν τροφῶν, ἀφίνοντες τὰ πλοῖα ἔρημα ἀνδρῶν. Ἡ ἀσύνητος αὕτη πράξις τῶν Ἀθηναίων δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ πανούργου Λυσάνδρου. Τὴν πέμπτην ἡμέραν ἐπέπεσεν αἰφνιδίως κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου. Οἱ ἐν τοῖς πλοίοις μείναντες ὀλίγοι Ἀθηναῖοι ἰδόντες τὸν κίνδυνον προσεκάλεσαν διὰ σαλπίγγων τοὺς διεσκορπισμένους ναύτας, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά, διότι ὁ Λύσανδρος, πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐπανέλθωσιν οὗτοι, ἐκυρλεύσεν ὅλον τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον, ἐκτὸς δώδεκα μόνον πλοίων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὸν Κόνωνα κατέφυγον εἰς τὴν Κύπρον. Ἀποβιδάσας δὲ στρατὸν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ καταδιώξας τοὺς Ἀθηναίους ἤχμηλώτησε περὶ τὰς 30000 καὶ κατέσφαξε πάντας ἀνηλεῶς (405 π.Χ.).

"Αλωσις τῶν Ἀθηνῶν. Κατόπιν ὁ Λύσανδρος ἐκυρίευσεν ὅλας τὰς συμμάχους πόλεις τῶν Ἀθηναίων καί, ἀφοῦ ἐπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐπολιόρκησε τὰς Ἀθήνας διὰ θαλάσσης, ἐνῶ συγχρόνως Πελοποννησιακὸς στρατὸς ἐπολιόρκει αὐτὰς διὰ ξηρᾶς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντέστησαν γενναίως· ἀλλὰ μετὰ τρεῖς μῆνας, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὰ δεινὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ, παρεδίδθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ. Τότε οἱ Σπαρτιᾶται ὑπέχρεωσαν αὐτοὺς νὰ κρημίσωσι τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὰ πλοιά των, πλὴν δώδεκα, καὶ νὰ δεχθῶσι Σπαρτιατικὴν φρουρὰν εἰς τὴν πόλιν.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ Λύσανδρος ἐπλευσεν εἰς Σάμον, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσεν. Ἐπειτα, διαλύσας τὸν Πελοποννησιακὸν στόλον, ἐπλευσε μόνον μετὰ τοῦ Σπαρτιατικοῦ εἰς Λακωνίαν, φέρων ἄπειρα πλοῦτη, ὅπου οἱ Σπαρτιᾶται ἀπένευμαν εἰς αὐτὸν μεγάλας τιμὰς.

Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ὁ Λύσανδρος ἐγείνεν ὑπερήφανος καὶ ἐφέρετο πρὸς πάντας ἀγερόχως. Ἐκ φιλοδοξίας δὲ ὀρμώμενος ἠθέλησε νὰ γείνη καὶ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχη τοῦτο, ἐνήργητε ν' ἀναγορευθῆ βασιλεὺς ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἀρχιδάμου, ὁ Ἀγησίλαος, ἀντὶ τοῦ μεγαλειτέρου Ἀγίδος, διὰ νὰ ἔχη αὐτὸν ὄργανον τῶν θελήσεών του. Ἄλλ' ἠπατήθη εἰς τὰς σκέψεις του, διότι ὁ Ἀγησίλαος γενόμενος βασιλεὺς ἀνεδείχθη εἰς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐπὶ τέλους ἐφονεύθη πολεμῶν πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Φωκίδα.

Οἱ 30 τύραννοι ἐν Ἀθήναις.

Θρασύβουλος ὁ Ἀθηναῖος.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ Λύσανδρος κατέλυσε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ διώρισε τριάκοντα ἄνδρας Ἀθηναίους, ἀφωσιωμένους εἰς τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ συντάξωσι νέους νόμους, κατὰ τοὺς ὁποίους νὰ διοικῶσι τὴν πολιτείαν καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὗτοι ἐράνησαν καλοί· ἔπειτα ὁμως παρεξέτράπησαν καὶ ἔχοντες τὴν βοήθειαν τῆς Σπυρτιατικῆς φρουρᾶς ἤρχισαν νὰ καταδιώκωσι καὶ νὰ φονεύωσι πάντα πολίτην, ὅστις εἶχεν ἐπιρροὴν ἢ ἤθελε ν' ἀντιστῆ πρὸς τὰς θελήσεις αὐτῶν, νὰ διαρπάζωσι δὲ καὶ τὰς περιουσίας των. Τούτοις τριάκοντα τούτου, ἄνδρας ἡ ἱστορία ὀνομάζει τριάκοντα τυράντους. Τότε πολλοὶ μὲν ἐφονεύθησαν ὑπ' αὐτῶν, ἄλλοι δὲ ἔφυγον εἰς τὰς πέριξ πόλεις. Καὶ μολονότι εἰ Σπαρτιᾶται ἐξέδωκαν ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηγόρευιν τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος νὰ δέχωνται τοὺς φυγάδας, αἱ πόλεις ὁμως δὲν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος, ὁ ὁποῖος κατέφυγεν εἰς τὰς Θήβας. Ὁ Θρασύβουλος ἦτο υἱὸς τοῦ Λύκου, ἀνὴρ γενναῖος καὶ δραστήριος καὶ συτράτης τοῦ Ἀλκιβιάδου κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον· διεκρίθη δὲ εἰς τὴν ναυμαχίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἣτις ἔγεινε παρὰ τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Οὗτος, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του εἰς τοιαύτην κατάστασιν, συνήθροισεν ἑξήκοντα ἄλλους φυγάδας καὶ μετ' αὐτῶν κατέλαβε τὴν

Φυλήν, φρούριον ὀλίγον ἀπέχον τῶν Ἀθηναίων. Μετ' ὀλίγον οἱ φυγάδες συνεποσώθησαν ἐκεῖ εἰς χιλίους καὶ κατέλαβον τὸν Πειραιᾶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Θρασυβούλου. Ὅταν οἱ Τριάκοντα ἔμαθον τοῦτο, ἔσπευσαν ἐκεῖ μετὰ τοῦ στρατοῦ τῶν ἄλλ' ἐν τῇ γενομένῃ μάχῃ ἐνίκηθησαν, δύο ἐκ τῶν Τριάκοντα ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Θρασύβουλος διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ ἱκανότητός του κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν Τριάκοντα καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς αὐτὴν τὸ ἀρχαῖον δημοκρατικὸν πολίτευμα (403 π. Χ.).

Ὁ Θρασύβουλος ἔπλευσεν ἔπειτα εἰς διαφόρους πόλεις καὶ νήσους καὶ προσεῖλκυσε πολλὰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀκολούθως ἔπλευσε καὶ εἰς τὴν Ρόδον· ἀλλ' ἐδόλοφονήθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Ἀσπενδίων ἐν ὄρῳ νυκτὸς ἐντὸς τῆς σκηνῆς του, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ἔπραξαν εἰς αὐτοὺς οἱ στρατιῶται του (389). Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειραν ἀνδριάντα καὶ ἔψαλλον ἔθματα.

Κάθοδος τῶν μυρίων.

Καθ' ὃν χρόνον ἔληγεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, βασιλεὺς τῆς Περσίας ἦτο ὁ Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων. Ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Κῦρας, στηριζόμενος ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἐγεννήθη βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν Παρυσάτιδος, ἐπεχείρησε ν' ἀρπάσῃ τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἔτυχε τῆς συγγνώμης τοῦ ἀδελφοῦ διὰ τῶν παρακλήσεων τῆς μητρὸς καὶ ἀπεστάλη σατράπης τῆς Μι-

κράς Ἀσίας εἰς Σάρδεις. Ἐπειδὴ ὁμοῦ πάντοτε εἶχε κατὰ νοῦν νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς ἐνόχους σκοποὺς του, συνήθροισε κρυφίως τῇ συνδρομῇ τοῦ Λακεδαιμονίου Κλεάρχου, ἀρμοστοῦ ἐν Βυζαντίῳ, 12800 μισθοφόρους Ἕλληνας, εἰς τοὺς ὁποίους προσθέσας καὶ 100000 Πέρσας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀριαῖον, ἀνεχώρησεν ἐκ Σάρδεων τῷ 401, πρηφασιζόμενος ἄλλοτε μὲν, ὅτι μεταβαίνει ἐναντίον τῶν Πεισιδῶν πειρατῶν, ἄλλοτε δὲ κατὰ τοῦ σατραπικοῦ τῆς Συρίας Ἀβροκόμα. Ὅτε ἔφθασαν εἰς Ταρσόν, οἱ Ἕλληνες, ὑποπτεύσαντες ὅτι ὁ Κύρος ὀδηγεῖ αὐτοὺς κατὰ τοῦ ἰδελφοῦ του, ἠρνήθησαν νὰ προχωρήσωσι καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιθοβολήσωσι τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Κλεάρχον, διότι ἠθέλησε νὰ τοὺς βιάσῃ· ὁ δὲ Κύρος αὐξήσας τὸν μισθὸν αὐτῶν κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ προχωρήσωσι καὶ ἀφοῦ διέβησαν τὸν Εὐρράτην ποταμὸν ἔφθασαν εἰς Κούραξα. Ὁ Ἀρταξέρξης, ὅτε ἔμαθε τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Κύρου, παρέταξεν ἐκεῖ 900000 στρατοῦ μετὰ δρεπανηφόρων ἀρμάτων. Γενομένης συμπλοκῆς, οἱ μὲν Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ ἵππικὸν τῶν Περσῶν καὶ τοὺς λοιποὺς πεζοὺς, ὁ δὲ Κύρος ἔχων περὶ ἑαυτὸν 600 ἐκλεκτοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν περὶ τοὺς 6000 στρατιώτας, τοὺς ὁποίους εἶχε περὶ ἑαυτὸν ὁ Ἀρταξέρξης. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὤρμησε κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ ἐτραυματίζεν αὐτόν, ἐφονεύθη διὰ δόρυτος, ὁ δὲ περὶ τὸν Ἀριαῖον στρατὸς του διεσκορπίσθη (400 π. Χ.).

Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, μὴ ἔχοντες ἤδη τί νὰ πράξωσιν ἐν Ἀσίᾳ, ἤρχισαν τὴν περίφημον ἐκείνην κατάβασιν διὰ μέσου ἀγνώπτων χωρῶν, χεινοσκεπῶν ὄρεων, ποταμῶν καὶ ἡμιαγρίων λαῶν. Ὁ Ἀρταξέρξης φοβούμενος αὐτοὺς ὑπεσχέθη νὰ δίδῃ εἰς αὐτοὺς τροφὰς καὶ νὰ τοὺς ὀδη-

γῆσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ μὴ βλάβωσι τὴν χώραν. Ἐγένοντο λοιπὸν ἐπὶ τούτῳ συνθήκαι καὶ ὄροισι. Ἄλλ' ὁ Τισσαφέρνης, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ ὀδηγήτῃ αὐτούς, δολίως φερόμενος ἀπεκεφάλισε τὸν Κλέαρχον καὶ τρεῖς ἄλλους τῶν κυριωτέρων στρατηγῶν, ἐλπίζων ὅτι ἄνευ στρατηγῶν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ κατεστρέφετο εὐκόλως. Κατὰ τὴν κρίσιν ταύτην περίστασιν ἔσωσε τοὺς Ἕλληνας ὁ νεαρὸς Ἀθηναῖος *Ξενοφῶν*, ὁ ὁποῖος ἠκολούθησε τὸν Κύρον ὡς ἐθελοντὴς ἐν τῷ στρατῷ. Οὗτος, ἀφοῦ ἐνεθάρρυνε τὸν στρατὸν διὰ κατηλλήλων συμβουλῶν καὶ προέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ νέους στρατηγούς, ἐτάχθη ὡς στρατηγὸς ἐν τῇ ὀπισθοφυλακῇ μετὰ τοῦ Λακεδαιμονίου *Χειροσόφου* ἐν τῇ ἐμπροσθοφυλακῇ καὶ ὠδήγησε τὸν στρατὸν κατὰ μῆκος τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ καὶ τῶν Καρδουχικῶν ὄρεων εἰς Τραπεζοῦντα. Ἐκείθεν δὲ ἄλλοι μὲν διὰ θαλάσσης, ἄλλοι δὲ διὰ ξηρᾶς περὶ τὰς 8000 ἔφθασαν εἰς τὸ Βυζάντιον.

(17) Ἀγασίλαος.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Μυρίων ὁ Ἀρταξέρξης ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις, ὅσαι εἶχον ὑποστηρίξῃ τὴν στάσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀνέθηκε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν Τισσαφέρνην, τὸν ὁποῖον διώρισε σατραπὴν τῆς Καρίας ἀντὶ τοῦ Κύρου. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔσπευσαν νὰ βοηθήσωσι τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἀπέστειλαν κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν Θίβρωνα μετὰ 7000 στρατιωτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν καὶ 6000 περίπου ἐκ τῶν Μυρίων, ὕστερον δὲ ἀπέστειλαν τὸν Δερκυλλίδαν. Οἱ Ἕλληνες, πολεμοῦντες

ἤδη ἀπὸ δύο ἐτῶν, πολλάκις ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, ὅτε ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγησίλαος, ἄγων καὶ νέον στρατὸν ἐξ 8000 ἀνδρῶν.

Ὁ Ἀγησίλαος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀρχιδάμου, βασιλέως τῆς Σπάρτης καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῇ βοηθείᾳ τοῦ Λυσάνδρου ἀντὶ τοῦ μεγαλειτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Ἀγιδος. Οὗτος ἦτο βραχὺς τὸ ἀνάστημα, δυσειδής τὴν μορφήν καὶ χωλὸς τὸν ἑνα πόδα· ἀλλ' ἦτο ἱλαρὸς, πάντοτε εὐθυμὸς καὶ ἀστεῖος· πολλάκις δὲ καὶ τὸν ἑαυτὸν του ἔσκωπε διὰ τὴν χωλότητά του. Ἐἶχεν ὅμως γενναίαν καρδίαν καὶ μεγάλην τόλμην.

Ὅταν ὁ Ἀγησίλαος ἔφθασεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπειθιάσθη εἰς τὴν Ἐφεσον καὶ ἀπῆτησε ν' ἀφειῶσιν ἐλεύθεραὶ αἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικαὶ πόλεις. Ὁ Τισσαφέρνης προέτεινε εἰς τὸν Ἀγησίλαον τρίμηνον ἀνακωχὴν, ὑποσχόμενος, ὅτι θὰ καταπεῖσῃ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας νὰ παραχωρήσῃ τὴν αὐτονομίαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Λαβὼν ὅμως ἐπικουρίας κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀπὸ τὸν βασιλέα, διέταξε τὸν Ἀγησίλαον ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἀσίας. Τότε ὁ Ἀγησίλαος προσποιεῖται, ὅτι διευθύνεται κατὰ τῆς Καρίας· ὁ Τισσαφέρνης, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν σατραπείαν του, ἔσπευσε πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς· ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος στρέφεται αἰφνης κατὰ τῆς Φρυγίας, σατραπείας τοῦ Φαρναβάζου, κυριεῖει πολλὰς αὐτῆς πόλεις καὶ ἄπειρα λάφυρα καὶ κατοπιν ἐπιτίθεται καὶ κατὰ τοῦ Τισσαφέρνου, νικᾷ αὐτόν, κυριεῖει τὰς Σάρδεις καὶ ἀποκομίζει καὶ ἐκεῖθιν πλούσια λάφυρα. Τότε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, βλέπων τὴν ἀνικαιότητα τοῦ Τισσαφέρνου, διέταξε ν' ἀποκεφαλισθῇ οὗτος καὶ ἀντ' αὐτοῦ διώρισε σατράπην τὸν πανούργον Τιθραύστην. Οὗτος, διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν Ἀγησί-

λαον ἐκ τῆς σατραπείας του, συνωμολόγησε μετ' αὐτοῦ ἐξά-
 μηνον ἀνακωχὴν καὶ ἔδωκε πρὸς αὐτὸν τριάκοντα τάλαντα
 πρὸς συντήρησιν τοῦ στρατοῦ του. Κατὰ προτροπὴν δὲ αὐτοῦ
 ἐστράφη πάλιν ἐναντὶον τοῦ Φαρναβάζου καὶ ἔγεινε κύριος ὅλης
 τῆς σατραπείας αὐτοῦ. Ἐπεὶτα μετὰ 20000 Ἑλλήνων καὶ
 ἄλλων Ἀσιατικῶν λαῶν διενεοῖτο ἡ προχωρήση εἰς τὰ ἐνδὲ-
 τερα τοῦ Περσικοῦ κράτους· ἔσωσε δὲ τότε τὸ Περσικὸν κρά-
 τος ἡ Τιθραύστις, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε διὰ τοῦ περσικοῦ χρυ-
 σίου ἡ συνενώτη τοὺς Ἀργεῖους, Κορινθίους, Θηβαίους καὶ
 Ἀθηναίους κατὰ τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιαῖται ἔστειλαν
 ἐναντὶον τούτων τὸν Λύσανδρον, ὅστις συνῆψε μάχην ἐν Ἀλιάρ-
 τῳ τῆς Βοιωτίας, ἀλλ' ἐνίκηθη καὶ ἐφρονεύθη. Τότε ἡ Σπάρτη,
 βλέπουσα τὸν κίνδυνον, ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησί-
 λαον· οὗτος δὲ ὑπακούσας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ
 συναντήσας τὸν συμμαχικὸν στρατὸν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων
 ἐν Κορωνεῖα τῆς Βοιωτίας συνεκρότησε λυσσώδη μάχην, κατὰ
 τὴν ὁποῖαν ἐνίκησέ μὲν, ἀλλ' ἔπαθε σημαντικὰς ζημίας, πλη-
 γῶθεις καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πόδα. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Κόνων,
 ὁ ὁποῖος τῇ βοηθεία τοῦ Φαρναβάζου εἶχε κατασκευάσει ἰσχυρὸν
 στόλον, ἐνίκησε τὸν Σπαρτιατικὸν ἐν Κνίδῳ καὶ ἀνφοδόμησε
 τὰ μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα εἶχε καταστρέψῃ ὁ
 Λύσανδρος. Ἐπεὶτα κατέπλευτεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς
 Ἀσίας καὶ ἔδωξεν ἀπὸ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τοὺς
 ἀρμοστὰς τῆς Σπάρτης· ἀφοῦ δὲ κατέστρεψε καὶ τὰ παράλια
 τῆς Λακωνίας, ἠνώρθωσε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ
 θάλασσαν. Τότε οἱ Σπαρτιαῖτοι, διὰ ἡ ὑποστηρίξωσι τὴν κιν-
 δυνεύουσαν ἡγεμονίαν των, ἠναγκάσθησαν ἡ συνωμολογήσωσιν
 εἰρήνην μετὰ τοὺς Πέρσας· καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέστει-

λαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Ἀνταλκίδαν. Οὗτος μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις κατώρθωσε νὰ συνάψῃ εἰρήνην ἐπιζήμιον διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι κατ' αὐτὴν, ὅλαι αἱ εἰς τὴν Ἀσίαν εὐρισκόμεναι Ἑλληνικαὶ πόλεις παρεδόθησαν πάλιν εἰς τοὺς Πέρσας, αἱ δὲ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὑπεχρεώθησαν νὰ μείνωσιν ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων καὶ αὐτόνομοι. Ἡ ταπεινωτικὴ αὕτη συνθήκη, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀπεσταλμένου, ὠνομάσθη Ἑπτακλιδίσιος συνθήκη.

Ὁ Ἀγησίλαος γέρον ἤδη ὢν (84 ἐτῶν) ἐξεστράτευσε εἰς Αἴγυπτον, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν βασιλέα αὐτῆς Ταχῶ πολεμοῦντα πρὸς τοὺς Πέρσας· ἀπέθνε δὲ καθ' ὁδὸν ἐπιστρέφων εἰς Σπάρτην (360 π. Χ.). Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ταριχευθεὶς ἐκομίσθη εἰς Σπάρτην, ὅπου ἐτάφη μετὰ μεγάλων τιμῶν.

(18) Ἐπαμεινώνδας — Πελοπίδας.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο υἱὸς τοῦ Πολύμνιδος καὶ κατήγετο μὲν ἐξ ἐπίσημου οἰκογενείας τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἦτο πτωχότατος. Ἐκ νεότητός του ἐξησχέθη εἰς τὴν γυμναστικὴν καὶ τὰ πολεμικὰ· συναναστρεφόμενος δὲ μὲ τοὺς τότε σοφοὺς Θηβαίους καὶ Ἀθηναίους ἀνέπτυξε τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ ἀνεδείχθη μέγα, πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς ἐνδοξος.

Ὁ δὲ Πελοπίδας, ἐκ τῶν στενωτάτων φίλων τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰππόκλου. Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας καὶ ἦτο πλουσιώτατος. Ἦτο μετριόφρων καὶ δὲν ἐκαυχᾶτο οὔτε διὰ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν του, οὔτε διὰ τὰ πλούτη του. Ἐζῆ λιτῶς, τὰ δὲ χρήματά του ἰδαπάνη ὑπὲρ τῶν φίλων του καὶ τῶν πτωχῶν τῆς πατρίδος του. Ἦγάπα

δι και αὐτὸς τὰ σωματικὰ γυμνάσια, τὴν παλαιστραν καὶ τὸ κυνήγιον. Ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες οὗτοι συνδεόμενοι διὰ στενωτάτης φιλίας, μίξιν καὶ μόνην κοινὴν ἐπιθυμίαν εἶχον, πῶς ν' ἀναδειξῶσι τὴν πατρίδα των ἐνδοξον καὶ πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον εἰς τὰς Θήβας δύο μερίδες ἡ ὀλιγαρχικὴ, ἡ ὅποια ὑπεστηρίζετο καὶ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἡ δημοκρατικὴ. Οἱ Σπαρτιάται ὑποστηρίζομενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἠνάγκασαν διὰ τῆς βίας ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος νὰ παραδεχθῶσι τὴν Ἀνταλκίδειον συνθήκην καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπετεύχθη ὁ σκοπός, τὸν ὅποιον ἐπεδίωξαν οἱ Πέρσαι καὶ ἡ Σπάρτη, ἵα διασπασθῆ δηλαδὴ ἡ ἐνότης καὶ συμμαχία τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων· καὶ, οἱ μὲν Πέρσαι ἀπαλλαγῶσι τοῦ ἐκ τῶν Ἑλλήνων φόβου, ἡ δὲ Σπάρτη μείνῃ πάλιν ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος. Ἐκτελοῦσα ὅθεν αὕτη τὴν Ἀνταλκίδειον συνθήκην, ἐν μὲν τῇ Ἀρκαδίᾳ κατέστρεψε τὴν Μαντινείαν καὶ διεσκόρπισε τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τέσσαρας κώμας, ἐν δὲ τῇ Βυκιτίᾳ ὁ στρατηγὸς τῆς Σπάρτης Φοβίδας συνεννηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Θήβαις ὀλιγαρχικῶν κατέλαβε τὴν Καδμείαν καὶ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ Σπαρτιατικὴν φρουρὰν (383 π.Χ.). Οἱ ὀλιγαρχικοὶ λοιπὸν ἔχοντες βοηθούς καὶ τοὺς Σπαρτιάτας διέπραττον πολλὰς ἀδικίας καὶ κατεδίωκον τοὺς δημοκρατικούς, φονεύοντες αὐτοὺς καὶ διαρπάζοντες τὴν περιουσίαν των. Τότε πολλοὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐγκατέλειψαν τὰς Θήβας καὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν προστασίαν, τὴν ὅποιαν οἱ Θηβαῖοι ἄλλοτε ἔδωκαν πρὸς τοὺς φυγάδας Ἀθηναίους, ἰδέχθησαν αὐτοὺς εὐμένως καὶ περιεφρόνησαν

τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὅποιοι τοὺς διέταξαν νὰ διώξωσι τοὺς Θηβαίους φυγάδας ἐκ τῆς πόλεως των.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας. Οὗτος, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐν Θήβαις φίλων του, ἠθέλησε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς. Μίαν λοιπὸν χειμερινὴν νύκτα δώδεκα ἐκ τῶν φυγάδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς χιόνος καὶ ἐνδεδυμένοι ὡς κυνηγοί, εἰσῆλθον ἀπαρτημένοι εἰς Θήβας διὰ διαφόρων πυλῶν καὶ συνῆλθον μετ' ἄλλων συνωμοτῶν εἰς τὴν αἰκίαν ἐνὸς τῶν φίλων των. Εἰς ἐκ τῶν δημοκρατικῶν, Φυλλίδας ὀνόματι, ὁ ὅποιος προσποιούμενος τὸν ὀλιγαρχικόν, εἶχε κατορθώσῃ νὰ γείῃ γραμματεὺς τῶν πολεμάρχων, ἐκείνη τὴν ἐσπέραν προσέκαλεσε τοὺς τοὺς εἰς δεῖπνον. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ πολέμαρχοι Ἄρχιτας καὶ Φίλιππος διετέλουσαν ἐν αὐθυμῆ, ὁ Πελοπίδας μετὰ τῶν λοιπῶν μετημφισμένοι εἰς γυναικας ἐπιπίπτουσι καὶ φονεύουσιν αὐτούς. Ὁ Ἄρχιτας ὄλιγον πρότερον εἶχε λάβῃ ἐπιστολὴν ἐξ Ἀθηνῶν, διὰ τῆς ὁποίας φίλος τοῦ τις τῶ ἀνεκάλυπτε τὴν συνωμοσίαν καὶ προστρέπετο ὑπὸ τοῦ κομιστοῦ ν' ἀναγώσῃ ἀμέσως τὴν ἐπιστολὴν, διότι περιεῖχε σπουδαία· ἀλλ' αὐτὸς εἶθκε τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον εἰπὼν: εἰς αὐριον τὰ σπουδαία. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν κτεθήσκειν καὶ ἄλλοι φυγάδες ἐξ Ἀθηνῶν, συλήθρισαν τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἀγοράν, ἀνηγόρευσαν τὸν Πελοπίδαν μετὰ δύο ἄλλων Βοιωτάρχας καὶ πολιορκήσαντες ἠνάγκασαν τοὺς ἐν Καδμείᾳ Σπαρτιάτας ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς τὴν Σπάρτην (307 π.Χ.).

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ὀλιγαρχίας ὁ Πελοπίδας μετὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπεδόθησαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σύντα-

Ξιν τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν ἔνωσιν τῆς Βοιωτίας ὑπὸ μιαν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν. Ὁ Πελοπίδας συνέστησε καὶ τὸν ἱερὸν λόχον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖτο ἐκ 300 νέων ἐκ τῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν τῶν Θηβῶν, συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλους διὰ φιλίας καὶ ὅστις εἰς πολλὰς μάχας ἔδωκε δείγματα φιλοπατρίας καὶ ἀφοσιώσεως.

Οἱ Σπαρτιᾶται, ὅταν ἔμαθον τὰ γενόμενα ἐν Θήβαις, ἀπέστειλαν ἐναντίον αὐτῶν τὸν βασιλέα Κλεόμβροτον, ὁ ὁποῖος μετὰ 60,000 πεζῶν καὶ 1000 ἰππέων εἰσῆλθεν εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὰ Λεῦκτρα. Οἱ Θηβαῖοι ἐξῆλθον ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφοβήθησαν, ὅταν εἶδον τὴν τριπλασίαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· ὕστερον ὁμως ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου, ὤρμησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐνίκησαν αὐτούς, φονεύσαντες καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Κλεόμβροτον. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἤριστευσεν ὁ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Πελοπίδου ἱερὸς λόχος, ὁ ὁποῖος ἐπέπεσε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ὅτε οὗτοι ἠτοιμάζοντο νὰ περικυκλώσωσι τὸν στρατὸν τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται εἶδον, ὅτι ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀφοῦ ἀπώλεσαν 4,000 ἄνδρας, ἐνῶ οἱ Θηβαῖοι ἀπώλεσαν μόνον 300. Μετὰ τὴν μάχην οἱ φίλοι τοῦ Ἐπαμεινώνδου συνέχαιρον αὐτὸν διὰ τὴν νίκην· ἐκεῖνος δὲ ἀπήντησεν· «Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ καθιστᾷ εὐτυχῆ, εἶναι, ὅτι οἱ γονεῖς μου, μανθάνοντες τὴν νίκην, θὰ χαρῶσι πολὺ».

Μετὰ τὴν ἐν Λεῦκτροις μάχην ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις καὶ ἐστερέωσε τὸ κράτος τῶν Θηβῶν ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι. Ἐπειτα εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔκτισε τὴν Μεγαλόπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν συνήκασε τὰ 40.

χωρία τῆς Ἀρκαδίας καὶ τὴν Μεσσηνήν, εἰς τὴν ὁποίαν συνώκησε τοὺς Μεσσηνίους καὶ Ἐλωτας, τοὺς ὁποίους ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἀφού περιέκλεισε τοιοῦτοτρόπως τὴν Σπάρτην μεταξύ δύο ἐχθρῶν, τῶν Ἀρκαδῶν καὶ τῶν Μεσσηνίων, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Θήβας.

Μετά τινα καιρὸν οἱ Θεσσαλοὶ τυραννοῦμενοι ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Ἀλεξάνδρου ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Οὗτοι ἔστειλαν τότε κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸν Πελοπίδαν, ὁ ὁποῖος νικήσας αὐτὸν περιώρισε τὴν ἐξουσίαν του. Κατόπιν προσεκλήθη ἕνα διαλύσει τὰς περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐριδας τῶν υἱῶν τοῦ Ἀμύντου, ὅτε ἔφερον εἰς Θήβας ὡς ὁμήρουσι τὸν ἡγεμονίδην Φίλιππον καὶ τριάκοντα ἄλλους ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Μακεδονικῶν οἰκογενειῶν. Ἀκολούθως ἐπέταλῃ ὡς πρεσβευτῆς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ ἐπέτυχε ν' ἀπαγνωρισθῇ ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν ἐφ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπειδὴ ὁ τύραννος τῶν Φερρῶν Ἀλέξανδρος ἐπιξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀπεστάλη πάλιν ὁ Πελοπίδας καὶ συνάψας μάχην μετ' αὐτοῦ ἐνίκησε μὲν πρῶτα τὰς Κυρὸς κεφαλὰς, ἐφονεύθη ὁμως ἐν τῇ μάχῃ (364 π.Χ.), ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ἐπροξένησε μεγάλην λύπην εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὰς Θήβας.

Ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας πάλιν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Σπάρτης, διὰ νὰ βοηθησῇ τοὺς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ φίλους τῶν Θηβαίων καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν *Μαρινίαιαν*. Ἐκεῖ συναντήσας τοὺς Σπαρτιάτας συνεκρότησε μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησε καὶ ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. Ἐνῶ ὁμως κατεδίωκεν αὐτοὺς, ἐπληγώθη εἰς τὸ στήθρον διὰ δόρυτος, τοῦ ποίου ἡ αἰχμὴ ἔμεινε ἐντὸς τοῦ στήθους καὶ τοιοῦτοτρόπως

πληγωμένος ἐκομίσθη εἰς τὴν σκηνὴν λιπόθυμος. Οἱ ἰατροὶ προσκληθέντες εἶπον, ὅτι ἅμα ἐξαχθῆ ἡ αἰχμή, θά ἀποθάνῃ. Ὅταν ὁ Ἐπαμειώνδας συνῆλθεν, ἠρώτησε, ποῖος ἐνίκησεν. Ὅτε δὲ εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι, «Τὸ πᾶν λοιπὸν ἔχει καλῶς», ἀπήντησε καὶ διέταξε γὰ ἐκβάλλωσι τὴν αἰχμήν. «Ἀλλὰ τελευτᾷς ἄτεκνος», τῷ εἶπον. «Ὅχι», ἀπήντησεν ἰκεῖνος, «διότι ἀφίνω δύο ἀθαιάτους θυγατέρας τὰς ἐν Λεύκτροις καὶ Μαντινείᾳ μάχῃς» καὶ ἀμέσως ἐξέπνευτε (362 π.Χ.).

Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν, γεννηθεῖσα μετὰ τοῦ Ἐπαμειώνδου καὶ Πελοπίδου, ἐσβέσθη καὶ κατελύθη, ἅμα ἐξέλιπον οἱ δύο οὗτοι ἄδρες.

Φίλιππος.

Ὁ Φίλιππος ἦτο νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἀμύντου καὶ τῆς Εὐρυδίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμύντου πολλοὶ μνηστῆρες διεφιλονείκουν τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Τότε προσεκλήθη ὁ Πελοπίδας, ὅστις τὸν μὲν μεγχείτερον υἱὸν τοῦ Ἀμύντου Περδίκην ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸν δὲ Φίλιππον μετὰ τριάκοντα ἄλλων ἐπιτήμων πολιτῶν ἔφερεν ὁμήρους εἰς Θήβας. Ἐκεῖ εὕρισκόμενος ὁ Φίλιππος συλλαβόμενος μετὰ τοῦ Ἐπαμειώνδου καὶ Πελοπίδου καὶ ἰδὼν ἐκ τοῦ πληθίου τὸν στρατιωτικὸν ὀργάνισμὸν τῶν Θηβῶν ἔγε νεὺν ἄριστος στρατιωτικὸς. Εἰκοσιτριετὴς τὴν ἡλικίαν ἔφυγε κρυφίως ἐκ Θηβῶν καὶ ἑλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του, κατ' ἀγίχῃ μὲν ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ἐπαρχίᾳς τινὸς ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔπειτα δὲ, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς.

Ὁ Φίλιππος ἦτο ὠραῖος καὶ εὐγενὴς τὴν καρδίαν, ἀλλ' ἀστάτου χαρμηκῆρος. Ἠγάπη τὰ γράμματα, οἱ δὲ σοφώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξαν διδάσκαλοί του. Πρώτη φροντίς τοῦ Φιλίππου ἄμα ἔγεινε βασιλεὺς, ἦτο ν' ἀπαλλάξῃ ἐαυτὸν ἀπὸ δύο μνηστῆρας τοῦ θρόνου του ἔπειτα ἠνάγκασε τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ μέρη τῆς Μακεδονίας, τὰ ὁποῖα προηγουμένως εἶχον κατακτήσῃ. Ἀφοῦ δὲ ἀπηλλάγη ἀπὸ πάντα ἐξωτερικὸν κίνδυνον, ἐπεδόθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν τῆς χώρας, ὑπέβλεπε τὸν στρατὸν εἰς τυφλὴν καὶ ἀπόλυτον ὑπακοὴν καὶ ἐγύμναζεν αὐτὸν εἰς καθημερινοὺς στρατιωτικοὺς περιπάτους μετὰ τῶν ὄπλων καὶ τῶν ἀποσκευῶν του· ἀφοῦ δὲ ἀπέκτησεν ἀξιόμαχον στρατὸν, ἐπεθύμησε νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον διετήρει διὰ χρυσοῦ κατασκόπους εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖοι ἐβοήθουν αὐτὸν εἰς τὰς κατακτητικὰς διαθέσεις αὐτοῦ. Διὰ νὰ γείνη ὅπως κύριος τῆς Ἑλλάδος ἔπρεπε πρῶτον νὰ γείνη κύριος τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὸ δὲ κράτος του οὐδαμῶς προσήγγιζε πρὸς τὴν θάλασσαν. Κατ' ὄρωσε λοιπὸν νὰ κυριεύσῃ τὰς περραλίους πόλεις Ἀμφίπολιν, Ποτίδαιαν καὶ Πύδνον, κατέλαβε τὰ χρυσοφόρα μεταλλεῖα τοῦ Παγγαίου, τὰ ὁποῖα κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἔδρυσεν ἐκεῖ τὴν πόλιν Φίλιπποι. Ἐπειτα, θέλων νὰ βρῆθῃ τὰς πόλεις τῆς Θεσσαλίας κατὰ τῶν τυράννων αὐτῶν, κατέλαβε τὰς Φερράς καὶ τὰς Παγασὰς καὶ εὐθὺς κατόπιν λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ Ἰερού πολέμου ἀνemiχθη εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην (371 π.Χ.) οἱ Ἀθηναῖοι κατηγόρησαν τοὺς Φωκεῖς εἰς τὸ Ἀμρυγκτιοικὸν συνέδριον, ὅτι ἐκαλλιέργησαν οὗτοι γαλαῖς ἀφιερωμένους εἰς τὸν θεὸν

Ἀπόλλωνα. Οἱ Ἀμφικτύονες κατεδίκασαν τοὺς Φωκίαις εἰς βαρὺ πρόστιμον. Ἐπειδὴ ὁμως οὗτοι ἠρνήθησαν νὰ πληρώσωσι τοῦτο, Θηβαῖοι καὶ Θεσσαλοὶ ἐκήρυξαν πόλεμον κατ' αὐτῶν· οὗτοι ὁμως διὰ χρημάτων τοῦ μαντείου συνέλεξαν περὶ τοὺς 10,000 Σπαρτιάτας καὶ δι' αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ νικήσωσι τοὺς Θηβαίους καὶ νὰ εἰσέλθωσι κατόπιν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Οἱ Θεσσαλοὶ ἐφοβήθησαν καὶ προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν τὸν Φίλιππον· οὗτος δέ, ὑπὸ τὴν πρόφασιν νὰ βοηθήσῃ τοὺς Φωκίαις, ἐπροχώρησε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν, θέλων ἐκείθεν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα· ἀλλ' Ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐφθάσε πρὸ αὐτοῦ καὶ κατέλαβε τὰ στενά· τότε ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀναβάλλων εἰς ἄλλοτε τὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος σχέδιά του. Ἐπιστρέψας εἰς Μακεδονίαν ὤρμησε κατὰ τῆς Ὀλυθίας καὶ πολιορκήσας ἐκυρίευσεν αὐτὴν διὰ προδοσίας (348 π.Χ.) καὶ μετ' αὐτὴν πολλὰς πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Μετὰ ταῦτα, πάλιν προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Θηβαίων, οἱ ὅποιοι ἐξηκολούθουν πολεμοῦντες τοὺς Φωκίαις, ἐπροχώρησε διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὴν Φωκίδα καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσεν αὐτὴν, συνεκάλεσε τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, κατὰ τὸ ὅποιον ἀπεφασίσθη νὰ κατακρημνισθῶσιν αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος καὶ διασκορπισθῶσιν οἱ κάτοικοι αὐτῶν εἰς μικρὰ χωρία, νὰ πληρώνωσιν οἱ Φωκίαις κατ' ἔτος ἐξήκοντα τάλαντα ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, αἱ δὲ δύο ψῆφοι, τὰς ὁποίας εἶχον οὗτοι εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον.

Ἀκολουθῶς ὁ Φίλιππος ἔπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ ἠλευθέρωσε τοὺς Ἀρκάδας καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῆς Σπάρτης· ἐπροχώρησεν ἀκο-

λούθως διὰ τῆς Θράκης μέχρι τοῦ Αἴμου, ὅτε ἔκτισε καὶ τὴν Φιλιππούπολιν. Ἐπειτα ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ τὴν Πέρινθον καὶ τὸ Βυζάντιον, ἀποικίας τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, παραλαβόντες συμμάχους νησιώτας, ἔπεμψαν κατ' αὐτοῦ ἰσχυρὸν στόλον καὶ πολυάριθμον στρατὸν καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ συνάψῃ εἰρήνην μετ' αὐτῶν. Μετὰ τινα ὅμως καιρὸν ὁ Αἰσχύνης, Ἀθηναῖος ρήτωρ, ὅστις ἐδωροδοκεῖτο ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, κατηγόρησεν εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον τοὺς Λοκροὺς τῆς Ἀμφίσσης, ὅτι ἐκαλλιέργησαν ἱερὰν χώραν τῶν Δελφῶν. Τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατὰ συμβουλήν τοῦ Αἰσχύνου ἀνέθεσεν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Λοκροὺς. Οὗτος λοιπὸν πλεύσας εἰς Λοκρίδα, ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφισσαν καὶ κατόπιν τὴν Ἐλάτειαν, ὅθεν εὐκόλως πλέον ἤδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον τοῦτο, ἐφοβήθησαν, ὁ δὲ ρήτωρ Δημοσθένης, ὁ ὁποῖος ἦτο δεινὸς ἀντίπαλος τοῦ Φιλίππου καὶ κατεπολέμει τὰ σχέδιά του, ἐκάλεσε τὰς δύο πόλεις, τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς Θήβας, διὰ νὰ ἐνωθῶσι κατ' αὐτοῦ. Μετ' ολίγον οἱ στρατοὶ τῶν συμμάχων καὶ τοῦ Φιλίππου συνητήθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς *Χαιρωνείας*. Ἐκεῖ συνεκροτήθη μάχη, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐνίκηθησαν οἱ σύμμαχοι καὶ ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς 1000 ἐκ τῶν Ἀθηναίων καὶ περὶ τὰς 2000 ἠχμαλωτίσθησαν. Εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἣτις ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς πτώσεως ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος ὤρμησε κατὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβαίων καὶ κατέστρεψεν αὐτὸν ἐντελῶς (338 π. Χ.).

Ὁ Φίλιππος ἐφάνη πολὺ γενναῖος πρὸς τοὺς ἠττηθέντας, περιορισθεὶς μόνον νὰ θέσῃ φρουροὺς εἰς Θήβας, Θερμοπύλας, Ἀκαρνανίαν καὶ Κόρινθον. Ὅτε δὲ κατόπιν παρεκινεῖτο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, διότι οὗτοι ἐξήγειρον ἐναντίον αὐτοῦ ὄλην τὴν Ἑλλάδα, εἶπε· «Δὲν εἶναι εὐάρεστον εἰς τοὺς θεοὺς, νὰ καταστρέψω τὸ θέατρον τοῦτο τῆς δόξης, ἐγὼ, ὅστις ἐργάζομαι ὑπὲρ αὐτῆς». Ἀπέλυσε μάλιστα καὶ τοὺς Ἀθηναίους αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων, ἀποδείξας οὕτω ὅτι τοὺς σοφοὺς καὶ φιλοπάτριδας καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐχθροὶ γνωρίζουσι νὰ σέβωνται καὶ τιμῶσιν.

Ἀφοῦ ὁ Φίλιππος διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἔγεινε κύριος τῆς Ἑλλάδος, ἀφῆκεν ἐλευθέρως τὰς πόλεις αὐτῆς νὰ ἔχωσι τὸ πολίτευμα, τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν καὶ κατέστησεν οὕτω μίαν μεγάλην ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ. Ἐπιπλεονεκτήσας ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐν Κόρινθῳ, ὅπου ἀπεφασίσθη κοινὴ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Περσῶν. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο μόνον ἡ Σπάρτη δὲν ἔλαβε μέρος. Ὁ Φίλιππος ἀνηγορεύθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκανονίσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν, ὅτους θὰ ἔδιδεν ἐκάστη πόλις. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησιάζει ὁ καιρὸς τῆς ἐκστρατείας, ἐδολοφονήθη ἐν μέσῳ τῶν ἑορτῶν, τὰς ὁποίας ἔδιδεν ἐπὶ ταῖς γάμοις τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας ὑπὸ τινος τῶν σωματοφυλάκων του εἰς ἡλικίαν 46 ἐτῶν (336 π. Χ.).

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο υἱὸς τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν.

κίαν. Ἐνῶ ἀκόμη ἦτο παιδίον, ἔδειξεν ἔξοχα προτερήματα. Ὅσακις ὁ πατήρ του ἐκέρδιζε νίκην τινά, ἔλυπείτο μᾶλλον, διότι, ὡς ἔλεγε, δὲν θά ἄφινεν εἰς αὐτὸν ὁ πατήρ του νὰ πράξῃ κα' ἐν εἰδοξον ἔργον. Ἐτυχεν ἀρίστης ἀνατροφῆς, διότι εἶχεν ἄριστον παιδαγωγόν, τὸν Λεωνίδα, συγγενῆ τῆς μητρὸς του, καὶ ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ μεγίστου φιλοσόφου Ἀριστοτέλους, τὸν ὁποῖον ἐτίμα καὶ ἠγάπα πολὺ. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ παντὸς μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ ἔργου. Οὗτος κατέστησε τὸν μαθητὴν του λίαν εὐγενῆ καὶ μεγαλόφρονα. Διὰ τοῦτο ἔλεγε πάντοτε περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος· «Ἐάν εἰς τὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὸ ζῆν, εἰς τὸν διδάσκαλόν μου χρεωστῶ τὸ εὖ ζῆν». Ἐξ ὄλων τῶν βιβλίων προετίμα ν' ἀναγινώσκῃ τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἐξ ὄλων τῶν ἡρώων αὐτῆς ἐθαύμαζε πρὸ πάντων τὸν Ἀχιλλέα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ ἐξομιωθῇ. Νεώτατος ἔτι, δέκα καὶ ἑξ ἑτῶν, ὑπεδέχθη ἐν ἀπιστίᾳ τοῦ πατρὸς του πρέσβεις τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, οἱ ὁποῖοι ἐθαύμασαν τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ σύνεσιν. Εἰς ἡλικίαν δὲ δέκα ὀκτῶ ἑτῶν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ μεγάλης τόλμης ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβαίων καὶ ἐνίκησεν αὐτόν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἠθέλησαν ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας, διότι ἐνόμιζον, ὅτι οὐδὲν εἶχον νὰ φοβηθῶσι παρὰ τοῦ ἀνηλίκου ἡγεμόνος· ὁ Ἀλέξανδρος ὁμῶς ἔσπευσεν ἀμέσως μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄνευ ἐντιστάσεως ἐφθασεν εἰς Πελοπόννησον. Οἱ Ἕλληες ἐθαύμασαν διὰ τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν. Ὅλαι δὲ αἱ πό-

λεις, πλὴν τῆς Σπάρτης, ἔστειλαν κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ ἀντιπροσώπους εἰς Κόρινθον, ὅπου ἐν κοινῷ συνεδρίῳ ἀνεκηρύχθη ὁ Ἀλέξανδρος στρατηγὸς αὐτοκράτωρ εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον (335 π. Χ.).

Ἐνῶ εἰρίσκετο εἰς τὴν Κόρινθον, πολλοὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων Ἑλλήνων καὶ φιλοσόφων μετέβησαν πρὸς ἐπίσκεψίν του. Εἷς ἐκ τῶν μὴ ἐπισκεψαμένων αὐτὸν ἦτο καὶ ὁ Διογένης. Ὁ Διογένης ἦτο ἐκ τῶν φιλοσόφων ἐκείνων, αἱ ὁποῖοι κατεφρόνου τὸν πλοῦτον καὶ ἐθεώρουσαν πολυτέλειαν πᾶν περιττὸν πράγμα εἰς τὴν ἀνθρώπων διὰ τοῦτο καὶ περιεφέρετο εἰς τὰς ἰδούς, ἀνυπόδητος, φορῶν παλκίον καὶ ἐσχισμένον ἔνδυμα, κρατῶν ῥάβδον εἰς τὴν χεῖρα καὶ πῆραν ἐπὶ τῶν ὤμων· ὡς κατοικίαν του δὲ εἶχε πηθὸν τινά. Τοιοῦτοι φιλόσοφοι ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὠνομάζοντο *Κυρικοί*.

Ὁ Ἀλέξανδρος πολὺ ἐπιθύμει νὰ ἴδῃ τὸν ἄνδρα τοῦτον καὶ διὰ τοῦτο μετέβη πρὸς ἀντάμωσίν του· εὗρε δὲ αὐτὸν ἐξηπλωμένον πρὸ τοῦ αἵθου του καὶ ἡλιαζόμενον. Ὄταν ὁ Ἀλέξανδρος εἶδε τὸν Διογένην, εἶπε πρὸς αὐτόν· «Εἶμικι Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς». «Καλῶς», ἀπαντᾷ ὁ Διογένης, «καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ Διογένης». «Φίλε μου, τῷ λέγει πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος, «βλέπω, ὅτι εἶσαι πολὺ πτωχὸς καὶ ἐπιθυμῶ νὰ πράξω καλὸν τι ὑπὲρ σοῦ. Τί ἐπιθυμεῖς;» «Θέλω», ἀπαντᾷ ὁ φιλόσοφος, «ν' ἀποσυρθῆς ὀλίγον, διότι μοῦ ἐμποδίζεις τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου». Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμασε διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ εἶπε πρὸς τοὺς φίλους του· «Σὰς βεβαίῳ, φίλοι μου, ὅτι, ἐὰν δὲν ἦεν ὁ Ἀλέξανδρος, θὰ ἐπιθύμουσαν νὰ ἦμαι Διογένης». Ἐκ τῆς Κορίνθου δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, ἐξησφάλισε τὸ κράτος του ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν γει-

τόνων λαῶν, ἐξετράτευεν ἀκολούθως μέχρι τοῦ Δουνάβειος καὶ ἐνέπνευσεν εἰς πάντα τὸν τρόπον καὶ σεβασμὸν πρὸς τὸ ὄνομά του.

Ἐνῶ ποτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπολέμει πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἀπέθανε. Τότε οἱ Θηβαῖοι βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπολιόρκησαν τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἐν Καδμείᾳ καὶ ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς αὐτονόμους. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν ἔμαθε τοῦτο, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καὶ ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν Θηβῶν. Ἐπειδὴ ὁμως ἤθελε ν' ἀποφύγη τὴν ἀίματοχυσίαν, ἐζήτησε πρὸς τῶν Θηβαίων νὰ παραδώσωσι πρὸς αὐτὸν δύο ἐκ τῶν κυριωτέρων τοῦ κινήματος. Οἱ Θηβαῖοι ὁμως ἠρνήθησαν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ προσβάλωσι τὰς Θήβας. Οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν μὲν μετὰ γενναιότητος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνικήθησαν [καὶ παρεδύθησαν. Ἐξ χιλιάδων ἐξ αὐτῶν ἐφρονεύθησαν καὶ ὑπὲρ τὰς 30,000 ἠλματωτίσθησαν, ἡ δὲ πόλις αὐτῶν κατεστράφη. Μόνον τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου ἐφείσθη ὁ Ἀλέξανδρος, ἀποδείξας ὅτι τοὺς μεγάλους ἀνδρας καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἄεθροὶ τιμῶσι καὶ σέβονται.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανελθὼν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του καὶ συμπληρώσας τὰς πολεμικὰς παρασκευάς, ἀφῆκε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του εἰς τὸν φίλον του Ἀντίπατρον, τὴν δὲ ἀνοίξιν τοῦ 334 π. Χ. ἐξεκίνησε διὰ τὴν Ἀσίαν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ 30000 πεζοὺς καὶ 10000 ἵππους. Ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ὀλίγος μὲν, ἀλλ' ἀριστα διοργανωμένος, ἔχων ἐξέχους στρατηγούς, ὅποιοι ἦσαν ὁ Παρμενίων, ὁ Φιλώτας, ὁ Κάσσανδρος, ὁ Ἡρμιστίων, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Περδίκας, ὁ Λυσίμαχος, ὁ Κλεῖτος καὶ ἄλλοι. Ἀφοῦ δὲ διῆλθε τὸν Ἑλλή-

σποντον, ἔφθασεν εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἐτέλεσε θυσίας καὶ ἑορτὰς ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως· ἔπειτα ἦλθε καὶ ἰστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν.

Βασιλεὺς τῆς Περσίας ἦτο τότε Δαρεῖος ὁ Κοδομανός. Ὃταν οὗτος ἔμαθεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον του, ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατὸν συνιστάμενον ἐκ 40,000 ἀνδρῶν. Οἱ δύο στρατοὶ συνητήθησαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Γρανικοῦ. Ἐκεῖ συνεκροτήθη μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν κατεστράφη ὁ Περσικὸς στρατός. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῆ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, διότι εἰς τῶν Περσῶν στρατηγῶν ἐκτύπησεν αὐτὸν διὰ μαχαίρας εἰς τὴν κεφαλὴν τόσῳ δυνατὰ, ὥστε ἡ περικεφαλαία του ἐσχίσθη. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐστράφη ἀμέσως καὶ ἐφόνευσε τὸν Πέρτην ἄλλος τις Πέρσης ἠτοιμάζετο νὰ κτυπήσῃ αὐτόν· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Κλείτος ἔκοψε τὸν βραχίονα τοῦ Πέρσου καὶ τοιουτοτρόπως ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπετάγησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Προχωρῶν δὲ νικηφόρως ἔφθασεν εἰς τὸ Γόρδιον πρὸς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον. Ἐνταῦθα εὕρισκετο δεσμὸς τις τεχνικώτατα δεδεμένος εἰς τὸν ζυγὸν ἱεροῦ πίνος ἄρματος, ἀφιερωθέντος εἰς τοὺς θεοὺς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μίδα. Περὶ τοῦ δεσμοῦ τούτου ὑπῆρχε παλαιὸς τις χρησμὸς, κατὰ τὸν ὅποιον θὰ ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ἀσίας ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἤθελε λύσῃ αὐτόν. Ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησε νὰ λύσῃ τὸν δεσμόν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη. Ἐσυρε τότε τὸ ξίφος καὶ ἐκίψεν αὐτόν, εἰπὼν, ὅτι διὰ τοῦ ξίφους θὰ ἐγένετο κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἐκ τοῦ Γορδίου ὁ Ἀλέξανδρος ἐφθάσεν εἰς Ταράν. Ἐκεῖ κάθιδρος ἐλύσθη εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύνου καὶ ἠσθένησεν ἐκ πυρετοῦ ἐπικινδύνως. Ἐκ τῶν ἰατρῶν εὐδεις ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην τῆς θεραπείας του, διότι ἐφοβοῦντο μόνον ὁ ἰατρὸς αὐτοῦ Φίλιππος· διὰ δραστικοῦ φαρμάκου ἔσωσεν αὐτόν. Καθ' ἣν ὁμῶς ὦρην παρεσκευάζεν οὗτος τὸ φάρμακον, κατηγόρησαν αὐτόν δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι ἔμελλε νὰ τὸν δηλητηριάσῃ, διότι ἐδωροδοκῆθη ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμῶς εἶχε μεγάλην ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτόν· διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Φίλιππος ἐπαρουσίασε πρὸς αὐτόν τὸ φάρμακον διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς ἔλαβε καὶ ἔπιεν αὐτό, διὰ δὲ τῆς ἄλλης ἔδωκε τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Φίλιππον. Εὐτυχῶς μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέρρωτε καὶ ἐφάνη πρὸς τοὺς στρατιώτας του, οἱ ὅποιοι ἐχάρησαν πολὺ. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Δαρεῖος συνήθροισε περὶ τὰς 600,000 στρατοῦ καὶ ἐκίνησεν αὐτοπροσώπως κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οὗτος μαθὼν τοῦτο ἔσπευσε κατὰ τοῦ Δαρείου καὶ συνήνησεν αὐτὸν παρὰ τὴν Ἰσθμὸν. Ἐκεῖ εἰς τινὰ πεδιάδα συνήθη μεγάλη μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπωλέτησαν ἑκατὸν περίπου χιλιάδες Περσῶν. Ὁ Δαρεῖος τότε ἀφήνει τὸ ἄρμα καὶ τὴν σκηνὴν του, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρίσκοντο ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του καὶ τρέπεται ἐντρομος εἰς φυγὴν, τὸ δὲ παράδειγμα του ἐμιμήθη καὶ ὁ στρατός του. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεσκέφη τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου, παρηγόρησεν αὐτὴν καὶ διέταξε ν' ἀποδίδωνται εἰς αὐτὴν βασιλικαὶ τιμαί.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τῆς Φοινίκης καὶ ἐκυρίευσεν ἀμαχῆται ὅλας τὰς πόλεις αὐτῆς, πλὴν τῆς Τύρου, τὴν ὁποίαν

μόλις μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψεν· ἀφοῦ δὲ ἐκυρίευσε καὶ τὴν Γάζαν ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἐπεσκέφθη τὸν ναὸν αὐτῆς καὶ ἐτίμησε διὰ πολλοῦ σεβασμοῦ τὸν μέγαν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖθεν ἐπορεύθη ἀνενόχλητος εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, ἣτις μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο τὸ κέντρον ἐμπορίου μεταξὺ Ἀσίας καὶ Ἑλλάδος (331 π.Χ.). Προχωρήσας δὲ εἰς τὴν Λυβικὴν ἔρημον ἐπεσκέφθη τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, τοῦ ὁποῦοι οἱ ἱερεῖς ὠνόμασαν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός.

Ἀκολουθῶς ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἔμαθεν, ὅτι ὁ Δαρεῖος συνήθροίζεν εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς ὄλας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, διὰ νὰ δοκιμάσῃ καὶ πάλιν τὴν τύχην τῶν ὀπλων. Περί τῷ ἑν ἑκατομμύριον στρατοῦ καὶ 300 δρεπανοφόρα ἄρματα μετὰ δέκα πέντε ἐλεφάντων ἀνέμενον τὸν Ἀλέξανδρον πλησίον εἰς τὰ Γαυγάμηλα. Ὁ Ἀλέ-

Δρεπανιφόρον ἄρμα.

ξανδρος λαβὼν ἐπικουρίας διέβη τὸν Εὐφράτην ποταμὸν μετὰ 40,000 πεζῶν καὶ 7,000 ἵππεων. Ὅταν τὰ δύο στρατεύματα συνητήθησαν, ἡ μάχη ἤρχισε πεισματωδεστάτη. Τὰ δρεπανοφόρα ἄρματα τοῦ Δαρείου ἔμειναν ἄχρηστα, διότι τρυματιζόμενοι οἱ ἵπποι αὐτῶν ἐφοβίζοντο, ἡ δὲ Μακεδονικὴ φάλαγξ διέσπειρε τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόπον εἰς τὰς τάξεις τοῦ Περσι-

κοῦ στρατοῦ. Ὁ Δαρεῖος, ὅστις εὕρισκετο εἰς τὸ κέντρον, βλέπων τὸν Ἀλέξανδρον ἐπερχόμενον κατ' αὐτοῦ, ἐπάτη εἰς φυγὴν τοῦτον δὲ ἠκολούθησε καὶ ὁ στρατός του. Ὁ Ἀλέξανδρος κατέδιωξεν αὐτὸν πρὸς τὰ μέρη τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἀλλ' ἔμαθε μετ' ὀλίγον, ὅτι σατράπης τις ὀνομαζόμενος Βῆσσοσ φονεύσας αὐτὸν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀλέξανδρος εὐρών τὸν νεκρὸν τοῦ Δαρείου διέταξε νὰ φέρωσι καὶ λάψωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς βασιλικούς τάφους τῆς Περσέπολεως, τὸν δὲ Βῆσσον συλλαβὼν κατόπιν, ἀφοῦ ἀπέκοψε τὰ ὄτα, τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀδελφῶν τοῦ Δαρείου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ὁ Ἀλέξανδρος κατέλυσε τὸ Περσικὸν κράτος καὶ προχωρήσας περαιτέρω ἱδρυσεν τρεῖς μεγάλας πόλεις, αἱ ἵποισι ὀνομάσθησαν ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Ἀλεξάνδρειαι (σήμερον Χερᾶτη, Κανδαχάρη, Καβούλ). Εἰς Σογδιανὴν δὲ εὕρισκόμενος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ σατράπρου αὐτῆς Ροξάνην. Κατόπιν ἐξεστράτευσε καὶ κατὰ τῆς Ἰνδικῆς, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο τότε τὸ ἄκρον τῆς γῆς· εἶχε δὲ σκοπὸν νὰ προχωρήσῃ καὶ ἐτι περαιτέρω, ἀλλ' ὁ στρατός αὐτοῦ ἠρνήθη νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ τοιουτοτρόπως ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ (326 π. Χ.) Μέρος λοιπὸν τοῦ στρατοῦ ἐπεμψε διὰ θαλάσσης εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πασιτίγρητος αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ ὑπολοῖπου ἐπέστρεψε διὰ τῆς ἐρήμου τῆς Γεδρωσίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Βαβυλώνα. Ἐκεῖ δὲ εὕρισκόμενος ἠσθένησε βαρέως ἐκ τῶν πολλῶν κόπων καὶ ἀπέθανε κατὰ Ἰούνιον (323 π. Χ.) εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν, ἀφοῦ ἐβασίλευσε δέκα τρία περίπου ἔτη, κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦτο

ἔκαμε τσαῦτα κητορθώματα, τὰ ὅποια οὐδεὶς κατὰ τοὺς
χρόνους ἐκεῖνους ἠδυνήθη νὰ πράξῃ. Τούτου δ' ἕνεκα ἐπωνο-
μάσθη καὶ **Μέγας**.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β' ΤΕΥΧΟΥΣ

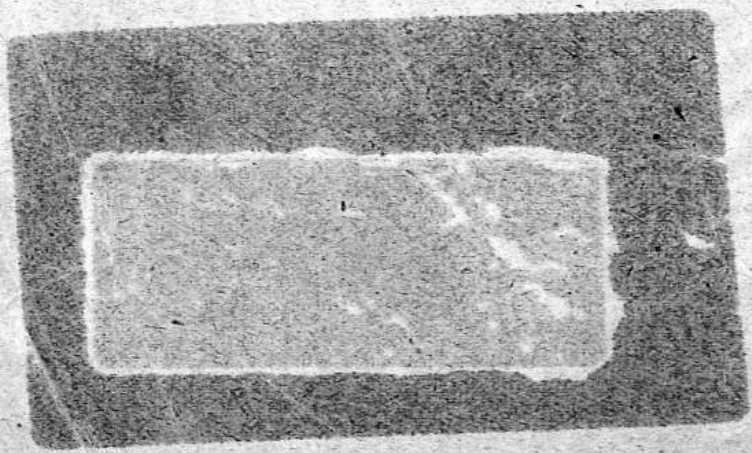
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000012962

u.v.
A. 7
V. 2
a
V. 3

100

10
D
W